

Sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit aikuissosiaalityössä

Mixed methods -tutkielma sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta

Anna Kylmänen 0277477
Pro gradu -tutkielma
Kevät 2014
Sosiaalityö
Lapin Yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit aikuissosiaalityössä – Mixed methods -tutkielma sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta.

Tekijä: Anna Kylmänen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ Sivulaudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 97 + 4 liitettä

Vuosi: 2014

Tiivistelmä:

Tutkielma käsitteli sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta aikuissosiaalityön asiakkaiden sosiaalisen tuen tarpeita ja sosiaalisen tuen elementtejä aikuissosiaalityössä. Tutkielma oli luonteeltaan niin sanottu mixed methods -tutkielma, koska siinä käytettiin kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusaineistoa. Tutkielmasa avattiin käsitettä sosiaalinen tuki. Sosiaaliseen tukeen katsottiin kuuluvan neljä erilaista tuen muotoa, jotka olivat instrumentaalinen, emotionaalinen, toiminnallinen sekä tiedollinen sosiaalinen tuki. Lisäksi sosiaaliseen tukeen ymmärrettiin kuuluvan myös epävirallinen sosiaalinen tuki, josta voidaan puhua myös käsitteen sosiaalinen pääoma kautta. Tutkielmassa sosiaalisen tuen teoriaan kytkettiin sisään kuuluvaksi psykososiaalinen työorientaatio. Psykososiaalinen työorientaatio ymmärrettiin kolmella eri tasolla tapahtuvaksi työskentelytavaksi. Tasot olivat intrapsyykinen, interpsyykinen ja rakenteellinen taso. Sosiaalisen tuen teorian avaamisen lisäksi tutkielmassa määriteltiin aikuissosiaalityön käsitettä. Aikuissosiaalityön osalta käsiteltiin sen erityisyyttä sosiaalityössä, asiakaskuntaa ja toimintatapoja sekä tavoitteita.

Tutkielman aineistot kerättiin sähköisillä kyselylomakkeilla. Kvantitatiivisen aineiston hankki Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus osana Pohjoisen alueen Kaste -hanketta eli PaKaste -hanketta. Kvantitatiivista aineistoa analysoitiin ryhmittelyanalyysimenetelmiin kuuluvalla klusterianalyysillä SPSS -ohjelman avulla ja kvalitatiivista aineistoa teorialähtöisellä sisällönanalyysillä. Tutkielmassa pohdittiin myös tutkielman tekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Tutkielman tutkimustuloksista selvisi Posken valmiin aineiston perusteella, että aikuissosiaalityön asiakkaat tarvitsevat jossain määrin kaikkia sosiaalisen tuen muotoja. Instrumentaalisen sosiaalisen tuen tarpeet olivat hyvin selkeät. Emotionaalista sosiaalista tukea tarvittiin myös selkeästi, mutta erityisesti asiakkaat tarvitsivat epävirallista tukea lähiyhteisöltään. Toiminnallista sosiaalista tukea asiakkaat eivät tarvinneet yhtä paljon kuin instrumentaalista tai emotionaalista sosiaalista tukea. Toiminnallista sosiaalista tukea tarvittiin erityisesti terveyteen liittyen. Tiedollista sosiaalista tukea asiakkaat tarvitsivat erityisesti päihteisiin liittyen, mutta lähtökohtaisesti sosiaalityöntekijät olivat arvioineet asiakkaiden tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeet yllättävän vähäisiksi.

Tutkimustuloksien perusteella aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijät työskentelivät pääasiassa psykososiaalisesti orientoituneena eli he toivat työhönsä sosiaalisen tuen elementtejä. Sosiaalityöntekijöille lähetetyn kyselyn perusteella aikuissosiaalityön sisällöstä löydettiin intrapsyykkisellä tasolla työskentelyä, sillä sosiaalityöntekijät kertoivat tarjoavansa muun muassa emotionaalista tukea asiakkaille kuuntelemalla ja kannustamalla heitä. Rakenteellisen tason työskentelyn piirteitä löydettiin myös muun instrumentaalisen sosiaalisen tuen muodossa taloudellisen tuen antamisena ja asiakkaiden tiedon lisäämisnä tiedollisen sosiaalisen tuen muodossa. Lisäksi toiminnallisen sosiaalisen tuen elementtejä aikuissosiaalityöstä löytyi runsaasti esimerkiksi palveluohjauksen muodossa. Interpsyykkisen tason työskentelyä aikuissosiaalityössä ei näyttänyt tapahtuvan merkittävästi, koska asiakkaan epävirallisten sosiaalisten verkostojen huomioiminen jäi kyselyn perusteella vähäiseksi.

Avainsanat: Sosiaalityö, sosiaalinen tuki, aikuissosiaalityö, mixed methods, psykososiaalinen sosiaalityö

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi
(vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Sosiaalisen tuen teoria.....	6
2.1 Tuen eri tasot ja muodot.....	6
2.2 Epävirallista ja virallista tukea.....	12
2.3 Psykososiaalinen työorientaatio.....	14
3 Sosiaalityö aikuisten kanssa.....	19
3.1 Aikuisuuden erityisyys sosiaalityössä.....	19
3.2 Aikuissosiaalityön asiakaskunta.....	23
3.3 Toimintatavat ja tavoitteet.....	26
4 Tutkimuksen toteuttaminen.....	32
4.1 Tutkimusmetodi ja tutkimuskysymykset.....	32
4.2 Aineistojen hankkiminen.....	34
4.3 Aineistojen analysoiminen.....	39
4.4 Etiikan näkökulma.....	46
5 Sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit.....	54
5.1 Aineistojen asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden kuvaus.....	54
5.2 Instrumentaalinen tuki.....	55
5.3 Emotionaalinen tuki.....	61
5.4 Toiminnallinen tuki.....	69
5.5 Tiedollinen tuki.....	74
5.6 Epävirallinen tuki aikuissosiaalityössä.....	81
6 Pohdinta.....	85
Lähteet.....	92
Liitteet.....	98
Liite 1: Posken tiedonkeruulomake sosiaalitoimistoihin.....	98
Liite 2: Sosiaalityöntekijöille lähetetty Webropol -kyselylomake.....	108
Liite 3: Klusterianalyysillä saadut ryhmätaulukot.....	113
Liite 4: Sosiaalityöntekijöille lähetetyn Webropol -kyselylomakkeen saatekirje.....	116

Kuvat

Kuva 1. Sosiaalinen tuki tässä tutkielmassa.....	18
Kuva 2. Aikuissosiaalityö tässä tutkielmassa.....	31
Kuva 3. Toimeentulotuen myöntämisen yleisyys sosiaalityöntekijöiden arvioimana (lkm).....	60
Kuva 4. Palveluista kertomisen yleisyys sosiaalityöntekijöiden arvioimana (lkm).....	79

Taulukot

Taulukko 1. Teorialähtöisen sisällönanalyysin analyysirunko.....	45
Taulukko 2. Instrumentaalisen sosiaalisen tuen tarpeen ryhmät sukupuolittain.....	55
Taulukko 3. Emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeen ryhmät sukupuolittain.....	62
Taulukko 4. Toiminnallisen sosiaalisen tuen tarpeen ryhmät sukupuolittain.....	70
Taulukko 5. Tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeen ryhmät sukupuolittain.....	75

1 Johdanto

Sosiaalityössä asiakkaille tarjottava tuki voi olla monenlaista, kuten rahallista tukea, palveluiden järjestämistä tai ohjausta ja neuvontaa. Sosiaalityössä tuki ymmärretään suunnitelmalliseksi ja välineelliseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tuki on sosiaalityön työväline, jolla tähdätään asiakkaan elämässä suunniteltuihin tavoitteisiin. Asiakkaan tukemisen edellytyksenä voidaan pitää sitä, että asiakkaan tarvitsemat tuen muodot ovat sosiaalityöntekijöille selvillä. (Jokinen 2008, 115–116.) Arja Jokinen (2008, 116) on tullut sosiaalityöntekijöiden käsityksiä tuesta ja kontrollista käsittelevässä tutkimuksessaan siihen tulokseen, että sosiaalityöntekijöillä on oma aktiivinen roolinsa asiakkaiden tuen tarpeiden arvioinnissa.

Tutkielmassani on osittain sama ajatus taustalla, sillä tutkin aikuissosiaalityön asiakkaiden sosiaalisen tuen tarpeita nimenomaan sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Uskon, että sosiaalityöntekijän mielikuvat asiakkaalla olevista resursseista tai puolestaan riskeistä vaikuttavat hänen valitsemiinsa työskentelymalleihin tai tapoihin asiakkaan kanssa toimiessa. Tutkinkin tähän liittyen myös sosiaalityöntekijöiden työskentelyn sisältöä aikuissosiaalityössä. Tarkoitukseni on tutkia aikuissosiaalityön asiakkaiden sosiaalisen tuen tarpeiden lisäksi sitä, löytyykö aikuissosiaalityön käytännöistä sosiaalisen tuen teorian elementtejä.

Tutkielmani on luonteeltaan niin sanottu mixed methods -tutkielma, koska käytän tutkimusaineistona sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista aineistoa ja tuotan niistä kahden eri tyyppistä analyysiä. Kvantitatiivisen menetelmän valitseminen osaksi pro gradu -tutkielmaa ei koskaan ollut suunnitelmissani. Todellisuudessa olin suunnitellut monen muun sosiaalityön opiskelijan lailla tekeväni puhtaasti kvalitatiivisen tutkielman esimerkiksi haastattelua tiedonkeruumenetelmänä käyttäen. Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä kuitenkin tuli kohdalleni ajankohtaiseksi siinä vaiheessa, kun olin keväällä 2013 suorittamassa sosiaalityön opintoihin kuuluvaa kymmenen viikon pituista käytännön jaksoa Rovaniemellä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa eli Poskessa,

josta minulle tarjottiin valmista kvantitatiivista aineistoa käytettäväksi pro gradu -tutkielmassani. Samasta aineistosta toivottiin useampaakin opinnäytetyötä ja se annettiin Lapin yliopistoon opetuskäyttöön, josta lopulta sain sen käyttööni.

Posken valmis aineisto on kerätty Pohjoisen alueen Kasteen eli PaKaste -hankkeen (2009–2013) toimesta. Hankkeen yhtenä tavoitteena oli tuottaa laajasti tietoa sosiaalitoimistojen työstä. Käyttämäni kvantitatiivisen aineiston tavoitteena on ollut tuottaa laajasti tietoa sosiaalitoimistojen palveluista ja niiden vaikuttavuudesta. (Herkkuja PaKasteesta -työkalukirja 2013.) Valmiina saadun kvantitatiivisen aineiston lisäksi keräsin tutkielmiani varten kvalitatiivista lisäaineistoa sosiaalityöntekijöille lähettämälläni sähköisellä kyselylomakkeella. Ensisijaisesti asiakkaiden sosiaalisen tuen tarpeita etsin Posken kvantitatiivisesta aineistosta ja itse keräämästäni kvalitatiivisesta aineistosta etsin pääasiassa aikuissosiaalityössä ilmeneviä sosiaalisen tuen teorian elementtejä. Käytännössä aineistoni kuitenkin täydentävät toisiaan tutkimuskysymyksiin vastauksia niistä etsiesäni.

Poskelta saamaani valmista kvantitatiivista aineistoa analysoin kvantitatiivisella SPSS -ohjelmalla ryhmittelyanalyysimenetelmiin kuuluvalla klusterianalyysillä ja itse keräämäni kvalitatiivista aineistoa analysoin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä. Tutkimusmenetelmällinen asetelmani on uskoakseni harvinainen sosiaalityön oppiaineessa. Tällaisia mixed methods -tutkimuksia tuskin on sosiaalityön pro gradu -tutkielmissa kovin paljon. Jo pelkästään kvantitatiivisilla menetelmillä tehdyt tutkielmat ovat harvinaisia sosiaalityön oppiaineessa.

Tutkielmani teoreettinen viitekehys tulee sosiaalisen tuen teoriasta, jota käsittelem hetimitutkielmani alussa eli luvussa 2. Sosiaalisen tuen teoria valikoitui tutkielmani teoriaksi puhtaasti aineistolähtöisesti. Tiesin teorian kuitenkin ennestään esimerkiksi parityönä tehdyn seminaarityön ja kandidaatin tutkielmani kautta. Tutustuttuani Posken valmiiseen aineistoon huomasin, että sieltä olisi mahdollista etsiä asiakkaiden sosiaalisen tuen tarpeita. Sosiaalisen tuen teoriaan ymmärrän kuuluvan hyvin läheisesti ja olennaisesti niin sanotun psykososiaalisen työorientaation tai psykososiaalisen tavan toteuttaa so-

siaalityötä. Tästä johtuen käsittelen sosiaalisen tuen teorian yhteydessä myös psykososiaalista työorientaatiota. Avatessani psykososiaalista työorientaatiota sosiaalityössä, hyödynsin aikaisempaa kandidaatin tutkielmaani, jossa käsittelin samaa aihetta.

Kandidaatin tutkielmani käsitteli sitä, kuinka psykososiaalisella sosiaalityöllä voitaisiin tukea pahoinvoivia nuoria. Lähdin tutkielmassani siitä ajatuksesta, että sosiaalityöntekijä ei voi työskennellä psykososiaalisesti, jos hän ei tunnusta sosiaalisen tuen teoriaan liittyviä seikkoja. Tämän tutkielman asetelma on hieman toinen. Tutkielmassa lähdetään siitä olettamasta, että jos sosiaalityöntekijä tuo työhönsä sosiaalisen tuen teorian elementtejä, niin hän todennäköisesti työskentelee silloin myös psykososiaalisesti.

Nuorten tutkimista olisi ollut mielenkiintoista jatkaa myös pro gradu -tutkielmassa, mutta valmiina saamani aineisto asetti aiheen valinnalleni monenlaisia rajoitteita, minkä johdosta päädyin tutkimaan aikuissosiaalityötä. Olen kokenut psykososiaalisen otteen sosiaalityöhön äärimmäisen mielenkiintoiseksi aina ja olenkin tyytyväinen siitä, että sosiaalisen tuen teorian kautta voin tuoda sen osaksi tutkielmaani. Lisäksi koen tutkimusasetelmani mielenkiintoiseksi, koska sosiaalisen tuen tarpeet voidaan yleensä nähdä olevan nimenomaan psykososiaalisia (Finfgeld-Connett 2005, 7). Eli on kiinnostavaa nähdä, jos tuen tarpeita ilmenee aikuissosiaalityössä, niin työskentelevätkö sosiaalityöntekijät tutkielmani tuloksien mukaan silloin psykososiaalisella otteella.

Sosiaalisen tuen teorian lisäksi toinen merkittävä käsite tai ilmiö tutkielmassani on aikuissosiaalityö, jota käsittelen luvussa 3. Aukaisen aikuissosiaalityötä ilmiönä käsittelemällä sen erityistä luonnetta sosiaalityössä, määrittelemällä sen asiakaskunnan ja toimintatavat sekä tavoitteet. Aikuissosiaalityö tuntuu olevan melko tuntematon ja epäselvä sosiaalityön osa-alue opiskelijoiden keskuudessa, enkä ole poikkeava tapaus tämän suhteen. Aikuissosiaalityön epämääräisyys opiskelijoiden keskuudessa ei tule yllätyksenä, jos ottaa huomioon esimerkiksi sen, että Jaana Taina (2013, 2) kirjoittaa pro gradu -tutkielmassaan siitä, kuinka hän ei vielä neljänkään vuoden jälkeen osaa kertoa lyhyesti siitä, mikä hänen tehtävänsä sosiaalityöntekijänä aikuissosiaalityössä on. Aikuissosiaalityön tuntemattomasta ja epämääräisestä luonteesta johtuen pelkäsin, ettei aikuissosiaali-

työtä käsittelevää kirjallisuutta löytyisi kovin paljon tai helposti ja ilmiön kuvaaminen olisi melkein mahdotonta. Näin ei kuitenkaan ollut.

Aikuissosiaalityön epämääräisyydestä, mutta myös sen ajankohtaisuudesta kertoo se, että viime vuosina on ollut lukuisia erilaisia hankkeita (esim. Liukko 2006; Saurama ym. 2011; Blomgren & Kivipelto 2012; Kivipelto ym. 2013) joiden tarkoituksena on ollut kehittää aikuissosiaalityötä ja tehdä sitä näkyväksi. Aikuissosiaalityön kehittäminen onkin alkanut kunnolla vasta 2000 -luvulla. Aikuissosiaalityö on käsitteenä melko tuore ja aikuissosiaalityön jäsentymistä tai sen yleistä arvostusta ja asemaa on tutkittu melko vähän. (Väisänen & Hämäläinen 2008a, 6.) Lisäksi esimerkiksi Mikko Mäntysaari (2006, 130) on kirjoittanut jo vuonna 2006, että aikuissosiaalityön menetelmiä tulisi edelleen kehittää. Aikuissosiaalityön kehittäminen tulee varmasti tai ainakin toivottavasti nousemaan uudelle tasolle nyt, kun perustoimeentulotuki siirtyy vuoden 2017 alusta Kansaneläkelaitoksen eli Kelan vastuulle (Hallituksen päätös 25.3.2014, 6). Sosiaalityöntekijöillä aikaisemmin perustoimeentulotukipäätöksiin mennyt aika tulee vapautumaan tulevaisuudessa johonkin muuhun, mutta mihin, niin siihen tullaan tulevaisuudessa todennäköisesti tarttumaan esimerkiksi erilaisilla kehittämishankkeilla.

Tutkielmaani perustelen aikuissosiaalityön ajankohtaisuudella, mutta myös ulkoapäin tulleella pyynnöllä analysoida valmista kvantitatiivista aineistoa. Aikuissosiaalityön tulevaisuuden hahmotelmista löytyy perusteluja myös sosiaalisen tuen teorian ja psykososiaalisen sosiaalityön näkökulmalle. Esimerkiksi Visio vahvasta aikuissosiaalityö -hankkeen mukaan sosiaalityöntekijöiden näkemys vahvasta aikuissosiaalityöstä käsittää asiakslähtöisyyden, universaalisuuden ja asiakkaiden voimaannuttamisen. Aikuissosiaalityön tehtävänä nähdään asiakkaiden voimaannuttaminen normaaliin elämään. Tähän liittyen aikuissosiaalityön palveluiden tulisi olla monipuolisia ja niissä ei tulisi pelkätään keskittyä asiakkaan taloudelliseen tilanteeseen, vaan sosiaalityön tulisi tarjota laajalti psykososiaalista tukea. Psykososiaalinen tuki tulisi sosiaalityöntekijöiden mukaan avata käsitteenä yhteiseen keskusteluun, minkä myötä voitaisiin muodostaa tarvittaessa uudenlaisia tuen ja kohtaamisen muotoja asiakastyöhön. (Jouttimäki & Kangas 2011, 187.) Lisäksi sosiaalisen tuen ja psykososiaalisen työorientaation näkökulmaa tukee se,

että sosiaalityö on aina vuorovaikutustyötä, jolloin tarvitaan tietoa ihmisestä psykososiaalisena olentona ja sosiaalityössä ihminen tulee pystyä näkemään oman sosiaalisen ympäristönsä jäsenenä (Sipilä, 2008, 48).

Esiteltyäni sosiaalisen tuen teorian ja aikuissosiaalityön käsitteet siirryn tutkielman prosessin kuvaamiseen. Tutkielman toteuttamista aina aineistojen hankkimisesta analyysivaiheen kuvaamisen kautta tutkielman etiikan näkökulman pohtimiseen käsittelen luvussa 4. Luku 5 käsittelee kokonaisuudessa tutkimustuloksiani. Esitän molemmista tutkimusaineistoista saadut tulokset rinnakkain, jolloin ne tukevat toinen toisiaan luontevasti. Lisäksi tulosten esittäminen rinnakkain korostaa näkemykseni mukaan tutkielman luonnetta mixed methods -tutkielmana, jossa laadullinen ja määrällinen aineisto täydentävät toisiaan. Viimeisenä pohdinnassa vedän vielä tutkielman sisältöä yhteen ja pohdin tutkielman teon yhteydessä heränneitä ajatuksia sekä esitän aiheeseen liittyviä jatkotutkimusideoita.

2 Sosiaalisen tuen teoria

2.1 Tuen eri tasot ja muodot

Daena J. Goldsmithin ja Terrance L. Albrechtin (2011, 335) mukaan sosiaalisen tuen tutkiminen on tällä hetkellä ajankohtaisempaa kuin koskaan. Olen asiasta samaa mieltä, koska sosiaalisesta tuesta lukiessa ja tietoa etsiessä voi huomata eri kirjoittajien viittavan aina samoihin tutkijoihin ja kirjoituksiin, jotka ovat pääasiassa 1970- ja 1980-luvuilta eli aika vanhoja jo. Sosiaalinen tuki voidaan ymmärtää eräänlaiseksi sateenvarjokäsitteeksi, jonka alle mahtuu monia eri teorioita ja asiakokonaisuuksia, joille on yhteistä sosiaalisten suhteiden linkittäminen ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin (Goldsmith & Albrecht 2011, 335). Tässä tutkielmassa ja myös henkilökohtaisesti ymmärrän sosiaalisen tuen näkemyksen kuitenkin yhtenä omana teoriana, joka tosin jakaantuu useampaan osa-alueeseen.

Sosiaalista tukea käsitteenä ja siten myös sosiaalisen tuen teoriaa ei ole kovin helppo määritellä. Useat tutkijat ovat yrittäneet määritellä käsitettä jo usean vuosikymmenen ajan, eikä siltikään vielä ole olemassa yhtä yksiselitteistä sosiaalisen tuen määritelmää. Määritelmät eroavat toisistaan niin sisällöltään kuin painotuksiltaan, mutta myös lähestymistavoiltaan. Määrittelemistä hankaloittaa huomattavasti käsitteen moniulotteisuus sekä se, että sosiaaliseen tukeen voidaan liittää voimakas subjektiivinen eli henkilön oma kokemuksellinen ulottuvuus siitä, mitä sosiaalinen tuki lopulta on. (Metteri & Haukka-Wacklin 2006, 55.)

Varmaa sosiaalisen tuen osalta on, että se on nimenomaan ihmisten välillä tapahtuva prosessi (Finfgeld-Connett 2005, 5). Lisäksi melkein kaikista määritelmistä saa sen käsityksen, että henkilöiden välinen tukemiseen perustuva keskustelu ja sosiaaliset verkostot ovat erittäin tärkeässä roolissa sosiaalisesta tuesta puhuttaessa (Goldsmith & Albrecht 2011, 336). Sosiaalisen tuen määrittelyn helpottamiseksi sosiaalinen tuki käsitteenä voidaan jakaa osiin ja näin saada aikaan myös sosiaaliselle tuelle eri tasoja ja muotoja yksilöstä käsin katsottuna.

Yksi mahdollinen tapa tarkastella sosiaalista tukea on jakaa kaksiosainen käsite kahtia, kuten esimerkiksi Nan Lin (1986, 18) on tehnyt. Hän tarkastelee käsitteitä *sosiaalinen ja tuki* erillään ja muodostaa niiden avulla oman käsityksensä sosiaalisesta tuesta yhtenä itsenäisenä käsitteenä tai ilmiönä. Todennäköisesti Lin (1986) on päätenyt tähän ratkaisuun sosiaalisen tuen käsitteen hyvin epämääräisen ja hänen mielestään riittämättömän määrittelyn takia. Lin (1986, 17–18) toteaa, että sosiaalisen tuen määrittäminen jokikin vaikuttimeksi, joka on lähtöisin sosiaalisesta ympäristöstä ja jolla on suotuista vaikutus yksilön selviytymiseen, ei ole riittävä.

Lin (1986, 18) jakaa termit sosiaalinen ja tuki omiksi käsitteiksi, jotta sosiaalisen tuen määrittelyyn saataisiin tarkkuutta niistä kaikista eri ulottuvuuksista, joilla on merkitystä yksilön näkökulmasta sosiaalisesta tuesta puhuttaessa. Sosiaalinen osa käsitteestä kertoo yksilön linkittymisestä sosiaaliseen ympäristöönsä. Tällaista linkittymistä on olemassa Linin mukaan kolmella eri tasolla; yhteisö, sosiaalinen verkosto ja läheisimmät ihmissuhteet. Nämä kolme tasoa on ymmärrettävissä yksilön (sosiaalisen) tuen lähteiksi (Lin 1986, 19).

Ensimmäinen taso eli yhteisö tarjoaa yksilölle mahdollisuuden tuntee kuuluvansa johonkin hieman laajempaan kokonaisuuteen. Tunne johonkin kuulumisesta on tärkeä kaikille ihmisille. Toinen sosiaalisen taso eli sosiaaliset verkostot Lin näkee ensinnäkin koostuvan esimerkiksi yksilön työkavereista ja ystäväistä. Tämä sosiaalisen taso pitää sisällään aika ison joukon ihmisiä ja näillä ihmisillä on selvästi jokin suora tai epäsuora yhteys tai linkki yksilöön. Tämän sosiaalisen verkoston ihmisten kanssa yksilöllä on jonkinlainen side ja tunne siitä, että on jollakin tasolla sidoksissa heidän kanssaan. (Lin 1986, 19.)

Kolmannella tasolla on yksilön kaikista lähimmät ihmissuhteet eli pääasiassa voidaan puhua melkein pelkästään puolisoista. Tällä sosiaalisen tasolla ollaan jo niin läheisiä tasoon kuuluvan ihmisen kanssa, että yksilöllä on vahva tunne siitä, että puolisolalle hänen hyvinvointinsa on todella tärkeä asia. Sama asia on tietenkin myös toisin päin. Tämän tason tuottamaa tunnetta yksilöissä voidaan kuvata tunteeksi molemmiin puolisoista velvollisuudesta. (Lin 1986, 19–20.) Velvollisuus voi kuulostaa negatiiviselta tässä yhtey-

dessä. Ymmärrän sen kuitenkin tarkoittavan jotain niin vahvaa sidosta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta ihmisten välillä, että se saa aikaan sellaisen tunteen ihmisen sisällä, joka laittaa tekemään kaikkensa toisen hyvinvoinnin eteen ja jota voidaan nimittää tunteeksi velvollisuudesta.

Sosiaalinen osa käsitteestä sosiaalinen tuki jakaantuu Linin (1986) mukaan kolmeen eri tasoon. Kaikki tasot ovat tärkeitä tuen lähteitä, mutta niillä on kuitenkin myös pieniä eroja. Esimerkiksi Robert L. Kahn ja Toni C. Antonucci (1980, 264–265) toteavat, että kaikki tuen lähteet eivät pysty tarjoamaan yhtä tehokasta tukea. Termin tuki Lin (1986, 20) jakaa vain kahteen eri osa-alueeseen. Tuen muodoiksi Linin (1986) mukaan muodostuu vain kaksi erilaista tukea; instrumentaalinen tuki ja kokemuksellinen tuki. Instrumentaaliseen tukeen voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi lastenhoitoapu tai rahan lainaaminen. Kokemuksellinen tuki on puolestaan sen vahvistamista ja varmistamista, että yksilö tuntee ja tietää olevansa tärkeä ja arvokas. Kokemukselliseen tukeen kuuluu myös tuen ja ymmärryksen antaminen yksilölle ongelmatilanteissa.

Deborah Finfgeld-Connett (2005, 5) on Linin (1986) kanssa samoilla linjoilla sosiaalisen tuen muodoista, sillä myös hän jakaa sosiaalisen tuen vain kahteen muotoon, emotionaaliseen ja instrumentaaliseen eli välineelliseen tukeen. Välineellinen eli instrumentaalinen tuki lienee molemmilla sama asia ja samalla nimelläkin kulkeva tuen muoto, mutta toisella tuen muodolla on ainakin eri nimi. Lin (1986, 20) kirjoittaakin tähän liittyen, että tätä kokemuksellista tukea monet nimittävät emotionaaliseksi tueksi. Hän itse kuitenkin mieluummin pitäytyy kokemuksellisessa tuen muodon nimessä. Linin (1986) perustelu tälle valinnalle on osuva, erityisesti sosiaalityön näkökulmasta katsottuna. Hänen mukaansa kokemuksellinen on parempi nimi tuen muodoksi kuin emotionaalinen, koska tällä käsitevalinnalla voidaan korostaa tuen muodon sosiaalisuutta sen psykososiaalista luonnetta enemmän.

Kokemuksellinen sosiaalisen tuen muoto on aivan toimiva ja kuvaava tuen nimi, kun esimerkiksi ottaa huomioon sen, mitä kerroin aikaisemmin Anna Metteriin ja Tuula Haukka-Wackliniin (2006, 55) viitaten sosiaaliseen tukeen liitetystä voimakkaasta sub-

jektiiivisesta kokemuksesta tuen saamisesta ja näin ollen tuen sisällön määrittymisestä. Ymmärrän Linin (1986) kannan tuen muotojen nimivalinnoista puhuttaessa, mutta itse olen jo ehtinyt tottua opintojeni aikana nimenä emotionaaliseen tukeen muiden lähteiden kautta, jolloin kokemuksellinen tuki ei kuulosta omaan tutkielmaani sopivalta nimeltä. Lisäksi, vaikka sosiaalisesta tuesta puhuttaessa on luonnollista korostaa asioiden sosiaalisuutta, on myös tarpeen korostaa edes jonkin tuen muodon kohdalla tuen psykososiaalista luonnetta, koska ihmisen psykososiaalisuus ja sen huomioiminen ovat sosiaalisen tuen teorian näkökulmasta merkittäviä tekijöitä.

Kahn ja Antonucci (1980, 267) ovat myös löytäneet sosiaaliselle tuelle ikään kuin eri tasoja tutkittuaan, mitä sosiaalisesta tuesta kirjoitetaan. He itse kylläkin kuvailevat näitä kolmea tasoa sosiaalisen tuen ”pääteiksi” eli todennäköisesti tarkoittavat puhua kaikista niistä väylistä, joiden kautta sosiaalinen tuki ilmenee ja tulee osaksi yksilön hyvinvointia. Heidän kohdallaan tosin puhuisin itse ehkä kuitenkin eräänlaisista sosiaalisen tuen ulottuvuuksista tasojen tai teiden sijasta. Joka tapauksessa Kahn ja Antonucci (1980) erottavat kolme eri ulottuvuutta sosiaalisesta tuesta; aineellisen, tilallisen ja ajallisen.

Aineellinen ulottuvuus lienee kaikista yksiselitteisin ja yhteneväisin muiden sosiaalisesta tuesta kirjoittaneiden kanssa. Sillä tarkoitetaan sosiaalisen tuen sitä ulottuvuutta tai osaa, joka voidaan selkeästi mitata ja määritellä (kuten rahan antaminen). Sosiaalisen tuen tilallinen ulottuvuus merkitsee sitä, että sosiaalisen tuen antamisen tai saamisen hetki pystytään jälkikäteen jollakin tapaa paikantamaan ja jopa jälkikäteen analysoimaan. Ajallinen sosiaalisen tuen ulottuvuus viittaa puolestaan siihen, että sosiaalisen tuen rakenne muuttuu elämänvaiheiden myötä. (Kahn & Antonucci 1980, 267.) Itse ymmärrän tämän tarkoittavan esimerkiksi sitä, että nuoremmat saattavat saada aikuisia enemmän sosiaalista tukea aineellisessa muodossa (raha), kun taas esimerkiksi keskiikäinen henkilö voi saada osakseen enemmän emotionaalista sosiaalista tukea esimerkiksi vaikean elämänmuutoksen osuessa hänen kohdalleen. Sosiaalisen tuen tarve kasvaakin ja sen merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja stressinsietokyvylle on suurempi nimenomaan muutostilanteissa (Kahn & Antonucci 1980, 253, 265).

Näistä Kahnin ja Antonuccin (1980) kolmesta sosiaalisen tuen tasoista tai ulottuvuuksista päästään heidän muotoilemien ihmisen hyvinvoinnin kannalta merkityksellisiin vaikuttimiin ihmissuhteissa tai kuten itse näen, sosiaalisen tuen muotoihin. He jatkavat samaa linjaa muiden kirjoittajien kanssa, eli sosiaalisen tuen saamisen osalta yksilön verkostot ovat erittäin isossa roolissa. Kahn ja Antonucci (1980, 267–268) tosin eivät käytä niinkään termiä sosiaaliset verkostot, vaan he puhuvat eräänlaisista yksilön suojajoukoista. Heidän mukaansa tämän suojajoukon tulee pitää sisällään sellaisia ihmissuhteita, joilla on vähintään yksi seuraavasti vaikutuksista yksilöön. Ihmissuhteen tulee olla siinä määrin merkittävä yksilölle, että se vaikuttaa tai liikuttaa (affect) häntä eli on merkityksellinen. Ihmissuhteessa tulee esiintyä samanmielisyyttä (affirmation) asioiden suhteen tai jonkinlaista avustamista (aid).

Kun näiden kolmen ihmissuhteen vaikuttimien sisältöjä lähdetään avaamaan tarkemmin, käy selvästi ilmi, että niistä voitaisiin hyvin puhua sosiaalisen tuen eri muotoina. Affect pitää sisällään esimerkiksi rakkauden sekä ihailun ilmaisemisen. Affirmation pitää nimensä mukaisesti sisällään sellaisen yksilön tukemisen, että vakuutetaan hänen tekevän oikein ja ollaan samaa mieltä päätöksistä. Aid on puolestaan puhtaasti jonkin avun antamista eli esimerkiksi rahan tai tiedon jakamista. (Kahn & Antonucci 1980, 267–268.) Näistä kolmesta ainakin kaksi viimeistä tuen muotoa kohtaavat melko suorasti myös kahden aikaisemman esittämäni sosiaalisen tuen muotojen määritelmien kanssa. Välineellistä eli instrumentaalista tukea voidaan pitää pitkälti samana aid:in kanssa ja emotionaalista tai kokemuksellista tukea samana asiana affirmation:in kanssa. Näkisin, että rakkauden osoituksen sisällään pitävän affect:in voisi myös lukea kuuluvaksi emotionaaliseen tukeen.

Esko Kumpusalo (1991, 14) on erottanut sosiaalisesta tuesta aikaisempia kirjoittajia useampia muotoja. Hänen mukaansa sosiaalisen tuen muotoja on löydettävissä jopa viisi erilaista. Kumpusalon sosiaalisen tuen muodot ovat aineellinen, toiminnallinen, tiedollinen, emotionaalinen ja henkinen tuki. Aineelliseen tukeen lukeutuvat esimerkiksi raha ja apuvälineet. Toiminnallisena tukena voidaan pitää erilaisia palveluita ja tiedollinen tuki pohjautuu puolestaan neuvoihin ja opastukseen. Kannustaminen ja empatian osoittami-

nen voidaan lukea kuuluvan emotionaaliseen tukeen. Henkinen tuki muodostuu puolestaan esimerkiksi yhteisestä aatemaailmasta tai uskonnosta.

Näen, että tällainen Kumpusalon (1991) toteuttama sosiaalisen tuen pilkkominen useampaan osaan on ainoastaan hyvä asia, koska käsite on niin epäselvän laaja ja hankalasti määriteltävä. Lisäksi jopa kolmen vuosikymmenen tutkimuksetkin sen osoittavat, ettei sosiaalinen tuki ole mikään yksittäinen, uniikki rakenne (Goldsmith & Albrecht 2011, 336). Nämä viisi hienojakoisempaa tuen muotoa tarjoavat huomattavasti helpomman tarttumapinnan sosiaalisen tuen käsitteeseen verrattuna siihen, jos puhuttaisiin ainoastaan aikaisemmin esille tulleista instrumentaalista ja emotionaalista sosiaalisesta tuesta.

Osittain samoilla linjoilla sosiaalisen tuen muotojen luokittelussa Kumpusalon (1991) kanssa ovat Beulah R. Compton kumppaneineen (2005, 259). He ovat tehneet oman synteesinsä monien muiden kirjoittajien käsitysten pohjalta, jolloin heidän näkemyksensä sosiaalisen tuen muodoista jakaantuu neljään luokkaan. Tuen muotoja ovat tällöin tiedollinen tuki, emotionaalinen tuki, välineellinen tuki sekä yhteisön tuki. Tässä jaottelussa tiedolliseen tukeen katsotaan kuuluvan sellaisten tietojen ja taitojen tarjoaminen, joiden avulla ihmistä yritetään auttaa ymmärtämään omaa tilannettaan ja tietysti selviytymään hankalasta elämäntilanteestaan. Tiedollista tukea on myös erilaisista mahdollisuuksista ja vaihtoehtoista kertominen. Emotionaalinen tuki käsitetään tässä määritelmässä sellaiseksi tunteeksi, että henkilö uskaltaa ilmaista turvallisesti omia tunteitaan sekä puhua niistä. Välineellistä tukea puolestaan ovat raha ja erilaiset hyödykkeet sekä palvelut. Yhteisön tuki käsitetään tunteeksi johonkin kuulumisesta ja kokemukseksi, että on arvokas osa jotakin yhteisöä.

Tähän omaan tutkielmaani halusin valita mahdollisimman kattavan joukon sosiaalisen tuen muotoja, joiden tarpeiden kartoittamiseen Posken valmis aineisto vain taipuisi. Tästä johtuen merkittävimmiten sosiaalisen tuen muodoiksi tähän tutkielmaan muodostui kaikkien edelle mainitsemieni kirjoittajien näkemyksien pohjalta yhteensä neljä eri tuen muotoa. Ensimmäinen tuen muoto eli instrumentaalinen tuki tulee tässä tutkielmas-

sa tarkoittamaan pääasiassa sosiaalityön asiakkaiden taloudellista tukemista. Emotionaaliseen sosiaaliseen tukeen yhdistän sisään kuuluvaksi henkisen tuen sekä yhteisön tuen. Tutkielmassa emotionaalinen tuki tulee tarkoittamaan aineiston ohjaamana yksinkertaisesti sanottuna ammattilaisilta ja läheisiltä saatavaa tukea.

Toiminnallinen sosiaalinen tuki muodostuu tutkielmassani koskemaan sosiaalityön asiakkaiden palvelun tarpeita, erityisesti liittyen heidän nykyisiin asuinoloihinsa ja fyysiseen tai psyykkiseen hyvinvointiinsa. Sosiaalityö itsessään on myös eräänlaista toiminnallista sosiaalista tukea. Tiedollinen sosiaalinen tuki ja sen mahdollinen tarve tässä tutkielmassa kohdentuu puolestaan asiakkaiden mahdollisesti tarvitsemaan tietoon koskien heidän päihteiden käyttöään sekä väkivallan kokemuksia. Käytännössähän tutkielmassani ymmärrettävä sosiaalinen tuki pitää sisällään kaikki esittelemäni ja tutkijoiden erittelemät sosiaalisen tuen muodot tavalla tai toisella.

2.2 Epävirallista ja virallista tukea

Kaikki eivät halua ottaa vastaan sosiaalista tukea lainkaan, syitä tähän voi olla useita. Ihmiset eivät välttämättä halua saada tukea julkisilta toimijoilta (kuten sosiaalityöltä), mutta he voivat ottaa vastaan yksityisen antaman tuen (kuten läheisten huolenpidon). Ihmiset eivät myöskään mielellään ota sosiaalista tukea vastaan sellaisilta ihmisiltä, joista he eivät pidä. Tukea otetaankin vastaan lähtökohtaisesti vain pidetyiltä henkilöiltä. Huomion arvoista on myös se, että yleisesti tällainen ei-toivottu sosiaalinen tuki ei ole yhtä tehokasta kuin toivottu tuki. Ei-toivottu tuki voi jossain määrin jopa aiheuttaa negatiivisia seurauksia tuen vastaanottajassa. Sosiaalinen tuki voi olla myös haitaksi. (Vangelisti 2009, 43.)

Erilaisten sosiaalisen tuen muotojen lisäksi sosiaalinen tuki voi olla joko niin sanotusti virallista tukea tai epävirallista tukea (jolloin toivottavasti vältytään vastentahtoiselta tuelta). Virallista sosiaalista tukea tarjoaa esimerkiksi sosiaalityö ja virallisen tuen tar-

joajat ovat yleensä sosiaalialan ammattilaisia. Epävirallista sosiaalista tukea voi kuitenkin antaa ihan maallikot, kuten ystävät ja naapurit. (Kumpusalo 1991, 16.) Sosiaalisen tuen määrittäminen yksilön tunteeksi, että hän on välitetty ja rakastettu sekä arvokas, sosiaalisen tuen käsitteen ja teorian kiistaton yhteys yksilön sosiaalisiin verkostoihin ja niissä vallitsevan keskinäisen luottamuksen tärkeys antavat jo itsessään näkemykseni mukaan selkeitä viitteitä sosiaalisen tuen epävirallisesta puolesta. Sosiaalista tukea ajatellaankin saatavan niin perheeltä, työkavereilta, yhteisöltä kuin myös ammattiauttajilta. (Cobb, 1976, 301–302.)

Petri Kinnusenkin (1998, 77) väitöskirjasta voidaan löytää hyvin selkeästi se, että sosiaalinen tuki voi olla niin virallista kuin epävirallistakin. Kinnunen (1998) nimittäin katsoo, että sosiaalisen tuen tuottajia voidaan tarkastella kolmen erilaisen ryhmän avulla. Tuottajia voivat olla yksilön henkilökohtaiseen tuttavuuteen pohjautuvat henkilöt, kuten sukulaiset ja naapurit. Toisen tuottajaryhmän muodostavat vertaisuuteen perustuvat henkilöt, kuten jonkin järjestön jäsenet. Kolmas tuottajaryhmä koostuu puolestaan syy- tai tarve ohjautuneesta tuen tarjoajista, jotka useimmiten ovat ammatikseen sosiaalista tukea antavia henkilöitä ja tahoja, kuten sosiaalityö ja sosiaalityöntekijät.

Kinnusen (1998) esittämistä tuen tuottajista kaksi kolmesta määrittyy enemmän epäviralliseksi sosiaaliseksi tueksi, jolloin vain ammattilaisten tuottama ja tarjoama tuki on näistä tuottajaryhmistä niin sanottua virallista sosiaalista tukea. Tästä ja sosiaalisten verkostojen korostuneesta roolista sosiaalisen tuen teorian näkökulmasta ihmisten hyvinvoinnille voi näkemykseni mukaan tehdä sen johtopäätöksen, että sosiaalisen tuen teorian kantavin elementti löytyy nimenomaan epävirallisesta sosiaalisesta tuesta ja sen mahdollisuuksista. Itse ajattelisin lisäksi sosiaalisen tuen teorian ohjaamana niin, että nimenomaan sosiaalityölle ja sosiaalityöntekijöille tämä asiakkaan epävirallisen sosiaalisen verkoston ja sen sisällä olevien mahdollisuuksien ja resurssien huomioiminen ja tunnistaminen asiakkaan tilanteen parantamiseksi olisi erittäin oleellista.

Sosiaalisen tuen teorian epävirallista tukea voidaan tarkastella myös sosiaalisen pääoman käsitteen kautta. Kiinnostus sosiaaliseen pääomaan ja sen mahdollisuuksiin on ol-

lut suuri aina 1990-luvulta lähtien. Sosiaalisesta pääomasta on haettu muun muassa ratkaisua ihmisten sosiaalisiin ongelmiin. Sosiaalinen pääoma on mahdollista käsittää muutamalla eri tavalla. Esimerkiksi jotkut ymmärtävät sosiaalisen pääoman olevan jokin sellaista, joka on kaikille saatavilla ja kaikille yhteistä eli se on jollain tapaa julkinen resurssi. Toinen näkökulma puolestaan ymmärtää sosiaalisen pääoman yksilöllisemmin eli tällöin sitä on vain jollakin henkilöillä ja joillakin ryhmillä. (Ruuskanen 2007, 13, 25.)

Sosiaalisen tuen teorian näkökulmasta sosiaalinen pääoma onärkevin ymmärtää nimenomaan tällaiseksi yksilön resurssiksi. Näin ajateltuna yksilön epäviralliset sosiaalisen tuen tarjoajat ovat osa yksilön sosiaalista pääomaa. Tässä näkökulmassa sosiaalinen pääoma on ja muodostuu ihmisten välisissä suhteissa. Sosiaalisen pääoman kannalta sosiaalisten verkostojen sisällä vallitseva luottamus ja vuorovaikutus ovat suuressa roolissa, koska tällöin tällainen suhteiden verkosto pystyy saavuttamaan enemmän sekä selviytymään paremmin kuin ne ryhmät, joilta tällainen pääoma puuttuu. (Coleman 1988, 100–101.) Näin ajateltuna yksilö voi saada sosiaalisesta pääomastaan hyötyä itselleen epävirallisen sosiaalisen tuen muodossa, aivan samalla idealla kuin taloudellinen pääoma tarjoaa omistajalleen rahan muodossa tukea ja turvaa. Tässä tutkielmassa sosiaalinen pääoma paikallistuu aineistossa lähinnä epävirallisena sosiaalisena tukena lähiyhteisön antamaan tukeen asiakkaille ja sen mahdolliseen tarpeeseen.

2.3 Psykososiaalinen työorientaatio

Sosiaalinen tuki on käsitteenä hyvin laaja ja osittain epäselvä ja lisäksi se pitää sisällään monenlaisia osa-alueita. Tähän liittyen itse ajattelen, että sosiaalisen tuen teoria pitää sisällään myös niin sanotun psykososiaalisen lähestymistavan ihmiseen ja hänen elämäänsä. Sosiaalityölle sosiaalisen tuen teoria tarjoaa suoraan yhden käyttökelpoisen työorientaation eli tavan tehdä sosiaalityötä eli psykososiaalisen työorientaation.

Psykososiaalinen työorientaatio määrittyy pitkälti yksilökohtaiseksi sosiaalityöksi, koska sen taustalla vaikuttaa vahvasti case workin eli yksilökohtaisen sosiaalityön periaatteet. Yksilökohtaisen sosiaalityön periaatteiden suurta vaikutusta psykososiaaliseen työorientaatioon selittänee se, että esimerkiksi Riitta Granfeltin (1993, 182) mukaan Gordon Hamiltonin näkemykset yksilökohtaisesta sosiaalityöstä ovat muokanneet voimakkaasti psykososiaalisen työn käsitettä. Hamiltonin (1940, 12) mukaan yksilökohtainen (case work) sosiaalityö on tekemisissä sen sosiaalisen tilanteen kanssa, joka muodostuu ihmisen ja hänen ympäristönsä välisestä vuorovaikutuksesta. Kumpaakaan osapuolta vuorovaikutuksesta ei voida sulkea pois, koska niiden välinen vaikutussuhde on molemminpuolinen.

Myös Granfelt (1990, 93) on tullut samansuuntaiseen tulokseen tutkimuksissaan. Hänen mielestään kaikessa psykososiaalisessa työssä ajattelu ihmisestä hänen sosiaalisessa tilanteessaan on erittäin merkittävässä roolissa. Näin ollen työskentelyssä on tärkeää huomioida niin yksilön viralliset sosiaaliset verkostot kuin myös ne epäviralliset verkostot. Tämä ajatus johtaa suoraan sosiaalisen tuen teorian äärelle ja sen tarjoamiin näkemyksiin yksilön sosiaalisten verkoston sisältämiin tuen mahdollisuuksiin. Ihmisen sosiaalisen tilanteen huomioimisen tärkeys kaikessa psykososiaalisessa työssä voidaan liittää myös Kahn ja Antonuccin (1980, 267) muotoilemaan sosiaalisen tuen ajalliseen ulottuvuuteen, joka tarkoittaa tuen rakenteen joustavuutta ihmisen elämäntilanteen mukaan. Eri elämäntilanteissa olevien asiakkaiden sosiaaliset tilanteet ja niissä olevien verkostojen mahdollisuudet tarjota eri tuen muotoja vaihtelevat, ja tämä tulee sosiaalityössä psykososiaalisesti orientoituneen sosiaalityöntekijän huomioida.

Psykososiaalisen työorientaation voidaan katsoa pohjautuvan holistiseen ihmiskäsitykseen. Holistinen ihmiskäsitys ymmärtää ihmisen kolmijakoisena olentona, jossa kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Tämän käsityksen mukaan ihmisen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen olemassaolo kietoutuvat tiukasti vuorovaikutteisesti toisiinsa. (Esim. Rauhalta 2005.) Psykososiaalisen sosiaalityön kohteena olevan ihmisen elämä voidaan nähdä muodostuvan sosiaalisista suhteista, käytettävissä olevista aineellisista resursseista sekä ihmisen paikasta ja omasta toimijuudesta sosiaalisissa rakenteissa (Romakkaniemi &

Väyrynen 2011, 145). Tarkoitukseni on nimenomaan tutkia, työskentelevätkö aikuis-sosiaalityöntekijät nämä asiat huomioiden, jolloin he toisivat sosiaalisen tuen teorian elementtejä työhönsä.

Tämä holistinen ihmiskäsitys näkyy myös Granfeltin (1993, 199) muotoilemasta psykososiaalisen työorientaation kolmijaosta. Hän jakaa psykososiaalisen työn sen osatavoitteiden mukaan kolmelle eri tasolle. Ensimmäinen taso on niin sanottu intrapsyykkinen taso, jossa on tarkoituksena vahvistaa ihmisen minuutta. Tällä tasolla pyritään saamaan ihminen tietoisemmaksi omasta elämäntilanteestaan ja siitä, mitä toiveita hänellä mahdollisesti on oman elämäntilanteensa suhteen. Näkisin tämän tason toteuttamisen olevan erityisesti emotionaalisen ja henkisen sosiaalisen tuen antamista, mutta osittain myös tiedollisen tuen antamista, työskentelyn sisällöstä riippuen. Tämän tason voi myös nähdä tavoittelevan Tom Arnkilin ja Esa Erikssonin (1999, 98) näkemystä psykososiaalisen työn yhdestä tärkeimmästä tehtävästä eli sellaisen toiveikkuuden aikaansaamisesta yksilössä, johon hän itsekkin pystyy uskomaan.

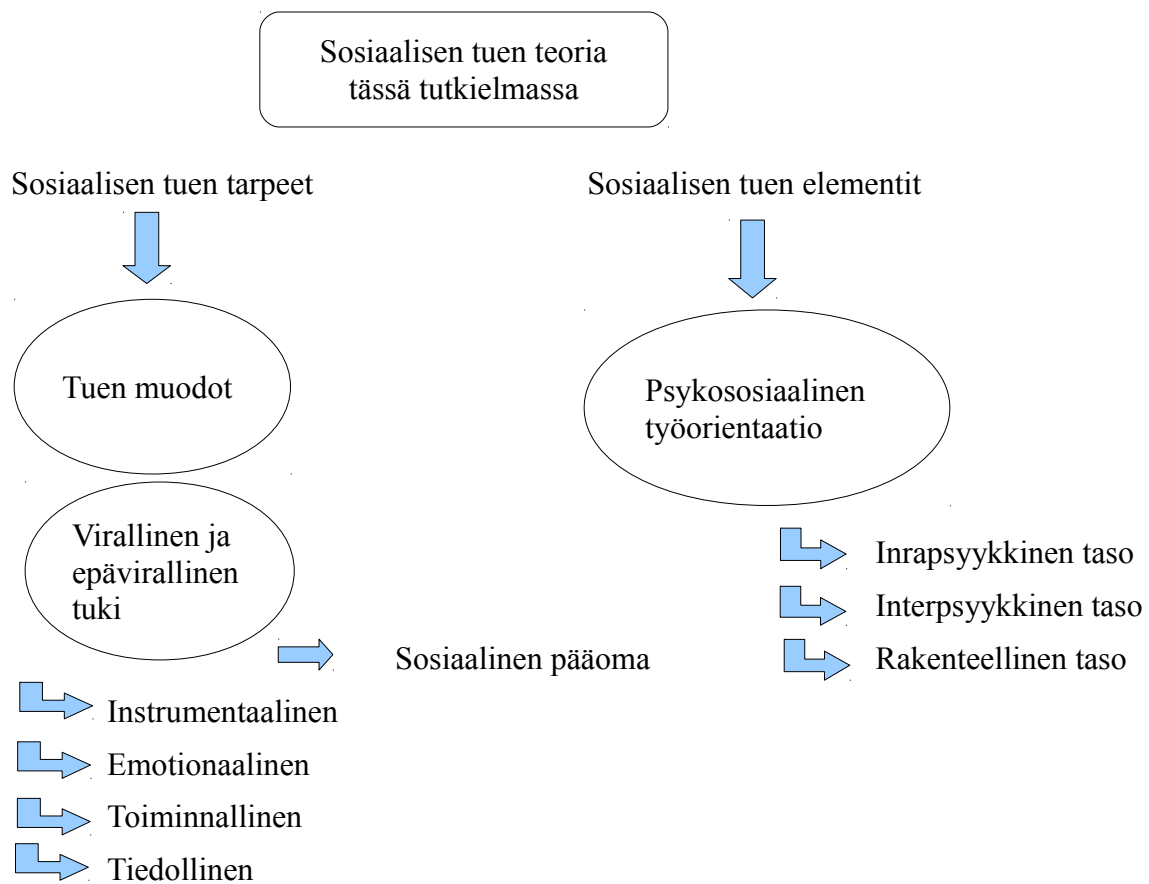
Toinen psykososiaalisen työorientaation taso on nimeltään interpsyykkinen taso. Tällä tasolla kiinnitetään erityistä huomiota yksilön perheeseen ja muun lähiyhteisön rakenteisiin sekä niissä tapahtuviin prosesseihin. Tason tavoitteena on tuoda yksilön tilanne lähiyhteisön tietoon ja näin vaikuttaa esimerkiksi perheen sisäiseen työnjakoon, jolla voi olla suuri merkitys yksilön tilanteen parantumiselle. (Granfelt 1993, 199.) Tämä psykososiaalisen työorientaation taso linkittyy kaikista vahvimmin sosiaalisen tuen teoriaan. Interpsyykkisen tason toteuttamisen käytännön tasolla näkisin olevan yksilön omissa yhteisöissä piilevien resurssien hyödyntämistä eli yhteisön tarjoamaa sosiaalista tukea ja nimenomaan epävirallista sosiaalista tukea. Tämä epävirallinen sosiaalinen tukihan voi käytännössä pitää sisällään kaikki sosiaalisen tuen eri muodot, antajat vain ovat epävirallisia eikä ammattilaisia.

Kolmas psykososiaalisen työorientaation tasoa kutsutaan rakenteelliseksi tasoksi. Tämän tason tavoitteena on vahvistaa ja tukea yksilön omia edellytyksiä osallistua riittäväällä tavalla yhteiskunnan toimintoihin sekä selventää sitä, kuinka yhteiskunnan eri pro-

sessit voivat vaikuttaa häneen ja hänen sosiaalisiin suhteisiinsa. (Granfelt 1993, 199.) Kun tässä yhteydessä puhutaan yksilön omista edellytyksistä osallistua yhteiskuntaan, niin ymmärrän niillä tarkoitettavan esimerkiksi yksilön taloudellisia resursseja. Tietenkin edellytyksiin osallistua kuuluu myös yksilön tiedot, taidot ja kyvyt, mutta näkisin niiden vahvistamisen menevän hieman enemmän intrapsyykkisen tason puolelle.

Kun puhutaan yksilön edellytyksistä osallistua yhteiskuntaan, on selvää, että rakenteellisen tason työskentely tuo mieleen myös empowermentin eli asiakkaan valtaistamisen. Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan ole resursseja lähteä pohtimaan valtaistamisen toteutumista tai sen tarpeita aikuissosiaalityössä. Rajoitteita asian tutkimiselle asettaa aineisto sekä tutkielman laajuus. Tässä tutkielmassa psykososiaalisen työorientaation rakenteellinen taso ymmärretään käytännössä olevan välineellisen eli instrumentaalisen sosiaalisen tuen antamista, kuten taloudellisen tuen antamista aikuissosiaalityön asiakkaalle. Osittain tällä rakenteellisella tasolla annetaan kuitenkin myös tiedollista sosiaalista tukea.

Tutkielmani kannalta psykososiaalisen työorientaation ja sen sisältämien eri tasojen sisällyttäminen sosiaalisen tuen teoriaan antaa paremmat mahdollisuudet tutkia sitä, löytyykö aikuissosiaalityöstä sosiaalisen tuen elementtejä. Psykososiaalinen työorientaatio tasoinen tuo sosiaalisen tuen muodot enemmän käytännöntasolle, jolloin niistä kysyminen ja niiden tutkiminen on helpompaa.

Kuva 1. Sosiaalinen tuki tässä tutkielmassa

Kuvan 1 tarkoituksena on vielä kootusti kuvata sitä, miten sosiaalinen tuki tässä tutkielmassa ymmärretään kokonaisuudessaan. Kuva pyrkii myös kuvastamaan sitä, miten sosiaalisen tuen teorian eri osat eli tuen muodot ja psykososiaalinen työorientaatio asettuvat suhteessa kahteen tutkimuskysymykseeni. Sosiaalisen tuen teorian eri tuen muodot ohjaavat asiakkaiden tuen tarpeiden tarkastelussa ja psykososiaalinen työorientaatio puolestaan kehystää sosiaalisen tuen elementtien tutkimista aikuissosiaalityön sisällöstä.

3 Sosiaalityö aikuisten kanssa

3.1 Aikuisuuden erityisyys sosiaalityössä

1990-luvulla sosiaalityötä pyrittiin kehittämään yhtenäistetympään suuntaan, jolloin yhden sosiaalityöntekijän tuli hallita hyvin laajasti eri elämänvaiheisiin ja elämäntilanteisiin liittyvä sosiaalityö. Nykyään sosiaalityötä on pyritty nimenomaan eriyttämään elämäntilanteiden mukaisesti. (Borg 2011, 1.) Tämän seurauksena lienee aikuissosiaalityökin tullut omaksi sosiaalityön osa-alueeksi. Koen tällaisen ikäryhmittäin ja elämäntilanteittain eriytyneen sosiaalityön tarkoituksenmukaisemmaksi niin asiakkaan kuin työntekijänkin näkökulmasta. Uskon, että kohdennetumpi työ voi saavuttaa helpommin paremman laadun.

Näen eriytyneemmän sosiaalityön hyvänä suuntana ja näin vaikuttaisi ajattelevan moni muukin, koska elämäntilanteiden vaikutus tämän hetken sosiaalityön toteuttamiseen näkyy erityisen hyvin. Esimerkiksi gerontologista sosiaalityötä on kehitetty viimeisten kymmenien vuosien aikana ja lastensuojelu on ollut aina merkittävä sosiaalityön osa-alue. Nyt on vuorossa tunnustaa aikuisuuden erityisyys sosiaalityön näkökulmasta ja keskittyä siihen. (Jokinen & Juhila 2008, 7.)

Sosiaalityötä aikuisten kanssa on kuitenkin tehty läpi sosiaalityön historian. Vaikka aikuissosiaalityö on ollut osa sosiaalityötä aina, on se noussut erityiseksi kehittämiskohdeksi ja sosiaalityön keskustelujen teemaksi vasta 2000-luvulla. Aikuissosiaalityölle on ikään kuin alettua hakea enemmän sisältöä viime aikoina. (Jokinen & Juhila 2008, 7.) Aikuissosiaalityön voidaan myös sisällöllisesti nähdä olevan suurien haasteiden edessä, koska syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten joukko ei ole pienentynyt, vaikka taloudellista edistystä yleisesti on hieman saattanut tapahtua. Vaikka viittaankin Helena Kotron kirjoittamiin aikuissosiaalityön haasteisiin, jotka ovat vuodelta 2008, on tilanne aikuissosiaalityön näkökulmasta vieläkin sama. Haastetta aikuissosiaalityöhön lisää myös se, että huono taloudellinen tilanne tai puhdas köyhyys ja niihin rinnastuvat terveydelliset ongelmat eivät enää koske vain työttömiä henkilöitä. (Kotro 2008, 3.) Aikuisten kanssa tehtävän sosiaalityön tila on tällä hetkellä monella tapaa

ajankohtainen ja siksi myös keskustelujen kohteena (Kananoja ym. 2011, 211).

Aikuissosiaalityö on hyvin nuori käsite (Nummela 2011, 13). Käsite aikuissosiaalityö on myös erityisen laaja ja pitää sisällään hyvin monen tyyppisiä asiakkaita, ongelmia, työn toteuttamisen areenoita, lähestymistapoja sekä haasteita (Thompson 2002, 287). Tästä johtuen se todennäköisesti on myös tietyllä tavalla epämääräinen käsite. Puhuttaessa aikuissosiaalityöstä tai perussosiaalityöstä tarkoitetaan niillä useimmiten sosiaali-toimistoissa tapahtuvaa sosiaalityötä, jonka kohteena on erityisesti aikuisväestön elämäntilanteisiin liittyvät kysymykset. Tämä ei ole kovin selkeärajainen määrittely aikuis-sosiaalityölle, mitä on hyvin vaikea löytääkään. Se on kuitenkin selvää ja varmaa, ettei lastensuojelu sosiaalityönä kuulu aikuissosiaalityöhön. Aikuissosiaalityötä selkeämpi käsite olisi työikäisten palvelut, koska sillä voidaan samalla sulkea eläkeikäiset pois suoraan gerontologiseen sosiaalityöhön kuuluvaksi. (Kananoja ym. 2011, 212.)

Mäntysaaren (2006, 117) mukaan aikuissosiaalityö on kuitenkin muutakin kuin vain se viivan alle jäävä osa sosiaalityöstä, joka ei ole lastensuojelua. Mäntysaaren tarkoituksena on varmaan tällä lauseella tarkentaa aikuissosiaalityön tärkeää asemaa sosiaalityön yhtenä osa-alueena. Tällaiselle tarkennukselle voi olla tarvetta, koska aikuissosiaalityö nähdään useasti sellaisena sosiaalityön osa-alueena, jossa tehdään kaikki se sosiaalityö, joka ei kuulu lastensuojelun sosiaalityön alle. Aikuissosiaalityö ymmärretään monesti eräänlaiseksi jäännösalueeksi, missä työskennellään sellaisten asiakkaiden kanssa, jotka eivät mahdu minkään muun sosiaalityön asiakaskunnan alle. Uskoakseni Mäntysaari (2006) ei halua nähdä aikuissosiaalityön määrittyvän tällaiseksi vähempiarvoiseksi sosiaalityöksi.

Yksi merkittävä asia, joka vaikuttaa voimakkaasti aikuisten kanssa tehtävään sosiaalityöhön, on yhteiskunnan asettamat odotukset ja velvoitteet aikuisia henkilöitä kohtaan. Keskustelua käydään esimerkiksi siitä, mistä alkaa yksittäisen kansalaisen vastuu ja mihin asti yhteiskunta on velvollinen vastaamaan yksilöstä. (Jokinen & Juhila 2008, 8.) Aikuissosiaalityön toimintaa ja ajattelumalleja ohjaavat samat mallit ja kaavat kuin koko yhteiskuntaa (Juhila 2008c, 48). Tämä tarkoittaa sitä, että aikuissosiaalityössä on

mukana yhteiskunnan yleiset käsitykset esimerkiksi siitä, mitä on ihmisten normaali elämä. Aikuissosiaalityö ja sitä tekevät eivät ole immuuneja yleisesti vallitseville odotuksille ja käsityksille ihmiselämästä. Tämän takia aikuissosiaalityöhön vaikuttaa yleinen ajatus elämänvaiheista ja odote niiden etenemisestä kaikilla yhteiskunnassa saman kaa- van mukaan (Marin 2001, 20).

Aikuisuutta elämänvaiheena määrittää muun muassa itsenäisyys, täysivaltaisuus sekä aktiivinen toimijuus. Aikuisten ajatellaan olevan kiinni yhteiskunnassa erityisesti työn- teon kautta. Jos aikuisen elämään ei kuulu edellä lueteltuja asioita, pidetään häntä hel- posti syrjäytyneenä ja valtaväestöstä poikkeavana. (Marin 2001, 45.) Aikuisuus, joka määrittyykin vastakohtaisesti riippuvuuden, avuttomuuden tai elämän hallitsemattomuu- den kautta, ei mahdu yhteiskunnassa vallitsevan aikuisuuden määritelmän sisään. So- siaalityö aikuisten kanssa on vahvasti tekemisissä nimenomaan tämän yhteiskunnallises- ti määrittyvän vahvan ja vastuullisen aikuisuuden kääntöpuolen kanssa. (Juhila 2008b, 93.)

Yhteiskunnan odotukset aktiivisista aikuisista kansalaisista osuu kaikista kipeimmin ni- menomaan sosiaalityön aikuisasiakkaisiin. Oman osansa saavat myös aikuisten kanssa sosiaalityötä tekevät työntekijät. (Jokinen & Juhila 2008, 8.) Tämän voi ymmärtää niin, että sosiaalityöntekijöille jää herkästi se ”inhottavan” ihmisen rooli, jonka tehtävänä on saada asiakkaistaan yhteiskunnan toivomia aktiivisia aikuisia kansalaisia.

Aikuissosiaalityöntekijän roolin muodostuminen ehkä asiakkaan näkökulmasta epämu- kavaksi johtuu siitä, että sosiaalityöntekijä on aikuissosiaalityössä viranomainen siinä missä hän on sitä kaikenlaista sosiaalityötä toteuttaessaan. Viranomaisstatus tuo vallan- käytön ja kontrollin väistämättä osaksi sosiaalityöntekijän työnkuvaa. Hänellä on oikeus jakaa resursseja aikuissosiaalityön asiakkailleen, mutta hänellä on myös velvollisuus harjoittaa tarvittavaa kontrollia asemassaan. (Jokinen 2008, 110.)

Tuen ja kontrollin suhteeseen liittyvät kysymykset ovat olleet aina sosiaalityön ydinky-

symyksiä. Näiden kahden ulottuvuuden välinen tasapainoilu sosiaalityössä on tosin erityisen korostuneessa roolissa aikuissosiaalityössä, koska asiakkaina on täysi-ikäiset henkilöt, joiden voidaan ajatella olevan jossain määrin vastuussa itsestään ja elämästään. Kontrollin harjoittaminen asiakassuhteessa määrittyy hyvin helposti negatiivissävytteiseksi asiaksi myös sosiaalityöntekijän näkökulmasta, eikä pelkästään asiakkaan. Asiakassuhdetta saattaa määrittää vahvasti epäluottamus, koska sosiaalityöntekijä joutuu käyttämään velvollisuuttaan kontrolliin ja tällöin vaikuttaa helposti siltä, että hän etsimällä etsisi huonoja asioita (Jokinen 2008, 111, 119–120.)

Asiakassuhde, jossa päällimmäisenä on tunne epäluottamuksesta ja mahdollisesti jopa pelkoa tilanteen kehittymisestä, ei tietenkään ole missään suhteessa ideaali tilanne sosiaalityölle, mutta erityisen huonolta se vaikuttaa nimenomaan sosiaalisen tuen teorian näkökulmasta katsottuna. Sosiaalityöntekijän voi olla vaikea tarjota sosiaalista tukea joutuessaan myös kontrolloimaan tilannetta, koska asiakas ei välttämättä halua ottaa vastaan tukea henkilöltä, josta hän ei pidä lainkaan ja joka herättää hänessä negatiivisia tunteita. Käytännössä tämä voi esimerkiksi tarkoittaa sitä, että jos sosiaalityöntekijä joutuu kiristämään asiakkaan etuutta tai hän ei voi myöntää sitä asiakkaalle ollenkaan, koska asiakas ei täytä etuudelle asetettuja vaatimuksia, voi sosiaalityöntekijän olla asiakkaan silmissä vaikea osoittaa aitoa kiinnostustaan asiakkaan elämään ja siinä pärjäämiseen. Sosiaalisen tuen teorian näkökulmasta voidaan ajatella myös niin, että tällainen asiakassuhde ei pääse muodostumaan ikään kuin sosiaalisesti pääomaksi asiakkaalle, mistä hän hyötyisi pääoman tavoin. Sosiaalisen pääomankin näkökulmasta kontrollin harjoituksena mahdollisesti seuraava epäluottamus asiakassuhteessa ei ole missään nimessä hyvä asia.

Tuen ja kontrollin korostuneesta yhtäaikaisesta läsnäolosta aikuissosiaalityössä, yhteiskunnan vahvoista odotuksista aikuisia kohtaan sekä käsitteen aikuissosiaalityön tuoreuden ja epäselvyyden lisäksi aikuissosiaalityöstä tekee osittain erityisen myös se, ettei siitä ole samanlaista selkeää sääntelyä laissa kuin esimerkiksi lastensuojelusta on. Vaikka aikuissosiaalityön käytännöt kunnallisena toimintana kytkeytyvät vahvasti lakiin, ei meillä siltikään ole Suomen laissa lakia aikuissosiaalityöstä, mutta meillä on laki lasten-

suojelusta. Aikuissosiaalityön toteuttamista kuitenkin ohjaa useat sosiaalialan erityislait. Näitä aikuisten parissa sosiaalityötä ohjaavia lakeja ovat esimerkiksi laki toimeentulotuesta, laki kuntouttavasta työtoiminnasta ja päihdelaki (Juhila 2008a, 25). Sosiaalityötä yleisesti määrittävä ja ohjaava sosiaalihuoltolaki yltää myös ohjaamaan aikuissosiaalityön toteuttamista kunnissa. Suomen laki ei kuitenkaan ohjaa yhtä suorasti sosiaalityöntekijän työtehtäviä aikuissosiaalityössä kuin se esimerkiksi tekee lastensuojelussa (Kangas 2011,19).

3.2 Aikuissosiaalityön asiakaskunta

Lastensuojelu ja sen asiakaskunta ovat nousseet keskeisimmäksi osaksi sosiaalityötä, ainakin jos katsoo julkisia kirjoituksia sosiaalityöstä. On totta, että lastensuojelu on iso ja tärkeä osa sosiaalityötä, mutta siltikään sosiaalityössä ei saisi unohtaa sitä sen perinteisempää asiakaskuntaa eli niitä kaikista köyhimpiä ihmisiä. Aikuissosiaalityön voidaan katsoa olevan nimenomaan köyhien parissa tehtävää sosiaalityötä.(Mäntysaari 2006, 116–117.) Tämän seurauksena aikuissosiaalityön asiakkaat ovat useimmiten yksin asuvia henkilöitä, joilla on vaikeuksia toimeentulon kanssa (Blomgren & Kivipelto 2012, 15).

Kirsi Juhila (2008a, 16) on havainnut, että aikuissosiaalityötä määritellään internetissä nimenomaan aikuissosiaalityön alueelle kuuluvan asiakaskunnan kuvailun kautta. Näitä aikuissosiaalityön määrittelyjä Juhila (2008a) on kerännyt useiden kuntien nettisivuilta. Yhdistävänä tekijänä näille aikuissosiaalityön määrittelyille on ollut niissä luetellut aikuissosiaalityön alueelle kuuluvat ihmisten ongelmat. Tyypillisten ongelmien luettelamisen jälkeen aikuissosiaalityön käsitettä on kuntien nettisivuilla pyritty selventämään määrittelemällä aikuissosiaalityön työskentelylle mahdollisesti jonkinlainen tavoite ja näihin tavoitteisiin pääsemiseksi tarvittavat välineet, joita aikuissosiaalityö voi tarjota.

Aikuissosiaalityön asiakkaiden tyypillisiä ongelmia voivat olla esimerkiksi heikko ta-

loudellinen tilanne, työttömyys, koulutukseen liittyvät kysymykset, asunnottomuus tai asumisen vaikeus, erilaiset elämänhallintaan liittyvät tekijät, kuten ongelmaksi koituva päihteiden käyttö tai ohjauksen tarve liittyen sosiaalipalveluihin ja etuuksiin. Näiden asiakkaiden ongelmien luonteesta ja niiden seurauksena muodostuneesta vaikeasta elämäntilanteesta voi tehdä sen päätelmän, että aikuissosiaalityön palvelut ovat tarveharkintaisia. Henkilöllä tulee todellisesti olla jokin pulmallinen tilanne elämässään, että hän on oikeutettu saamaan aikuissosiaalityön palveluita. Koska yhteiskunnallamme on tavoitteena aktivoida ihmisiä osallistumaan yhteiskuntaan, voi yksilö olla joskus myöskin velvoitettu ottamaan aikuissosiaalityön palveluita vastaan. (Juhila 2008a, 20.) Tämä velvoitteen olemassaolo on omiaan lisäämään aikuissosiaalityöhön liittyvän kontrollin ja tuen välisen tasapainoilun näkyvyyttä yhteiskunnassa.

Kuten Juhilankin (2008a) löytämistä asiakkaiden ongelmien luettelosta voi huomata, aikuissosiaalityön asiakaskuntaan voidaan katsoa kuuluvan paljon erilaisia elämäntilanteita ja niihin liittyviä kysymyksiä, mitkä eivät kaikki ehkä ihan mahdu käsitteen perussosiaalityö alle, mitä monesti aikuissosiaalityön yhteydessä käytetään. Tähän liittyy se, että sen lisäksi, että sosiaalityötä voidaan ajatella toteuttavan elämänkaariajattelun mukaisesti, voidaan sitä myös lähestyä niin sanotusti ilmiö- ja ongelmaperusteisesti. Tällaista ongelmaperusteisesti määriteltyä sosiaalityötä on esimerkiksi mielenterveystyö, päihdetyö ja vammaistyö. (Kananoja ym. 2011, 215.) Aikuissosiaalityön hyvin laajaa ja monipuolista asiakaskuntaa selittää osaltaan se, että palvelurakenteiden muutoksien myötä erityispalveluita on vähennetty ja vastuuta näistä ilmiö- ja ongelmaperusteisesti määrittyivistä sosiaalityön erityispalveluiden asiakkaista on siirtynyt perus- ja aikuissosiaalityölle. (Tuusa 2005, 18–19.)

Pitäydyn kuitenkin elämänkaariajattelun määrittämässä sosiaalityön osa-alueiden jakamisessa, jolloin näen perustelluksi jättää sisällyttämättä mielenterveys-, päihde- tai vammaisasiakkaita tutkielmani käsitykseen aikuissosiaalityön asiakaskunnasta. Toiseksi käyttämässäni valmiissa aineistossa on asiakastyypit jaoteltu niin, että aikuissosiaalityö on oma asiakastyypinsä siinä missä mielenterveys-, päihde-, tai vammaispalveluiden asiakkuudetkin ovat. Näen, että aineistoakin katsomalla voin tehdä tämän rajauksen pe-

rustellusti. Tutkielmassani aikuissosiaalityö käsitetään sosiaalityöksi, jota tehdään sellaisten asiakkaiden kanssa, joiden elämänvaihe määrittyy aikuisuudeksi eivätkä nämä asiakkaat määriy jonkin ongelmansa perusteella esimerkiksi mielenterveystyötä tarvitseviksi asiakkaiksi. Henkilö, jonka elämänvaihe määrittyy aikuisuudeksi ja on aikuissosiaalityön asiakas, on yli 18-vuotias (Kotro 2008, 4). Näin on myös tässä tutkielmassa.

Tässä tutkielmassa aikuissosiaalityö ymmärretään suppeasti kunnalliseksi perustoiminnaksi (perussosiaalityöksi), joka pitää sisällään muun muassa toimeentulotukityön ja kuntouttavan työtoiminnan. Eeva Liukko (2006, 8) on käyttänyt omassa kuntouttavaa sosiaalityötä käsittelevässä tutkimuksessaan samanlaista rajausta. Hänen tutkimukseensa kunnallinen perussosiaalityö käsitetään nimenomaan sosiaalityöksi, jossa asiakkaiden lähtökohtaiset asiakkaaksi tulon syyt ovat toimeentulotuen hakeminen tai työttömyys.

Tähän kunnalliseen aikuissosiaalityöhön ei useimmitenkaan liitetä kovin vahvasti mielenterveys- tai asunnottomuustyötä. Päihdetyö voidaan katsoa kuuluvaksi kunnan perustason aikuissosiaalityöhön jossain määrin, mutta tutkielmani rajauksessa se katsotaan kuuluvaksi enemmänkin niin sanottuihin moniammatillisiin tai erityisiin julkisiin palveluihin, jotka toteuttavat myös aikuissosiaalityötä, mutta eri asiakaskunnan kanssa. (Juhi-la 2008a, 44.) Aikuissosiaalityön ymmärtäminen tällä tavoin asiakaskunnan rajaamana suppeasti kunnallisena perustoimintana on siksikin perusteltu rajausta, että valmis aineistoni on kerätty nimenomaan kuntien sosiaalitoimistoissa.

Toisin kuin esimerkiksi Leila Kankainen (2012, 19) on tehnyt lisensiaattitutkimuksessaan, ymmärretään tässä tutkielmassa aikuissosiaalityön pitävän sisällään kiistellyn toimeentulotukityön ja näin ollen myös sen asiakaskunnan. Kankainen (2012) näkee toimeentulotukityön omassa tutkimuksessaan aikuissosiaalityön tehtävistä erillisenä etuustyönä. Vaikka toimeentulotukityö kuuluu sisällöllisesti tutkielmani käsitykseen aikuissosiaalityöstä, en ota valmiista aineistosta mukaan toimeentulotukityön asiakkaita samasta syystä kuin edellä esitin muiden asiakkuuksien kohdalla, eli kyselyssä toimeentuloturva asiakkuus on ollut mahdollista valita omaksi asiakkuustyyppikseen. Tulkitsen

niin, että nämä toimeentuloturvan asiakkaat eivät ole niinkään määrittäneet vastaustilanteessa hieman laajemman aikuissosiaalityön asiakkaiksi, vaan ainoastaan toimeentuloturvatyön asiakkaiksi. Tulkintaani tukee se, että aina toimeentulotukea hakevilla ei ole varsinaisen sosiaalityön tarvetta, jos he hakevat vain hetkellistä taloudellista avustusta esimerkiksi lääkekuluihin (kts. Kivipelto ym. 2013, 35).

3.3 Toimintatavat ja tavoitteet

Aikuissosiaalityölle ei voida määritellä yhtä toimintaohjelmaa, jonka perusteella sen tavoitteet voitaisiin suoraan sanella. Tästä syystä aikuissosiaalityö näyttäytyy helposti jäsentymättömänä ja epämääräisesti määriteltynä sosiaalityön osa-alueena. Tämän takia aikuissosiaalityö määrittyy hyvin heterogeeniseksi sosiaalityöksi, joka muovautuu ja rakentuu niin paikallisesti kuin alueellisestikin. (Liukko 2006, 13; Blomgren & Kivipelto 2012, 15.) Neil Thompson (2002, 292) korostaa aikuisten kanssa tehtävän sosiaalityön systemaattisuutta. Hänen mukaansa aikuissosiaalityön tulisi olla selkeästi suunniteltua sekä sen tavoitteiden tulisi olla määriteltyjä ja asiakkaan arvioinnin olla kokonaisvaltaista. Thompson (2002) kuitenkin tiedostaa, että nyky-yhteiskunnassa kiire on kova ja käytännön tasolla helposti unohtuu, mitä halutaan saada aikaan ja millä tavalla.

Thompson (2002) ei hyväksy sitä, että aikuissosiaalityön käytännön toteutus kärsii kiireen ja epäsuunnitelmallisuuden takia. Uskon itsekkin, että kiireellä selitetään nyky-yhteiskunnassa paljon asioita, joiden hoito saattaa jäädä osittain viimeistelemättä. Molemmat käytännönopetuksen ohjaajina toimineet sosiaalityöntekijät tosin painottivat käytännössä oloni aikana, että kiire ei ole parhain mahdollinen selitys edes tänä päivänä, koska sosiaalityöntekijällä on jossain määrin mahdollisuus itse päättää, kuinka monen asiakkaan asiat hän päivän aikana hoitaa. Ymmärrän kuitenkin myös sen, että tunnetta kiireestä tulee työyhteisön ulkopuolelta ja siellä asetetuista tulostavoitteista, jolloin työn todelliset tavoitteet voivat unohtua ja tuntua hankalilta määritellä.

Aikuissosiaalityön tavoitteeksi voidaan täsmentämättömistä tavoitteista huolimatta hyvin luonnollisesti ja yksiselitteisesti sanoa asiakkaan elämäntilanteen parantamisen. Työskentely toteutetaan yhteistyössä asiakkaan ja hänen verkostonsa kanssa. Aikuissosiaalityön tarjoamiksi välineiksi asiakkaan elämäntilanteen parantamiseksi nimetään useimmiten neuvonta, ohjaaminen, tukeminen ja sosiaalinen tuki sekä suunnitelman laatiminen. (Juhila 2008a, 17.)

Aikuissosiaalityön sisältöä ja toimintaa merkittävästi määrittäväksi elementiksi sekä läheisesti siihen kuuluvaksi asiaksi on liitetty vahvasti toimeentulotukityö, josta edellä oli jo puhetta (Kananoja ym. 2011, 212). Toimeentulotukityön on kuitenkin nähty olevan liian korostuneessa roolissa sosiaalityön toteuttamisessa jo pitkään ja tämän on nähty puolestaan vievän tilaa ja aikaa ”oikealta sosiaalityöltä” (Borg 2011, 1). Siitä, mitä tämä niin sanottu oikea sosiaalityö pitää sisällään, voidaan käydä monenlaisia keskusteluja. Tyhjentävää vastausta tuskin kukaan voi antaa. (Kananoja ym. 2011, 212.)

Toimeentulotukityön ja sosiaalityön erottamista toisistaan pohdittiin erityisesti 1980-luvulla, jolloin toimeentulotukea kaavailtiin siirrettäväksi Kansaneläkelaitoksen eli Kelan alaiseksi etuudeksi. Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti 1990-luvulla tähän toimeentulotukityön siirtämiseen liittyen kaksi kokeilua, mutta poliittista yhteisymmärrystä asiaan liittyen ei koskaan saavutettu. Näihin samoihin aikoihin kunnissa kuitenkin alettiin toimeentulotukityötä siirtää yhä enemmän sosiaalityöntekijöiltä etuuskäsittelijöille. Sosiaalityöntekijöiden osallistuminen kirjallisten toimeentulotukihakemusten käsittelyyn onkin vähentynyt huomattavasti erityisesti suurissa kaupungeissa ja tämä vähentyminen on nykyään vallitseva käytäntö. (Borg 2011, 1.) Toimeentulotuen käsittelyn siirtymisestä etuuskäsittelijöille on seurannut se, että aikuissosiaalityön sisältöä on alettu yhä enemmän kehittää (Kananoja ym. 2011, 212).

Aikuissosiaalityön kehittäminen toivottavasti jatkuu entistä tehokkaampana nyt, kun hallituksen kehysriihessä 25.03.2014 päätettiin viimein, mutta yllättäen siitä, että perustoimeentulotuki siirtyy Kelan vastuulle vuoden 2017 alusta alkaen. Siirtoa perustellaan muun muassa kansalaisten yhdenvertaisuuden parantamisella. Harkinnanvaraiset täy-

dentävä- ja ennaltaehkäisevä toimeentulotuki säilyvät edelleen kunnissa sosiaalityöntekijöiden tehtävänä. (Hallituksen päätös 25.3.2014, 6.) Näen perustoimeentulotuen siirtymisen Kelan vastuulle hyvänä asiana erityisesti aikuissosiaalityön sisällön kehittymisen kannalta, mutta myös asiakkaiden yhdenmukaisen kohtelun kannalta. Perustoimeentulotuen siirto miellyttää lienee muitakin, sillä kyselyissä siirtoa ovat kannattaneet niin kansalaiset kuin sosiaalityöntekijätkin (kts. Laatu 2014).

Aikuissosiaalityön sisällön kuvauksista Juhila (2008a, 22–24) on onnistunut löytämään kolme yhdistävää tekijää. Kun puhutaan siitä, mitä aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on asiakkaiden kanssa tehdä, nousevat kuntoutus ja kuntouttaminen selvästi tärkeäksi työn sisällöksi. Viime vuosina kuntoutus onkin ollut aikuissosiaalityön osa-alueista se, jota on erityisesti kehitetty. Toiseksi aikuissosiaalityön sisältöä määrittäväksi asiaksi Juhila (2008a) on löytänyt arvioinnin. Arviointi on siinä mielessä looginen jatke kuntouttamiselle, koska kuntoutus perustuu asiakkaasta tehtävään alkuarviointiin eli hänen lähtökohtiinsa. Kolmas sisältöä määrittävä osa-alue on suunnitelman tekeminen, joka on hyvin oleellinen osa sosiaalityötä yleensäkin, kun puhutaan elämäntilanteen parantamisesta työn tavoitteena.

Aikuissosiaalityön tavoitteeksi voidaan ajatella jopa hieman ajatuksia herättävästi aikuisten normalistamisen. Sosiaalityö pyrkii näin ajateltuna vahvistamaan asiakkaidensa vastuullista aikuisuutta ja tuottamaan elämäänsä hallitsevia kansalaisia, jotka osaavat ja pystyvät pitämään itsestään jatkossa parempaa huolta. Aikuissosiaalityö tähtää siihen, että aikuiset asiakkaat pystyisivät lopulta täyttämään yhteiskunnan asettamat normit aikuisuudelle eli olemaan niin sanotusti normaaleita aikuisia. (Juhila 2008b, 94.) Tähän yhteiskunnallisesti normaaliin aikuisuuteen voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi työssä käyminen ja työllä elantonsa hankkiminen ja tällä tavoin yhteiskunnassa kiinni oleminen, mikä mahdollistaa edellä esitellyn yhteiskunnallisesti hyväksytyyn aikuisuuden etenemisen samalla tavalla kuin kaikilta odotetaan.

Tässä tutkielmassa tarkoitettuna aikuissosiaalityön eli kunnallisen aikuissosiaalityön tehtäviin voidaan erityisesti ajatella kuuluvan niiden palveluiden äärelle ohjaamisen, joita

asiakkaat kulloinkin tarvitsevat. Aikuissosiaalityö näyttäytyy kunnissa pitkälti eräänlaisena palveluohjauksena. Asiakas, jonka esimerkiksi arvioidaan tarvitsevan päihdeongelmaansa apua, voidaan ohjata aikuissosiaalityön johdosta johonkin päihdetyöhön erikoistuneeseen toimipisteeseen. Aikuissosiaalityö ei pysty itsessään aina vastaamaan kaikkiin asiakkaiden tarpeisiin, mutta palveluohjauksella pyritään varmistamaan, että asiakas saa tarvitsemansa tuen ja avun muualta. Kaikkien kannalta parhaaseen tulokseen aikuissosiaalityössä päästään, kun työnjako eri toimijoiden välillä on selkeä ja yhteistyö toimii. (Juhila 2008a, 45.)

Aikuissosiaalityössä sosiaalityöntekijällä on yleensä päävastuu asiakkaan palveluntarpeen arvioinnista ja palvelusuunnitelman laatimisesta. Lisäksi aikuissosiaalityössä sosiaalityöntekijän tehtävänä on tehdä asiakassuunnitelmien pohjalta tarvittavat hallinnolliset päätökset ja kantaa vastuu psykososiaalisen työn ja aktivoivan työn koordinoimisesta. Käytännön tasolla nämä eri työskentelymuodot, kuten aktivoiva työ tai kuntoutumista edistävä työ, toteutetaan moniammatillisissa tiimeissä, joissa myös arvioidaan toimenpiteiden vaikuttavuutta asiakkaan tilanteeseen yhdessä asiakkaan kanssa. Sosiaalityöntekijän vastuulla on erilaisiin arviointeihin perustuen joko päättää asiakkuus, tarkentaa asiakassuunnitelmaa tai myöntää tarvittaessa uusia toimenpiteitä tai etuuksia asiakkaalle. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 40–41.)

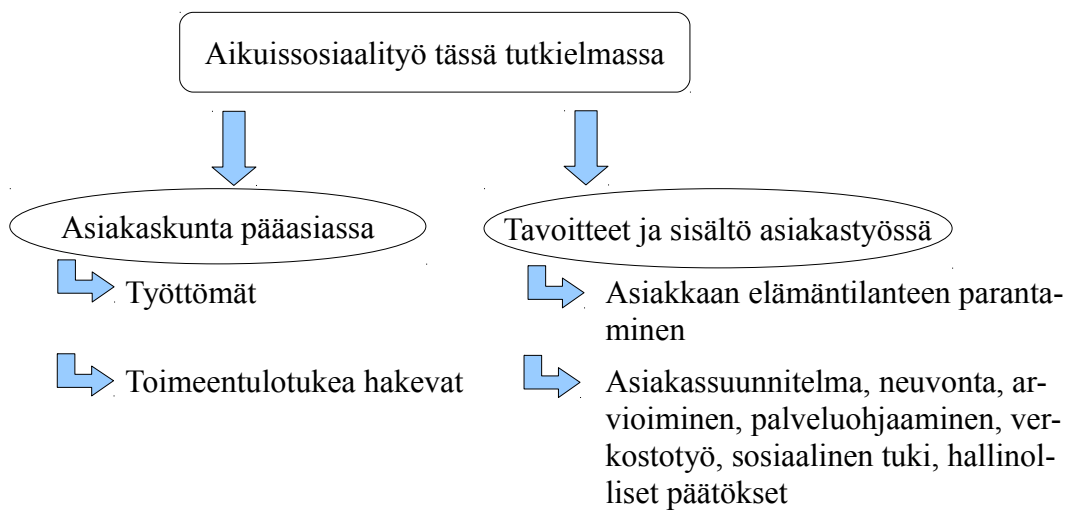
Aina työnjako sosiaalitoimistoissa eri toimijoiden välillä ei ole halutun kaltaisesti selkeä ja täsmällinen. Tämä työnjaon täsmentymättömyys näkyy esimerkiksi siinä, että toimeentulotukipäätöksiä tekee moni eri ammattiryhmä. Toimeentulotukipäätöksiä tekevät edelläkin esitellyn mukaisesti etuuskäsittelijät ja sosiaalityöntekijät mutta myös sosiaali-ohjaajat. Joissain kunnissa nämä kaikki kolme ammattinimikettä saattavat myös yhtä lailla ottaa asiakkaita vastaan. (Kivipelto ym 2013, 42.) Aikuissosiaalityön sisältö ja tavoitteet voisivat olla täsmällisemmin kuvailtavissa ja määriteltävissä, jos jokainen aikuissosiaalityötä tekevä henkilö tietäisi tarkemmin oman työnkuvansa asiakkaan tilanteessa, eikä päällekkäisyyksiä olisi niin paljon.

Liukko (2006, 11–16) tarjoaa omanlaisensa tavan hahmottaa kuntien perustasolla tapah-

tuvan aikuissosiaalityön toimintatapoja ja näin ollen myös työn sisältöä. Liukon (2006) mukaan aikuissosiaalityön kohdalla voidaan nähdä kaikista merkittävimpinä työn tavoitteen asettajina kaksi erilaista ammattikäytäntöä, jotka ovat huollollinen sekä muutossofiaalityö. Huollollisella sosiaalityöllä pyritään vastikkeettomalla avulla ja tuella varmistamaan ihmisarvoinen elämä. Tuen saaminen ei edellytä asiakkaan aktivoitumista. Muutostyö näyttäytyy puolestaan tavoitteellisena ja suunnitelmallisena, ja sen tarkoituksena on tukea asiakasta saamaan elämäntilanteeseensa haluttu muutos kohti parempaa. Liukko (2006) on muodostanut nämä kaksi ammattikäytäntöä kattokäsitteiksi aikuissosiaalityön useille eri lähestymistavoille, jotka hän on kerännyt useista eri sosiaalityötä käsittelevistä kirjoituksista. Lisäksi Liukko (2006) määrittelee aikuissosiaalityön työmenetelmiksi tässäkin tutkielmassa jo tavalla tai toisella näkyneet palveluohjauksen, psykosoiaalisen työn ja verkostotyön.

Sosiaalityön sisältö aikuisten kanssa on monimuotoista. Tämä johtuu pitkälti sen laajasta asiakaskunnasta ja asiakkaiden erilaisista elämäntilanteista sekä niissä ilmenevistä haasteista. (Thompson 2002, 287–288.) Tämän tutkielman käsittämä aikuissosiaalityön asiakaskunta ei ole kuitenkaan niin laaja kuin mitä se toisella tavalla ymmärrettynä voisi olla. Tästä huolimatta uskon, että tutkielmaani rajaamani asiakaskunnan elämäntilanteet voivat olla aivan yhtä moniulotteisia ja tehdä työn sisällöstä monipuolisen.

Edellä mainitsemistani asioista johtuen onkin erikoista, että sosiaalityötä aikuisten kanssa ei välttämättä pidetä niin tärkeänä eikä niin haasteellisena työnä kuin esimerkiksi lastensuojelun työtä pidetään. Aikuissosiaalityön sisältö saattaa muovautua aivan yhtä vaativaksi ja tuottaa aivan samantasoista työhön tyytyväisyyttä kuin sosiaalityö lastensuojelussa. (Thompson 2002, 307.) Tuija Nummela (2011, 106) toteaa tähän liittyen osuvasti, että aikuissosiaalityö on paljon muutakin kuin vain toimeentulotuen myöntämistä.

Kuva 2. Aikuissosiaalityö tässä tutkielmassa

Tutkielman kannalta keskeisimmät asiat aikuissosiaalityön asiakaskunnasta ja työn sisällöstä sekä sen tavoitteista on koottu vielä tiivistetysti kuvaan 2.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimusmetodi ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani tutkimusmetodia tai metodologista lähestymistapaa voidaan kutsua niin sanotuksi mixed methodiksi, koska käytän ja analysoin tutkielmassani kahden eri tyyppistä aineistoa. Tutkielmassani hyödynnetään sekä kvantitatiivista tutkimusaineistoa, joka on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella, että kvalitatiivista tutkimusaineistoa, joka on myös kerätty sähköisellä kyselylomakkeella. Mixed methods -tutkimukseksi voidaan kutsua sellaista tutkimusta, jossa on käytetty vähintään yhtä kvantitatiivista menetelmää, jolla on kerätty numeerisessa muodossa olevaa tutkimusaineistoa sekä lisäksi vähintään yhtä kvalitatiivista menetelmää, jolla on puolestaan kerätty sanallista tutkimusaineistoa (Creswell & Plano Clark 2011, 2).

Tutkielmaani ei voida kutsua automaattisesti mixed methods -tutkielmaksi siinä käytettyjen aineiston keruumenetelmien johdosta, koska ne ovat käytännössä samat molempien aineistojen kohdalla eli sähköinen kyselylomake. Tilanne olisi selkeämpi, jos olisin käyttänyt kahta selvästi eri menetelmää. Esimerkiksi jos olisin kerännyt kvalitatiivisen aineistoni haastattelemalla sosiaalityöntekijöitä (kts. Creswell & Plano Clark 2011, 6). Aineistoni eroavat ainoastaan rakenteiltaan ja niiden tuottamilta sisällöiltään. Toinen aineistoni on selvästi määrällistä tietoa antava, koska sen keräämisessä käytetyt kysymystyypit olivat sellaisia, että ne tuottivat numeroita vastaukseksi. Itse keräämäni aineisto pyrki puolestaan antamaan enemmän laadullista sisältöä tutkielmalleni. Kyselyni sisälsi pääasiassa avokysymyksiä, joiden johdosta sain vastaukset numeroiden sijasta tekstinä. Vaikka aineistot voidaan nähdä kerätyn samalla menetelmällä, on niiden keruussa ollut erojakin. Suurin ero on ollut se, että kvantitatiivisen aineiston sain käsiini valmiiksi kerättynä kun taas kvalitatiivisen aineiston keräsin itse.

Tutkielmassani mixed methods tarkoittaa sitä, että tulen toteuttamaan niin kvantitatiivista analyysiä kuin myös kvalitatiivista analyysiä ja sitä, että käytän kahta erilaista tutkimusaineistoa. Kvantitatiivinen puoli tutkielmassa näkyy niin, että tuotan valmiista kvan-

titatiivisesta aineistosta määrällisiä havaintoja, joita pyrin tulkitsemaan. Kvalitatiivinen puoli tutkielmaani näkyy puolestaan niin, että tuotan havaintoja pelkistämällä hankki- maani tekstiaineistoa ja keskittymällä siinä vain olennaiseen. Aineiston tulkintaan kvali- tatiivinen tutkimusote vaikuttaa niin, että en tukeudu pelkästään tilastollisiin faktoihin, vaan pyrin ymmärtävästi selittämään tuloksia. (Kts. Alasuutari 2011, 51.) Tuloksia ym- märtävää otetta tarvitaan myös kvantitatiivisten tutkimustulosten tulkinnassa.

Yhdistelemällä kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmiä tarkoituksena- ni on löytää vastaus kahteen tutkimuskysymykseeni, jotka ovat:

1. Millaisia sosiaalisen tuen tarpeita aikuissosiaalityön asiakkailla on sosiaali- työntekijöiden näkökulmasta?
2. Millä tavoin sosiaalisen tuen teorian elementit näkyvät aikuissosiaalityössä sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta katsottuna?

Tutkielmani yksi tavoite on tuottaa Posken toiveesta analyysiä valmiista kvantitatiivi- sesta aineistosta. Aineiston kerännyt ja tutkielmani käyttöön tarjonnut taho eli Poske ei esittänyt tarkkoja toiveita tutkielman aiheesta tai analysoitavista teemoista. Tutkielmani aihevalintoja ja teemojen rajausta ohjasi vahvasti valmis aineisto, jonka sain haltuuni ennen itse keräämääni kvalitatiivista aineistoa. Valintani ovatkin hyvin aineistolähtöisiä pohjautuen siihen, mihin valmiina saadun kvantitatiivisen aineiston tulkitsin yhdessä yliopiston opettajien ja Posken työntekijän kanssa taipuvan. Vastauksia tutkimuskysy- myksiin etsin mixet methos -tutkielman tapaan kvantitatiivisen aineiston lisäksi itse ke- räämästäni kvalitatiivisesta aineistosta laadullisen analyysin keinoin.

4.2 Aineistojen hankkiminen

Kvantitatiivinen aineisto

Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa tutkimusaineiston kerääminen, sen käsitteleminen sekä analysoiminen ja tulkinta ovat kaikki omia erillisiä (mutta ei pakollisia) vaiheita tutkimuksen teossa (Vilkkä 2007, 106). Aineiston analysoiminen ja tulkinta tosin saattavat todellisuudessa kulkea tutkielmää tehdessä rinnakkain. Koska käytän jo olemassa olevaa, valmista aineistoa, jäi itseltäni kaksi ensimmäistä määrällisen tutkimuksen vaihetta kokonaan välistä. Aineistoa en *kerännyt* ollenkaan ja aineiston *käsittelemisenkin* oli jo pidemmälle tähtäävämpää kuin pelkästään kyselylomakkeiden vastausten syöttämistä tietokoneelle numeroiksi. Saatuani aineiston itselleni, se oli jo syötettyä SPSS - ohjelmaan ja sitä oli jo hiukan muokattu ymmärrettävämpään muotoon.

Saamani valmis kvantitatiivinen aineisto on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella (Liite 1) niin, että vastaajina ovat olleet sekä sosiaalialan työntekijät että asiakkaat. Työntekijät kirjassivat asiakkaidenkin vastaukset. Yhteisen vastaustilanteen tarkoituksena on ollut mahdollistaa keskustelua työntekijän ja asiakkaan välille. Sähköinen kysely valittiin paperisen version sijasta, koska se nopeuttaa aineiston analyysimuotoon saattamista. Näkökulmastanihan tämä on ollut erityisen hyvä valinta, koska analyysivaihe kuuluu tutkimusprosessiini. Kyselyn kysymykset Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus eli Poske on kehittänyt yhdessä Lapin läänin sosiaalitoimistojen työntekijöiden kanssa. Käytännön työntekijöiden mukana oleminen kysymysten kehittämisessä on auttanut kohdentamaan kysymyksiä käytännön tiedon kannalta olennaisiin asioihin. (Herkkuja PaKasteesta 2013, 31.)

Aineisto kerättiin 1.3.2011–31.12.2012 välisenä aikana ja kyselyyn vastasi yhteensä 139 työntekijää 24 kunnasta. Lapin läänistä kyselyyn vastasi 16 kuntaa. Muita tiedontuotantoon osallistuneita kuntia oli Pohjois-Pohjanmaalta Kuusamo sekä kahdeksan eri kuntaa Keski-Pohjanmaalta. Kaiken kaikkiaan täytettyjä lomakkeita näistä kunnista tuli työntekijöiltä yhteensä 2855 kappaletta. (Herkkuja PaKasteesta 2013, 32.) Koska tutkin itse työntekijöiden näkökulmaa aikuissosiaalityössä, olen tehnyt aineistoon tutkimuskysymyksiä ohjaamia valittuja rajauksia, jolloin en hyödynnä koko laajaa aineistoa.

Tutkielmani aineisto on kooltaan 192 asiakastilannetta, jotka kuvaavat aina työntekijän yhden kuukauden työskentelyä yhden asiakkaan kanssa. Nämä asiakastilanteet ovat sellaisia, joissa työntekijä on valinnut omaksi tehtävänimikkeekseen sosiaalityöntekijän ja asiakkaan tärkein tai toiseksi tai kolmanneksi tärkein asiakkuudentyyppi on aikuissosiaalityö. Aineistoni koostuessa edellä kuvatuksi asiakastilanteista on olemassa mahdollisuus, että käyttämissäni tapauksissa olisi kahdesti tai useammankin käsitelty saman asiakkaan tilannetta. Tapausten määrät, joissa esiintyisi sama asiakas useammin kuin kerran on minimoitu ja käytännössä eliminoitu aineistoon tehtyjen useiden rajausten myötä. Tulosten esittämisen yhteydessä käytän luettavuuden takia termiä asiakas, kun puhun asiakastilanteista eli aineiston tapauksista.

Posken keräämä ja hyödyntämäni aineisto pitää kaikkiaan sisällään vastauksia kysymyksiin, jotka käsittelevät asiakkaan tilannetta, asiakassuhteen työskentelytapoja ja niiden toteutumista, asiakassuunnitelmaa, asiakkuudelle asetettuja tavoitteita ja niiden saavuttamista sekä työskentelysuhteen luonnetta. Vastauksia edellä mainittuihin kysymyksiin on aikuissosiaalityöstä, toimeentuloturvasta, lastensuojelusta (lasten ja vanhempien sekä jälkihuollosta), perhetyöstä, kotipalvelusta, mielenterveyspalveluista, päihdepalveluista, vammaispalveluista, vanhuspalvelusta, välitystilistä sekä lastenvalvojan palveluista.

Aineisto kattaa hyvin laajasti sosiaalitoimistojen asiakkuustyyppit, joten monella erilaisella tutkimusnäkökulmalla aineistosta olisi mahdollisuus tutkielmaa tehdä. Aineistossa on kuitenkin myös jonkin verran puutteita, jotka ovat osaltaan ohjanneet tutkielmaani liittyviä valintoja. Aikuissosiaalityö asiakkuustyyppinä valikoitui tutkielmaani esimerkiksi osittain siitä syystä, että siitä oli saatavalla riittävästi vastauksia. Työntekijöiden näkökulma valikoitui samasta syystä. Asiakkaiden vastauksia ei ole samassa mittakavassa kuin työntekijöiden vastauksia.

Kvalitatiivinen aineisto

Posken valmis kvantitatiivinen aineisto ei aivan kyennyt taipumaan vastaamaan kaikkiin tutkielmalleni asettamiin tutkimuskysymyksiin, joten jouduin keräämään lisäaineistoa. Heti lisäaineiston tarpeen selvittyä oli selvää, että aineisto tulisi olemaan kvalitatiivinen eli jotain sellaista, joka tarjoaisi enemmän tietoa aikuissosiaalityön sisällöstä. Laadullisen lisäaineiston puolesta puhui myös toinen tutkimuskysymykseni, eli kysymys sosiaalisen tuen teorian elementtien ilmenemisestä aikuissosiaalityössä. Tähän kysymykseen onnistuneesti vastaaminen vaatii, että aikuissosiaalityön sisällöstä ja toiminnasta tiedetään jotain. Aikuissosiaalityön sisällöstä valmis kvantitatiivinen aineisto ei pystynyt kertomaan, joten lähdin hankkimaan siihen aineistoa sähköisellä Webropol -kyselyllä. Suuntasin kyselyn sosiaalityöntekijöille, jotka olivat vastanneet aikanaan Posken sähköiseen kyselyyn asiakkaiden kanssa yhdessä.

Ensiksi suunnitelmissani oli lähettää aikuissosiaalityötä tehneille sosiaalityöntekijöille ihan vain sähköpostiin muutama kysymys, jolla selvittäisin aikuissosiaalityön sisältöä. Päädyin kuitenkin lopulta graduseminaarien opettajien kannustuksesta toteuttamaan kyselyn sähköisesti Webropolilla, koska niin siitä sain siistin ja myös vakuuttavamman. Lisäksi kysely vastasi tutkimustarpeitani eli tarvetta saada vastaus siihen, *mitä* sosiaalityöntekijät tekevät aikuissosiaalityön asiakkaidensa kanssa. Kyselyillä on yleensäkin helppo selvittää vastauksia kysymyksiin mitä ja millä tavoin (Tuomi & Sarajärvi 2006, 74).

Laitoin linkin kyselyyn suoraan sosiaalityöntekijöiden sähköpostiin, vaikka alkuperäistä sähköpostikyselyä en toteuttanutkaan. Sähköpostiosoitteet sain niin, että yliopiston henkilökunnan jäsen suoritti SPSS -ohjelmalla samanlaisen rajauksen aineistoon kuin mitä tutkielmassani aineiston osalta käytin. Näin hän sai näkyviin niiden sosiaalityöntekijöiden nimet, jotka täyttävät rajaukseni ehdot. Nimien hakemisen suoritti yliopiston henkilökunta, koska opiskelijoiden käytössä olevassa aineistossa nimitietoja ei ole. Ensiksi yhteystietoja kysyttiin Poskesta. Sain sieltä osan yhteystiedoista ja muutamien henkilöiden osalta tietoon kunnat, joissa he mahdollisesti työskentelevät. Yhteystietoja vaille

olevien sosiaalityöntekijöiden osalta suoritin Google-hakuja heidän nimillään, jolloin sain kaikkien osalta tietoon työsähköpostiosoitteet eli suurimmaksi osaksi kunnalliset sähköpostiosoitteet. Lopulta hallussani oli 27 sosiaalityöntekijän sähköpostiosoitteet.

Kyselyä suunnitellessa tutustuin ensimmäiseksi Webropoliin työkaluna. Se paljastui helppoksi ja yksinkertaiseksi välineeksi, joten Webropolin käyttämisen opetteluun ei kulunut paljon aikaa. Kysymysten suunnittelun aloitin katsomalla Posken aineistossa käytettyä kyselylomaketta. Tarkoitukseni oli pohtia, tarjoaako se tutkielmalleni mitään materiaalia sosiaalisen tuen elementtien etsimiseen. Ainut tarttumapinta tähän tutkimuskysymykseeni löytyi kysymyksistä työskentelyn toteutumisesta. Kysymykset käsittelevät sitä, onko työskentely tapahtunut esimerkiksi yksilötapaamisena toimistolla vai onko työskentelyssä ollut kenties kyse pelkästään kirjallisesta päätöksestä ilman asiakkaan läsnäoloa. Ajattelin niin, että näistä muuttujista valmis kvantitatiivinen aineisto voi tarjota työskentelymuotojen lukumäärät. Kyselyssä kysyttiin lukumäärien lisäksi myös työskentelyn kestoa, mutta näissä vastauksissa oli niin paljon puutteita, että niitä ei voinut hyödyntää. Kiinnostukseni kohdistui siihen, mitä näissä työskentelymuodoissa tehdään ja näkykö niiden sisällöissä sosiaalisen tuen teorian elementtejä.

Kvantitatiivisen aineiston tarjoaman tarttumapinnan jälkeen vuorossa oli itse kysymysten miettiminen. Tässä vaiheessa tuli huomioida se, että kysymyksiä tulee olla jokaisesta tuen muodosta. Tämän takia sosiaaliselle tuelle ilmiönä tuli suorittaa operationalisointi. Operationalisoinnilla tarkoitetaan, että teoreettiselle käsitteelle, kuten tutkielmassani esimerkiksi instrumentaalille sosiaaliselle tuelle, muodostetaan empiirinen vastike, joka on tässä tapauksessa taloudellinen tuki eli raha (kts. Ahola 2007, 51). Psykososiaalisen työorientaation eri työskentelytasot osana sosiaalisen tuen teoriaa auttoivat osaltaan käsitteiden operationalisoinnissa. Kyselyn ensimmäisissä versioissa operationalisointi oli ehkä vielä hieman hienojakoisempaa kuin lopullisessa kyselyssä. Hienojakoisuus aiheutti kyselyn liian raskaan luonteen, joten jouduin tavallaan yhdistämään kysymyksiä ja muotoilemaan niitä uudelleen. Lopulliseen kyselyyn (Liite 2) onnistuin muotoilemaan sellaisia suljettuja ja avoimia kysymyksiä (esim. Ahola 2007, 57), jotka kattoivat kaikki tutkielmaan valitsemani sosiaalisen tuen muodot.

Lomaketutkimuksessa tutkijalla tulisi olla yleiskuva prosessin etenemisestä ja siihen tarvittavasta ajasta (Ahola 2007, 48). Kysymysten suunnittelun menevä aika yllätti minut ja asetti haasteita aikataulussa pysymiselle. Ajankäytön suunnittelu ja käsitys työhön menevästä ajasta on erityisen tärkeää, ettei tutkielman teossa jouduta luopumaan jostain sellaisesta työvaiheesta, joka on esimerkiksi tutkielman luotettavuuden näkökulmasta tärkeää, kuten kyselyn testaaminen testivastaajilla. (Ahola 2007, 49, 64.)

Kyselyni testaaminen ei onnistunut aivan odotetulla tavalla, mutta ajankäytöllisillä teki-
jöillä se ei ainakaan yksinään selittynyt. Lähetin kyselyni testivastattavaksi yhdelle henkilö-
kölle, joka oli lupautunut testivastaajaksi. Lisäksi kysyin, olisiko tällä testivastaajalla ollut tiedossaan joku toinenkin henkilö, joka olisi voinut testata kyselyni. Lopulta testi-
vastaajani ei vastannut kyselyyn, mutta hän kuitenkin katsoi kyselyn läpi ja antoi kom-
menteja kyselystä yleisesti. En myöskään saanut toista testivastaajaa. Ennen kyselyn
varsinaista lähettämistä oikealle kohderyhmälle, kyselyn ”testivastasi” perheenjäseneni.
Hänen oli vaikea kommentoida kyselyn aihetta ja näin myös kyselyn toimivuutta sen to-
dellisessa tarkoituksessa, mutta hän pystyi kuitenkin kommentoimaan kyselyn kysy-
myksien yleistä ymmärrettävyyttä ja kyselyyn vastaamisen toimivuutta. Lisäksi testasin
kyselyn teknisen toimivuuden myös itse, ennen kun lähetin sen sosiaalityöntekijöille.

Lähetin kyselyni kaikille niille 27 sosiaalityöntekijälle, joiden sähköpostiosoitteet olin
saanut haltuuni. Vastausaikaa annoin aluksi tasan kaksi viikkoa. Kyselyyn vastasi lopul-
ta seitsemän sosiaalityöntekijää. Kuusi henkilöä oli käynyt avaamassa kyselyn, mutta
jättänyt sitten kuitenkin vastaamatta. Muutama vastaajista vastasi heti kyselyn vastaan-
ottamispäivänä ja loput aina lähettämieni muistutusviestien jälkeen. Ensimmäisen muis-
tutusviestin lähetin viikon kuluttua kyselyn lähettämisestä. Toisen muistutusviestin lähe-
tin päivää ennen kyselyn aikaisemmin ilmoittamaani vastausajan viimeistä päivää.
Pidensin vastausaikaa kahdella päivällä, mistä ilmoitin myös toisessa lähettämässäni
muistutusviestissä. Kyselyni vastausprosentti oli lopulta 38,5 %, joka ei ole näkemykse-
ni mukaan kauhean huono. Nykypäivänä ihmiset saavat niin paljon kyselyitä nimen-
omaan sähköposteihinsa, että harva enää viitsi niihin paneutua.

4.3 Aineistojen analysoiminen

Kvantitatiivinen analyysi

Aloittaessani kvantitatiivisen aineiston analyysiä esitin ensimmäisenä sille suunnatun tutkimuskysymyksen eli kysyin, minkälaisia sosiaalisen tuen tarpeita aikuissosiaalityön asiakkailta on. Lähdin hakemaan tutkimuskysymykseeni vastausta kysymyslomakkeessa näkyvien kysymysten teemoittelun mukaisesti. Vastausta aikuissosiaalityön asiakkaiden sosiaalisen tuen tarpeista etsin asiakkaan tilannetta kartoittavien kysymysten vastauksista. Niissä vastausvaihtoehtona oli asteikko 1-7, jossa huono tilanne (=1) ja hyvä tilanne (=7). Asiakkaan tilannetta kartoittavista vastauksista valitsin analyysiin näkökulmani mukaisesti vain työntekijän arvion.

Kvantitatiivisista analyysimenetelmistä ryhmittelyanalyysi sopi hyvin tutkimustarkoitukseeni. Ryhmittelyanalyysin avulla tarkoitukseni oli löytää ja muodostaa vastaajista sellaisia ryhmiä, joilla on jonkinlaista sosiaalisen tuen tarvetta, ja ryhmiä, joilla sitä ei ole. Ryhmittelyanalyysin tavoitteenahan on löytää vastaajat, jotka ovat jollakin tavalla samankaltaisia ja voisivat muodostaa ryhmän (Erätuuli ym. 1994, 45; Metsämuuronen 2008, 247). Ryhmien tulee olla keskenään kuitenkin mahdollisimman erilaisia (Tähtinen ym. 2011, 180). Ryhmittelyanalyysimenetelmistä valitsin tutkielmaani sopivimman eli klusterianalyysin, jolla voidaan muodostaa henkilötyyppejä (Erätuuli ym. 1994, 47).

Klusterianalyysissa ryhmät muodostetaan ennalta/ennakkoon valittujen muuttujien perusteella. Yleensä ryhmät muodostetaan usean eri muuttujan avulla. (Erätuuli ym. 1994, 47.) Tuen tarvetta tutkittaessani käytin muuttujina sosiaalityöntekijän arvioita asiakkaan tilanteesta, esimerkiksi arvioita asiakkaan fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista. Sosiaalisen tuen teoriaan nojautuen halusin löytää ryhmiä, jotka ilmentävät tietynlaista sosiaalisen tuen tarvetta, esimerkiksi tiedollisen sosiaalisen tuen tarvetta.

Klusterianalyysi sopii aineistoille, joissa n on ”satoja”. Oman aineistoni koon (n=192) totesin riittävän isoksi, koska analyysien tulokset olivat suhteellisen helposti analysoitavissa. Ennen klusterianalyysin suorittamista on huolehdittava, että kaikki analyysiin va-

litut muuttujat ovat samalla mittaskaalalla, jotta ne vaikuttavat ryhmittelyyn saman veran. Jos muuttujat eivät ole samalla mittaskaalalla, ne tulee standardoida. (Metsämuuronen 2008, 248–249; Tähtinen ym. 2011, 181.) Standardointi tarkoittaa, että jokaisen muuttujan arvosta vähennetään muuttujan keskiarvo ja tulos jaetaan muuttujan keskihajonnalla. Standardointi tekee eri asteikkolisista muuttujista vertailukelpoisia. (Esim. Hair ym. 1995, 434–435.) Aineistoni ei tarvinnut standardointia, koska kaikki ryhmittelyyn käyttämäni muuttujat olivat aikaisemmin mainitsemani asteikolla 1-7.

Ryhmittelyanalyysissä ei ole yhtä oikeaa ratkaisua ryhmittelyn suhteen, vaan tutkijan pitää itse kyetä päättämään vaihtoehtoisista ratkaisuista tulkinnan kannalta paras. Tähän menetelmään liittyvästä valinnanvapaudesta johtuu myös se, että tutkijan tulee itse valita klustereiden eli ryhmien määrä analyysiä tehdessä. (Tähtinen ym. 2011, 180–181.)

Teoria sosiaalisesta tuesta ohjasi tulkintaani ryhmien muodostamisessa mahdollisimman järkeviksi ja ryhmien määrien arvioinnissa. Itse olin valinnut sosiaalisen tuen muodoiksi neljä eri muotoa: toiminnallinen tuki, tiedollinen tuki, emotionaalinen tuki ja instrumentaalinen tuki. Näiden sosiaalisen tuen muotojen ohjaamana lähdin muodostamaan ryhmiä. Muuttujat valitsin aikaisemmin tutkielmassani määriteltyjen sosiaalisen tuen muotojen ohjaamana. Tein klusterianalyysit erikseen kullekin sosiaalisen tuen muodolle: toiminnalliselle tuelle, tiedolliselle tuelle, emotionaaliselle tuelle ja instrumentaaliselle tuelle (Liite 3).

Instrumentaalisen tuen tarpeesta kertovia muuttujia aineisto ei tarjonnut kuin vain yhden, joka oli työntekijän arvio asiakkaan taloudellisesta tilanteesta. Emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeesta kuvaavat ryhmät muodostin työntekijöiden arvioista asiakkaan saamasta tuesta lähiyhteisöltä sekä ammattilaisilta saamastaan tuesta. Toiminnallisen tuen tarpeista kertovat ryhmät muodostin työntekijän arvioista asiakkaan fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista sekä arvioista asiakkaiden asuinoloista. Nämä muuttujat valikoituivat toiminnallisen tuen tarpeen ryhmittelyyn, koska niiden voidaan ajatella kuvastavan asiakkaan tarvetta erilaisille lisäpalveluille sosiaalityön palvelun lisäksi. Tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeita kuvaavat ryhmät muodostin työntekijöiden arvioista asiakkaiden päihteiden käytöstä ja väkivallan kokemuksista. Nämä muuttujat valitsin,

koska niiden voidaan nähdä kuvaavan asiakkaiden tarvetta lisätiedolle, kuten väkivallasta eroon pääsemisen tiedon tarvetta.

Klusterianalyysillä sain jokaisen neljän sosiaalisen tuen muodon ympärille muodostettua ryhmiä, joille lähdin seuraavaksi miettimään niiden sisältöä kuvaavia nimiä, jotta voisin päättää teorian näkökulmasta sopivan ryhmien lukumäärän. Valitsin ryhmien määrät sekä tilastollisilla kriteereillä että sisällöllisillä kriteereillä. Tilastollisena kriteerinä käytin sitä, että muuttujien keskiarvot eri ryhmässä poikkeavat toisistaan vähintään keskihajonnan verran, näin ryhmät saatiin keskenään mahdollisimman erilaisiksi. Valitsemisessä ryhmittelyratkaisussa ryhmät eroavat toisistaan keskihajontojen verran aina jonkin muuttujan suhteen. Sisällöllisenä kriteerinä käytin sosiaalisen tuen teoriaa. Ryhmien nimeämisessä ja tuen tarpeiden etsimisessä auttoi myös se, että päätin ryhmiä ja niiden sisäisiä arvoja tarkasteltuani tietyt viitearvot, joihin vertasin ryhmien sisällä olevien muuttujien arvoja (1-7) ja näin pystyin katsomaan, minkälaisia tuen tarpeita kunkin ryhmän sisällä oli ja nimeämään ne sen mukaan.

Viitearvoiksi pohdinnan ja tutkimisen jälkeen valikoitui seuraavat arvot selityksineen. Tuen tarvetta *ei ole* kyseisen sosiaalisen tuen muodon osalta, jos muuttujan arvo on ($\geq 5,5$). Tuen *tarve on hyvin vähäinen*, jos muuttuja saa ryhmän sisällä arvokseen ($\geq 4,3$ mutta $< 5,5$). Sosiaalisen tuen tarvetta muuttujan osalta ryhmässä ajattelen olevan *jonkin verran*, jos arvo on ($\geq 3,5$ mutta $< 4,3$). Arvot kertovat tulkintani mukaan *selkeästi tuen tarpeesta*, jos ne ovat ($< 3,5$ mutta ≥ 2). *Suuresta* sosiaalisen tuen *tarpeesta* kunkin muuttujan osalta kertoo arvo, joka on (< 2). Näihin viitearvoihin peilaamalla sain jokaisen sosiaalisen tuen tarpeista kertoville ryhmille sisällölliset nimet. Nimeämisen onnistumisesta voidaan päätellä, että ryhmittelyanalyysillä saamani ja valitsemani ryhmien määrät ovat teoriani näkökulmasta onnistuneet.

Viitearvot olivat nimensäkin mukaisesti vain viitearvoja. Tämä tarkoitti analyysin tulosten tulkintavaiheessa sitä, että jos jonkin muuttujan arvo oli lähempänä esimerkiksi viitearvoa ”ei tuen tarvetta” kuin viitearvoa ”tuen tarvetta hyvin vähän”, tulkitsin tapauksen tilanteeksi ”ei tuen tarvetta”. Viitearvoihin peilaamisen lisäksi tarkastelin ja tulkitsin

lukuja myös suhteessa saman tuen tarpeesta kertovien eri ryhmien välillä sekä ryhmien sisällä eri muuttujien sisäisiä arvoja. Tämä auttoi saamaan kokonaiskuvaa tuen tarpeen jakaantumisesta ja laadusta sekä selkiytti tulkintaa.

Ryhmittelyanalyysin tulosta voidaan pitää itsessään riittävänä analyysimenetelmänä, eikä se vaadi aina jatkoanalyysiä (Metsämuuronen 2008, 251). Sain selvitettyä käyttämälläni ryhmittelyanalyysimenetelmällä eli klusterianalyysillä asiakkaiden tuen tarpeita sosiaalityöntekijän näkökulmasta. En kokenut tarpeelliseksi lähteä enää esimerkiksi ristiintaulukoimaan ryhmiä muiden taustamuuttujien kuin sukupuolen kanssa. Asiakkaiden tuen tarpeiden katsominen suhteessa asiakkaiden sosioekonomisiin asemiin ei vaikuttanut mielekkäältä, koska 68 % asiakkaista lukeutui sosioekonomiselta asemaltaan työttömiksi. Näkemykseni mukaan tällaisen ristiintaulukoinnin tulosta ei ole mielekästä lähteä analysoimaan ja tulkitsemaan. Ikä on yleinen taustamuuttuja, jota vasten ryhmiä olisi voinut vertailla, mutta ikämuuttujan vastauksissa oli suuria puutteita, joten jätin myös sen pois. Tutkimuksellinen kiinnostukseni kohdistui nimenomaan sosiaalisen tuen tarpeiden ilmenemiseen tai ei ilmenemiseen aikuissosiaalityön asiakkaiden keskuudessa.

Kvalitatiivinen analyysi

Kvalitatiivisen analyysin voidaan ajatella koostuvan kahdesta vaiheesta, jotka ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Tämä jaottelu kahteen vaiheeseen on kuitenkin käytännössä pelkästään teoreettinen näkemys, koska todellisuudessa vaiheet nivoutuvat aina yhteen. (Alasuutari 2011, 39.) Aineiston pelkistäminen tarkoitti käytännössä sitä, että tarkastelin kyselylomakkeen vastauksia omasta teoreettisesta viitekehystä käsin eli sosiaalisen tuen teorian näkökulmasta. Tämä tarkastelun tarkoituksena oli auttaa karsimaan aineistosta pois sellaista, joka ei ollut valitsemastani näkökulmasta katsottuna mielenkiintoista. Aineiston pelkistämiseen kuuluu myös havaintojen yhdistäminen. Yhdistäminen perustuu siihen, että aineistossa ajatellaan olevan näytteitä samasta ilmiöstä. (Alasuutari 2011, 40.)

Yhdistämisellä etsin näytteitä sosiaalisen tuen teorian elementeistä eli erilaisia sosiaalisen tuen muotoja aikuissosiaalityössä. Havaintojen yhdistämistä voidaan pitää laadullisessa tutkimuksessa tärkeänä vaiheena, koska kvalitatiivisessa analyysissä on ensisijaisen tärkeää löytää aineistosta sitä kokonaisuutena kannatteleva kokonaisrakenne. Tällainen teemojen ja perusulottuvuuksien löytäminen helpottaa analyysin toteuttamista. (Kiviniemi 2007, 80.)

Aineiston pelkistämisen jälkeen kvalitatiivisessa analyysissä on vuorossa arvoituksen ratkaiseminen eli toisin sanoen tulkintavaihe. Tämä tarkoittaa, että pelkistetystä aineistosta etsitään johtolankoja ja apuna käytetään olemassa olevia tutkimuksia ja muuta kirjallisuutta sekä omaa teoreettista näkökulmaa tehtävään tutkielmaan. Tulkintavaiheessa voi muodostua jossain määrin uusia kysymyksiä, jotka puolestaan johtavat uusiin aineiston pelkistämisen vaiheisiin, ja mistä johtuu se, että havaintojen pelkistäminen ja tulkinta kulkevat kvalitatiivista analyysiä tehdessä käytännössä rinnakkain. (Alasuutari 2011, 46–47.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on nimenomaan löytää ne tietyt johtoideat, johon tulkintaansa lopulta nojaa. Erityisesti aloittelevalle tutkijalle voi olla tyypillistä, että hän haluaa tutkia kaikkea vähänkään mielenkiintoista vastaantulevaa asiaa. Liian hajanaisen lopputuloksen välttämiseksi on tärkeää muistaa perusteltu rajaus ja yrittää pysyä siinä sekä jättää mahdolliset uudet aineiston pelkistämiset väliin. (Kiviniemi 2007, 73; Tuomi & Sarajärvi 2006, 94.)

Kvalitatiivisesta analyysistä teki mielenkiintoisen tutkielmani kvantitatiiviseen analyysin verrattuna se, että kvalitatiivisen aineiston analyysille arvoituksen ratkaisemisvaiheessa ei ole olemassa samanlaisia teknisiä työkaluja kuin kvantitatiiviselle aineistolle on. Kvalitatiivisessa analyysissä operoidaan sen sijaan erilaisilla näkökulmilla ja tarkastelutavoilla, joilla aineistoa skaalataan systemaattisesti läpi. Vaihtoehtoisia tapoja analyysin toteuttamiseen on olemassa lukuisia. Itse lähestyin kvalitatiivista aineistoani niin sanotulla realistisella otteella, joka pyrkii jäsentämään ja analysoimaan aineiston sisältöä. Realistisessa analyysissä kiinnitetään huomiota aineiston sisältöön ja siihen, *mitä* se sanoo nimenomaan tutkittavasta aiheesta, eikä niinkään siihen, miten asia aineistossa ilmaistaan. Realistisessa analyysissä on mielekästä yrittää etsiä tiettyjä teemoja aineistos-

ta. (KvaliMOTV.)

Aineistoni teemoittelu on tapahtunut jo kyselylomakkeen suunnitteluvaiheessa, koska muodostin kyselylomakkeeni kysymykset sosiaalisen tuen eri muotojen mukaan eli teemoittain. Teemoitteluä käyttäessä teorialla on suuri merkitys kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Teemoittain kerätyn aineiston esittäminen arvoituksen ratkaisemisvaiheessa tuloksien yhteydessä esimerkiksi sitaateilla voi olla ihan riittävää ja mielenkiintoista itsessään, mutta teemoittain järjestetyistä sitaateista ei vielä voi tehdä kovin pitkälle vieviä johtopäätöksiä. Tästä johtuen tein aineistolle hieman myös eräänlaista tyypittelyä eli etsin aineistosta samanlaisia tarinoita, jotka muodostivat yhden tyypin. Tyypittelyllä pyrin rakentamaan tyypillisiä kuvauksia sellaisista aikuissosiaalityön asiakastilanteista eri työskentelymuodoissa, jotka paljastaisivat mahdolliset sosiaalisen tuen eri muotojen ilmenemiset työskentelyssä. Tyypittely vaatii käytännössä aina jonkinlaisen teemoittelun alleen, joten teemoittain muodostetut kysymykset olivat tässä tärkeitä. (Eskola & Suoranta 1998, 176, 181–182.) Jos vastaukseni eivät olisi olleet jo valmiiksi kysymysten mukaan teemoittain järjestetyt, olisin joutunut ennen tyypittelyä teemoittelemaan aineistoani.

Aineiston tyypittelyssä hyödynsin sisällönanalyysin periaatteita. Sisällönanalyysiä voi toteuttaa muutamalla eri tavalla, mutta tutkielmaani sopivin menetelmä oli teorialähtöinen sisällönanalyysi. Siinä aineiston luokittelua eli tyypittelyä ohjaa vahvasti tutkielman teoria, eli tyypittelyssä tyyppien etsiminen perustui tutkielmassani sosiaalisen tuen teoriaan eli sosiaalisen tuen eri muotoihin. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 116.) Aineistoni kvalitatiivinen puoli oli selkeästi kaikissa vaiheissaan hyvin teorialähtöistä. Tämän on luonnollista, koska yleisestikin teorialähtöisesti analysoitavat aineistot on myös tullut kerätä teorialähtöisellä otteella. Teorialähtöisyys näkyy myös tutkielman raportointivaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 101.) Aineiston tyypittely ei ollut lopulta kovin systemaattinen osa analyysiäni, mutta pystyin sen avulla kuitenkin löytämään loogisesti jokaiselle sosiaalisen tuen muodolle tyypillisimmän työskentelymuodon, jossa siihen liittyviä elementtejä esiintyy tyypillisimmin.

Sisällönanalyysissä analysoidaan tekstiä ja sen tutkimuskysymys on usein muotoa ”mil-lainen”. Sisällönanalyysi on hyvin perinteinen analyysimenetelmä ja sitä voidaankin käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysillä on tarkoituksena saada aineisto ja siinä kuvattu ilmiö tiivistettyyn muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 93, 105.) Aloitin aineistoni teorialähtöisen sisällönanalyysin rakentamalla analyysirungon taulukon muotoon (taulukko 1). Analyysirunkoni muodostin strukturoidusti sosiaalisen tuen teorian ohjaamana. Käytännössä etsin aineistosta pääasiassa vain sellaisia asioita, jotka olivat yhteneväisiä analyysirunkoni kanssa. Aineistoni ei määritellyt analyysirunkoni sisältöä ollenkaan vaan kaikki sisältö runkoon tuli sosiaalisen tuen teoriasta. (Kts. Tuomi & Sarajärvi 2006, 116.)

Taulukko 1. Teorialähtöisen sisällönanalyysin analyysirunko

Teoria: sosiaalinen tuki →	Sosiaalisen tuen → ominaisuudet	Ominaisuuksien esiintyminen aineistossa eli analyysillä saadut tutkimustulokset
Instrumentaalinen tuki	Rakenteellinen taso: rahan tai välineiden antaminen	
Emotionaalinen tuki	Intrapsyykkinen taso: kuunteleminen, kannustaminen, henkinen tukeminen	
Toiminnallinen tuki	Palveluohjaus, sosiaalityö itsessään	
Tiedollinen tuki	Intrapsyykkinen ja rakenteellinen taso: neuvominen, ohjaaminen, tiedon jakaminen	
Epävirallinen tuki	Interpsyykkinen taso: lähiverkoston huomioiminen	

Taulukko 1 pyrkii havainnollistamaan pelkistetysti laadullisen aineistoni teorialähtöistä sisällönanalyysin etenemistä. Vasemmalla olevassa sarakkeessa on käyttämäni teoria ja sen osa-alueet. Keskimmäiseen sarakkeeseen olen luetellut sellaisia esimerkinomaisia ominaisuuksia jokaiselle sosiaalisen tuen muodolle, mitkä kertovat näkemykseni mu-

kaan kyseisen sosiaalisen tuen tarjoamisesta. Keskimmäiseen sarakkeeseen olen myöskönnut sen, millä psykososiaalisen työorientaation tasolla työskentelyä mikäkin sosiaalisen tuen muodon tarjoaminen tulkintani mukaan on. Oikealla olevaan sarakkeeseen puolestaan tulisi tutkielman tulokset eli tieto siitä, miten nämä sosiaalisen tuen ominaisuudet eli elementit lopulta näkyivät keräämässäni aineistossa. Analyysin tulokset esitellön luvussa 5.

Lähdin etsimään aineistosta määrittelemiäni sosiaalisen tuen eri muotojen ominaisuuksia käyttämällä apunani eri värisiä värikyniä. Luin aineistoni paperille tulostettua versiota ja alleviivasin tietyistä sosiaalisen tuen muodon ominaisuudesta kertovat kohdat tietyllä värillä. Aineistoa oli tulostettuna noin kymmenen sivua. Värikynillä alleviivauksia tehtyänä pystyin jo nopeasti hahmottamaan värien avulla yleiskatsauksen siitä, mitä sosiaalisen tuen muotoja ja elementtejä aikuissosiaalityön sosiaalityössä esiintyy aineistoni perusteella. Lisäksi tyypittely eli tyypillisten asiakastilanteiden löytäminen onnistui vaivattomasti vilkaisemalla vain kaikki värit, mitä kunkin työskentelymuodon kohdalle olin alleviivannut. En noudattanut orjallisesti analyysirunkoani, vaan alleviivasin kaikki sellaiset asiat, jotka viestivät tulkintani mukaan tietyn sosiaalisen tuen muodon tarjoamisesta.

4.4 Etiikan näkökulma

Etiikkaan liittyy läheisesti termi moraalii. Puhuttaessa tai kirjoitettaessa näistä käsitteistä on niiden merkityksiä ja eroja hyvä hieman avata. Käsitteitä etiikka ja moraalii ei aina eroteta toisistaan, vaikka niiden välillä on olemassa muutamia hienojakoisia eroja. Koen, että sanonta ”etiikka tutkii moraalii”, kertoo hyvin näiden kahden käsitteen välisen eron. Etiikka pohtii asioita moraalisisesta näkökulmasta. Moraalissa on puolestaan kyse siitä, mikä on oikein tai väärin, hyvää tai pahaa, hyväksyttävää tai tuomittavaa, sallittua tai kiellettyä. (Pietarinen & Launis 2002, 42.)

Eettisen pohdinnan edellytyksenä on, että asioita voidaan tarkastella moraalisisesta näkö-

kulmasta. Tästä johtuu, että joskus etiikalla ja moraalilla tarkoitetaan samaa asiaa. Käytännössä voidaan sanoa, että jokin asia on eettisesti väärin tai asia ei ole moraalisesti hyväksyttävää, ja molemmat sanonnat tarkoittavat samaa asiaa. Selvin ero etiikan ja moraalien välille kuitenkin saadaan erottamalla etiikka tieteenalaksi ja moraalit empiiriseksi ilmiöksi, jota voidaan havainnoida. (Pietarinen & Launis 2002, 42–43.) Etiikka voidaan ymmärtää myös tieteenalan lisäksi päätöksentekotaidoksi, joka tukee ihmistä arkisten valintojen teossa (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 22). Koen, että erityisesti tällaisena valintojen teon tukena toimivana taitona etiikka näyttäytyy tutkielmaan tai tutkimusta tehdessä.

Tutkija on tutkimusta tehdessään moraalinen toimija, joka tarkoittaa, että häntä koskevat aivan samat eettiset periaatteet, normit sekä arvot kuin kaikkia muitakin ihmisiä. Tutkijalta vaaditaan työssä ammattiosaamisen lisäksi kaikkien näiden sääntöjen ja ohjeiden huomioimista ja osaamista. Tutkijan ja hänen tutkielmansa eettisyys punnitaan sillä, kuinka tutkija onnistuu toteuttamaan ja noudattamaan eettisiä ohjeita kaikissa niissä vaiheissa, jotka tutkielman tekoon ja tieteen harjoittamiseen kuuluvat. (Pietarinen, 2002, 58.)

Tieteellä pyritään tiivistetyksi kahteen asiaan, jotka ovat kriittisyys ja totuus. Tieteeseen liittyy paljon myös kilpailua niin kunnian kuin rahastakin. Kilpailu tieteen aloilla ei kuitenkaan aina ole luonteeltaan rehellistä. Epärehellisen kilpailun välttämiseksi on olemassa erilaisia eettisiä sääntöjä, jotka pyrkivät määrittelemään oikean ja väärän tieteen teossa. Eettiset ohjeet kuvaavat tieteen ideaalitilaa. (Mäkinen 2006, 28.) Eettisten ohjeiden, etiikkaa analysoivien tekstien sekä näihin teemoihin pureutuvien työryhmien yleistyminen kertoo puolestaan siitä, että tutkimuksen tekemiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä on alettu pohtia yhä enemmän (Pohjola 2007, 13; Clarkeburn & Mustajoki 2007, 9).

Tiede ei voi koskaan välttyä pohtimasta eettisiä kysymyksiä (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 9). Tutkimuksen tekemisessä etiikka ja kysymykset tutkimuksen eettisyydestä ovat koko tutkimusprosessin läpäiseviä tekijöitä, joita tutkija joutuu miettimään jokaisen valintansa kohdalla. Eettisesti kestävässä tutkimuksessa tutkija on punninnut valin-

tansa tietoisesti sekä pohtinut tekemiensä ratkaisujen eettisyyden ja miettinyt myös huolella niiden seuraukset. Sosiaalitieteissä (kuten sosiaalityössä) tutkijan jokaisen valinnan eettisyyden pohtiminen on korostuneessa roolissa, koska tarkastelun kohteena on ihmisten elämä kaikessa moninaisuudessaan. Tällöin kysymykset siitä, mitä, miksi, miten ja millä seurauksilla tutkimusta tehdään, tulee asettaa tarkan analyysin kohteeksi. Näiden kysymyksiä pohtiminen jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa on keskeistä, koska silloin tutkimukselle ja siihen liittyville valinnoille syntyvät perustelut, jotka ovat tieteellisessä tutkimuksessa tärkeitä. (Pohjola 2007, 12, 17.) Hyvät perustelut ovat kriittisiä ja ne luovat tutkimukselle luotettavuutta (Pietarinen 2002, 59).

Tämän tutkielman kannalta kysymyksiä mitä, miksi, miten ja millä seurauksilla mietin jo kaikille sosiaalityön opiskelijoille pakollisessa tutkielman tutkimussuunnitelmassa ja näin tutkielmalle muodostui heti alkuvaiheessa vaadittavat perustelut. Koin, ettei suurin osa kysymyksistä aiheuttanut kovin suuria eettisiä pohdintoja kohdallani. Tutkimuksen teon ja sillä saatujen tulosten ja niiden esittämisen seurauksien eettistä näkökulmaa poh-tiessa jouduin kuitenkin pysähtymään hieman tarkemmin miettimään siihen liittyviä tekijöitä.

Suurimman eettisen kysymyksen eteen jouduin kvantitatiivisen analyysitavan eli ryhmittelyanalyysin takia. Ryhmittelyanalyysiä käyttäessäni ja sen seurauksena saatuja tuloksia tulkitessani käytin valtaa määrittelemällä asiakastilanteita ja määrittelyn seurauksena myös nimesin sekä kategorisoin asiakkaita kuulumaan tiettyyn luokkaan tai ryhmään heidän mahdollisten sosiaalisen tuen tarpeiden mukaan. Tällaisen tulkinnan ja analyysin, jonka pohjana on pitkälti tutkimuskohteen tyypittely tai luokittelu, seurauksena eettiset kysymykset nousevat vielä keskeisempään rooliin tutkielman teossa. (Pohjola 2007, 27.)

Tutkimuskohteen kategorisointi ja luokittelu tutkimustulosten tulkinnan pohjana on erityistä eettistä harkintaa vaativa analyysitapa, sillä luomalla esimerkiksi tietynlaisia ryhmiä tutkimuskohteestaan tutkija tuottaa samalla yhteiskuntaan valmiita ajattelu- ja ymmärrystapoja tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä ja siihen liitettävistä ihmisistä. Näillä muodostetuilla suhtautumistavoilla voi olla pitkäkantoiset seuraukset ja ne voivat jopa

ohjata tulevaisuudessa saman ilmiön jäsentämistapoja. (Pohjola 2007, 27.)

Itse jouduin vakavasti miettimään tutkimustulosteni esitystapaa. Erityisesti pohdin muodostamani sosiaalisen tuen tarpeen ryhmien ja niistä tekemäni johtopäätöksen esittämistä niin, ettei esitystapani olisi tuloksia liiaksi yleistävä. Tutkijana olin koko tutkimusprosessin ajan tietoinen siitä, etteivät tulokseni tule tarkoittamaan sitä, että kaikki aikuissosiaalityön asiakkaat olisivat mahdutettavissa analyysissäni muodostuneisiin sosiaalisen tuen tarpeita kuvaaviin ryhmiin. Tutkimustulokseni kertovat vain pienen osan koko totuudesta. Tämän laajuiselta opinnäytetyöltä ja tämän kokoisesta aineistosta olisi epärealistista odottaa sellaista tulosta, joka kertoisi kaiken edes sen kapeaksi rajatusta tutkimusaiheesta. Vaikka aikaisemmin kirjoitinkin tieteen pyrkivän totuuteen, en väitä tutkielmani tuloksien olevan yksi ja ainut totuus.

Pienellä aineistolla aikaansaatuja tutkimustulosten liiallinen yleistäminen koskemaan kaikkia aineiston edustamia henkilöitä on eettisesti epäilyttävää (kts. Pohjola 2007). Matti Heikkilä (2002, 174) nostaa tähän liittyen kuitenkin mielenkiintoisen näkökulman esiin. Hän muistuttaa, että sosiaalityön tutkimuksen tulisi lisätä maailman ymmärtämistä ja näin ollen tutkijalla täytyy myös olla tilaisuus esittää rohkeita hypoteettisia yleistyksiä. Tulosten yleistäminen näyttäytyy yhteiskunnallisena spekulointina ja voi jopa ärsyttää, mutta tutkijalla tulisi olla siihen mahdollisuus. Tutkimustulosten tulkinta on tutkijan etuoikeus, mutta myös velvollisuus (Heikkilä 2002, 176).

Heikkilä (2002, 175–176) korostaa myös tutkimusetiikkaan liittyvää tutkijan sosiaalista vastuuta tutkimuksen teossa. Hän esimerkiksi pitää tärkeänä sitä, ettei tutkimuksella saatuja tuloksia jätetä ikään kuin roikkumaan ilmaan, vaan niistä tehdyt päättelyt tule viedä loppuun asti. Tulosten loppuun analysoiminen ja tulkitseminen ei kuitenkaan Heikkilän mukaan tarkoita sitä, että tulosten tulkinta olisi pelkästään arvailuja. Hän painottaa, että tulosten tulkintaosuus olisi hyvä olla nimenomaan mahdollisimman niukka ja perustua vain niihin tosiseikkoihin, joita tutkimuksessa on tullut ilmi. Tulosten tulkinta olikin itselleni yksi haasteellisimmista vaiheista eettisestä näkökulmasta katsottuna, kun yritin pitää kaiken tämän mielessäni ja toimia mahdollisimman oikein.

Tutkimus ja tutkielman tekeminen suodattuvat aina tutkijan ajatusten ja valintojen kautta, ja siksi niistä tietoisena oleminen on tärkeää (Pohjola 2007, 23). Tutkielmani valintojen eettisyyttä pohtiessani kävi ilmi, että tutkielmani asetelma ja aihe osoittautuivat tästä näkökulmasta pääpiirteittäin hyväksi valinnoiksi. Tutkimusetiikan näkökulmasta on hyvä, että tutkijalla ei ole vahvoja ennako-oletuksia tai mielipiteitä tutkittavasta asiasta, koska tällöin tutkielman valintojen oikeellisuuden punnitseminen on jossain määrin helpompaa (Pohjola 2007, 23).

Tilanne olisi varmasti ollut toinen, jos olisin tehnyt tutkielman sellaisesta aiheesta, joka olisi ollut lähempänä henkilökohtaisia mielenkiinnon kohteitani sosiaalityön kentällä. Valitsemani aihe oli kuitenkin sellainen, että siitä täytyi tehdä ensin selkoa itsellenikin, koska erityisesti aikuissosiaalityö sosiaalityön osa-alueena oli ennestään melko vieras. Näin ollen tutkielman lopputuloksesta ei myöskään ollut muodostunut ajatuksiini minikäänlaista vahvaa mielipidettä. Tieteessä ja tutkimuksen teossa päämääränä onkin aina saada aikaan hyvänlaatuinen tutkimus sekä laadukkaat tulokset, eikä edistää ainoastaan tutkijan omia intressejä (Mäkinen 2006, 28).

Tutkimusaihe ei ole sosiaalityön aihealueista rankimpia eikä kaikista vaikeimpia. Tämän takia en varsinaisesti missään vaiheessa joutunut pohtimaan omia voimavarojani koskien aiheen käsittelemistä. Tutkielmani aiheet eivät käyneet niin synkiksi, että olisin joutunut kyseenalaistamaan oman kestokykyni tutkia aihetta tai tarvinnut asioiden käsittelemiseen ja kohtaamiseen tukea esimerkiksi keskustelujen muodossa. (Kts. Pohjola 2007, 24.)

Sosiaalityöntekijöille lähetettävän kyselylomakkeen suunnitteluvaiheessakaan erityisen sensitiivinen ote kysymyksien muotoilussa tai kysymysten arkaluontoisuuden pohtimisessa ei ollut päällimmäisiä huoliani, koska kysymykset eivät koskeneet kenenkään henkilökohtaisia ominaisuuksia tai muutakaan arkaluontoista asiaa. Huolellisen pohdinnan aihe oli se, että jokainen vastaaja ymmärtäisi kysymykset mahdollisimman samalla tavalla. Eettisestä näkökulmasta itse keräämäni laadullisen aineiston tulosten esittämisessä jouduin pohtimaan vastaajien anonymiteettiä, jonka heille olin luvannut saatekirjeessäni (Liite 4) hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti (esim. Mäkinen 2006, 114–115).

Käytännöntasolla tämä tarkoitti sitä, että en esimerkiksi valinnut aineistosta tutkielmaan tuleviin havainnollistaviin sitaatteihin mitään sellaista tekstiä, joista vastaaja olisi tunnistettavissa.

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ei ole poikkeuksellista, että tutkimusaihe on niin arkaluontoinen, että sen tutkija joutuu normaalia vaikeampien eettisten kysymysten äärelle pohtiessaan omaa paikkaansa tutkijana ja valintojaan tutkimuksen lähestymistavasta, johtopäätöksistä sekä niiden esittämisestä (Heikkilä 2002, 165). Vaikka tutkimusaiheeni ei ollutkaan kaikista sensitiivisintä otetta vaativa, niin oman erillisen pohdinnan tutkijana jaksamisesta aiheutti tutkielman saattaminen valmiiksi itselle asettamassani aikataulussa. Uskon tämän kuitenkin kuuluvan luonnollisena osana jokaisen opinnäytetyötä tekevän opiskelijan ajatuksiin ja painimiseen oman työskentely- tai opiskelumotiivaationsa tai jopa moraalinsa kanssa.

Moraali onkin osa jokapäiväistä elämäämme. Kannattamme rehellisyyttä ja pidämme sitä hyvä asiana. Rehellisyyden vastakohtaa petollisuutta ja valehtelua pidämme puolestaan pahana ja tuomittavana tekona. (Pietarinen & Launis 2002, 43.) Tästä johtuen on luonnollista, että epärehellisyys kaikissa muodoissaan on tuomittavaa myös tutkimuksen ja tieteen teossa. Käytännöntasolla tutkijalta vaadittava rehellisyys näkyy kaikista selkeimmin siinä, että tutkija ei missään nimessä saa syyllistyä vilppiin. (Esim. Pietarinen 2002, 65.) Vilppi tieteellisessä toiminnassa on toinen hyvän tieteellisen käytännön loukkauksien kahdesta kategoriasta hyvän tieteellisen käytännön piittaamattomuuden ollessa toinen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 8).

Opinnäytetyön tasoisessa tutkielmassa epärehellisyys näkyy todennäköisesti helpoiten lähteiden oikeanlaisessa merkitsemisessä tai ennemminkin niiden huolimattomassa merkitsemisessä. Lisäksi plagiointi on varmasti ensimmäinen asia, joka monelle tulee mieleen, kun puhutaan epäeettisestä toiminnasta tutkimuksen teossa (Mäkinen 2006, 158). Sosiaalityön opinnoissa kirjoitetaan hyvin paljon tieteellistä tekstiä jo heti ensimmäisestä opintovuodesta lähtien ja lähteiden oikeanlaiseen käyttöön opetellaan heti ensimmäisistä teksteistä alkaen.

Oikeanlaisen viittauskäytännön oppiminen on välttämätöntä tieteellisiä tekstejä kirjoittaessa, koska tiede on kumulatiivista, eli tieto ikään kuin kasvaa aina jo olemassa olevan tiedon jatkeeksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkija jatkaa aina tavalla tai toisella siitä, mihin tutkittavassa aiheessa on aikaisempien tutkimuksen osalta jääty. Oman tekstin ja aikaisempien tutkimustekstien tulee keskustella tieteellisessä tekstissä keskenään ja näin toisten testien oikeanlainen lainaaminen on hallittava. (Mäkinen 2005, 13.)

Tieteellisen tekstin sääntöjen systemaattisesta harjoittelusta johtuen koin, että tutkielmaani tehdessä en joutunut pohtimaan sitä, että syyllistyisin edes vahingossa epäeettiseen tekoon eli plagiointiin ja esittäisin toisen henkilön ajatuksia ominani (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 23). Varhainen opettelu oikeanlaiseen viittauskäytäntöön ja hyväksyttävään lainaamistapaan kitkee mahdollisuuden selitellä vahingossa tapahtunutta plagioimista sillä, ettei tiennyt oikeaa tapaa toimia. Tällaiset vahingossa tapahtuneet väärinkäytökset ovat yleistyneet kehittyneen tekniikan sekä lisääntyneen digitaalisen aineiston myötä. (Mäkinen 2006, 158–159.)

Tutkielmassani hieman miettimistä oli kuitenkin sen suhteen, kun hyödynsin kandidaatin tutkielmaani määritellessäni psykososiaalista työorientaatiota. Tämän osalta jouduin pohtimaan, kuinka paljon omaa aikaisempaa tekstiä tuli muokata ja edelleen työstää tätä tutkielmaa varten, jotta en plagioisi omaa tekstiä. Oman aikaisemman tekstin lainaamisen laajuudesta on vaikeaa sanoa, että missä menee eettisesti hyväksyttävän raja. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 23–24.) Ratkaisin tämän ongelman kertomalla heti johdannossa avoimesti, että olen hyödyntänyt aikaisempaa tutkimustani kyseisen käsitteen määrittelyosuudessa.

Vaikka tutkija ei syyllistyisikään esimerkiksi vilppiin ja toimisi muutenkin rehellisesti, niin tutkimuksen perinteisesti hyväksytyt kriteerit, kuten sen objektiivisuus, luotettavuus ja kriittisyys eivät yksinään riitä takaamaan tutkimuksen täyttävän hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Hyvät tieteelliset käytännöt täyttävä tutkija joutuu miettimään tutkimustaan myös kokonaisuudessaan eettisestä näkökulmasta, jolloin kaikki tutkimuksen peruskriteerit ja osatekijät täytyy asettaa kriittisen syvemmän analyysin kohteeksi. (Pohjola, 2007, 11) Tieteen sisäisinä eettisinä peruspilareina eli peruskritee-

reinä voidaan pitää niitä kirjoitettuja ja kirjoittamattomia sääntöjä, joiden tarkoituksena on taata tutkimuksen tieteellisyys ja hyvä laatu (Mäkinen 2006, 35). Olen pyrkinyt pitämään eettisen näkökulman mukana aina tutkielman suunnitteluvaiheesta tulosten raportointiin ja koko työn julkaisuvaiheeseen asti.

5 Sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit

5.1 Aineistojen asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden kuvaus

Tutkielmassa käyttämäni ja analysoimani kvantitatiivisen aineiston 192 asiakastilannetta olivat sellaisia, joissa työntekijän tehtävänimike oli sosiaalityöntekijä ja asiakkaan tärkein, toiseksi tärkein tai kolmanneksi tärkein asiakkuustyyppi oli aikuissosiaalityö. Tämä oli se valmiina saamani aineiston osa, josta etsin erilaisia sosiaalisen tuen tarpeita. Tutkimusjoukostoni miesten määrä oli noin 60 % eli 116 henkilöä ja naisia puolestaan oli noin 40 % eli 76 henkilöä. Suurin osa (62 %) asiakkaista asui lomakkeen täyttöhetkellä yksin. Aineistoni asiakkaat eivät olleet kovin korkeasti kouluttautuneita, mutta siltikin jopa 47 % asiakkaista oli ammatillinen koulutus. Toiseksi suurin osa (29 %) asiakkaista asettui kansa-/keski- tai peruskoulun käyneiden joukkoon. Aineistoni asiakkaat eivät poikenneet aikaisemmista tutkimustuloksista sen suhteen, että toimeentulotuen saajat (eli suurin osa myös aikuissosiaalityön asiakkaista) ovat yleensä yksin asuvia miehiä (esim. Ritakallio 1997, 73).

Kvalitatiivinen aineistoni, josta etsin sosiaalisen tuen teorian elementtejä aikuissosiaalityöntekijöiden tekemästä aikuissosiaalityöstä koostui seitsemän sosiaalityöntekijän vastauksesta. Näistä kuudella oli sosiaalityöntekijän pätevyys ja yhdellä ei. Suurin osa vastaajista oli naisia. Vastaajat kokivat kaikki tasapuolisesti, että heidän työpaikallaan sosiaalityöntekijöillä on osittain riittävästi aikaa hoitaa asiakkaiden tilanteet niiden vaativalla panostuksella. Kyselyyn vastanneet sosiaalityöntekijät eivät koe todennäköisesti kovin suurta kiirettä työssään. Suhteellisen hyvistä työoloista vastaajien toimipaikoissa kertoi myös se, että kenenkään mielestä heidän toimipaikassaan ei ole suoranaisesti liian vähän sosiaalityöntekijöitä. Sen sijaan viisi vastaajista oli sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöitä on heidän toimipaikassaan osittain riittävästi ja kaksi vastaajista koki, että sosiaalityöntekijöitä on riittävästi, jotta asiakkaiden tilanteet voidaan hoitaa niiden vaatimalla tavalla.

5.2 Instrumentaalinen tuki

Asiakkaiden instrumentaalista sosiaalisen tuen tarpeesta kertoi aineistolähtöisesti määriteltynä asiakkaiden taloudellisen tuen tarve. Instrumentaalisen eli taloudellisen tuen tarvetta kuvaavat ryhmät muodostin yhden muuttujan eli sosiaalityöntekijän arvion asiakkaan taloudellisesta tilanteesta pohjalta. Ryhmiä muodostui lopulta neljä erilaista, jotka nimesin taulukossa 2 näkyvällä tavalla. Puuttuvia tietoja instrumentaalisen tuen muodon osalta oli 10 tapausta, mikä oli pienin puuttuvan tiedon määrä kaikista ryhmäluokista.

Taulukko 2. Instrumentaalisen sosiaalisen tuen tarpeen ryhmät sukupuolittain

	Mies		Nainen		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
instrumentaalisen tuen tarve suuri	15	13,8	8	11,0	23	12,6
instrumentaalisen tuen tarve on selkeä	59	54,1	36	49,3	95	52,2
instrumentaalisen tuen tarvetta hyvin vähän	32	29,4	21	28,8	53	29,1
instrumentaalisen tuen tarvetta ei ole	3	2,8	8	11,0	11	6,0
Yhteensä	109	100,0	73	100,0	182	100,0

Taulukosta 2 luettavissa oleva tulos on odotettavissa oleva, kun tutkittavana on aikuisso- siaalityön asiakkaat, joiden asiakkaaksi tuleminen syy on suurimmaksi osaksi toimeen- tulotuen hakeminen tai työttömyys. Tällöin voi oletetusti olettaa, että instrumentaalisen sosiaalisen tuen tarvetta on. Aikuissosiaalityön asiakkaat tarvitsevat taloudellista tukea. Posken valmiissa aineistossa miehet tarvitsivat taloudellista tukea keskimäärin hieman enemmän kuin naiset. Vain pienillä osalla (6 %) asiakkaista instrumentaalisen tuen tar- vetta ei ollut ollenkaan. Suurin osa (52 %) asiakkaista asettui sen sijaan ryhmään, jossa taloudellisen tuen tarve on selkeästi havaittavissa. Taloudellinen huono-osaisuus on pe-

rinteisesti liitetty kuvaamaan sosiaalityön asiakaskuntaa (Ritakallio 1997, 67). Tutkimustulokseni instrumentaalisen sosiaalisen tuen tarpeen osalta antavat aikuissosiaalityön asiakkaiden taloudellisesta tilasta samansuuntaista tietoa.

Sosiaalityön näkökulmasta on positiivista huomata, että melko suuri joukko (29 %) asiakkaita asettui ryhmään, jossa instrumentaalisen tuen tarve on vain vähäistä. Positiivisella tuloksella tarkoitan tässä yhteydessä sitä, että sosiaalityön näkökulmasta on tietenkin hyvä, jos ihmiset tulevat toimeen ilman toimeentulotukea. En tarkoita arvottaa sosiaalityön asiakkaita heidän tarpeidensa mukaan sosiaalityön näkökulmasta mihinkään järjestykseen. Näkemykseni mukaan taloudellisen tuen vähäinen tarve voisi kertoa esimerkiksi sosiaaliturvan eli ensisijaisten etuuksien kohtuullisesta riittävydestä näiden asiakkaiden kohdalla. Ensisijaisten sosiaalietuuksien riittämättömästä tasosta on käyty jonkin verran julkista keskustelua tasaisin väliajoin. Esimerkiksi Veli-Matti Ritakallio (1997, 67) on todennut, että toimeentulotuesta on tullut työttömyysturvan jatke jo 1990-luvulla. Lisäksi toimeentulotuen saaminen on paljon yleisempää sellaisilla henkilöillä, jotka saavat myös tukea Kelalta kuin henkilöillä, jotka eivät saa mitään Kelan etuutta. Erityisesti toimeentulotuen saaminen on yleistä Kelan vähimmäisetuuksien saajilla, kuten työmarkkinatukea tai vähimmäissairauspäivärahaa saavilla henkilöillä. (Kauppinen ym. 2013, 53.) Osittain positiiviseksi tulokseksi voidaan tulkita myös se, että ainoastaan 13 % asiakkaista taloudellisen tuen tarve oli suuri.

Aikuissosiaalityön asiakkaiden taloudellisen tuen tarpeen eli käytännössä tarpeen saada toimeentulotukea voidaan perinteisesti ajatella johtuvan kahdesta eri syystä. Näkökulmasta riippuen taloudellisen tuen tarpeen voidaan ajatella johtuvan rakenteellisista tekijöistä (kuten ensisijaisen sosiaalietuuden riittämättömyydestä) tai asiakkaan henkilökohtaisista ominaisuuksista, kuten vastuuttomasta elämäntavasta. (Raunio 2000, 147.) Kyösti Raunion (2000, 147) mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa lähtökohtana taloudellisen tuen tarpeelle pidetään ensimmäistä näkökulmaa asiaan, eli asiakkaan omat henkilökohtaiset ominaisuudet eivät ole lähtökohtaisesti tuen tarpeen taustalla tässä ajattelutavassa, vaan taloudellisen tuen tarve syntyy sosiaalityön asiakkaille rakenteellisista syistä.

Tutkijana en tiedä sitä, minkälaisia nämä Posken valmiin aineiston aikuissosiaalityön asiakkaiden instrumentaaliset sosiaalisen tuen tarpeet tarkalleen ottaen sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta ovat olleet. Tiedän ainoastaan, että ne ovat olleet taloudellisia. En myöskään pysty vastaamaan siihen, mihin nämä työntekijöiden antamat arvioit asiakkaiden taloudellisesta tilanteesta ovat pohjautuneet. Raunio (2000, 158) esimerkiksi kirjoittaa, että asiakkaan taloudellisen tuen tarve todetaan hakemuksesta, jonka asiakas on jättänyt. Tämän ajattelutavan mukaan asiakkailla ei olisi tuen tarvetta, jos he eivät ole jättäneet toimeentulotukihakemusta sosiaalitoimistoon. Todellisuudessa on kuitenkin katsottu, että tuen tarve voi olla olemassa aivan yhtä suurena riippumatta siitä, onko asiakas hakenut rahallista tukea vai ei.

Tutkijana en myöskään pysty tietämään sitä, ovatko Posken aineiston sosiaalityöntekijöiden arvioit perustuneet asiakkaan taloudellisen tuen tarpeesta puhtaasti siihen saatavilla olevaan tietoon, että onko asiakas hakenut toimeentulotukea vai ei. Sosiaalityöntekijöiden arvioihin on voinut vaikuttaa moni muukin asia, kuten tieto asiakkaan veloista. Lisäksi tutuksi tulleen asiakkaan elämäntilanteesta ja vaikeuksista sosiaalityöntekijät tietävät varmasti hyvin paljon enemmän kuin uusien asiakkaiden vastaavista asioista. Tutun asiakkaan kohdalla työntekijä on voinut pystyä arvioimaan asiakkaan tarvitsevan taloudellista tukea, vaikka asiakas ei olisikaan hakenut toimeentulotukea tai puhunut suoraan sen tarvitsemisesta.

Kysyin kyselyssäni sosiaalityöntekijöiltä sitä, mitä he tekevät asiakkaiden kanssa erilaisissa työskentelymuodoissa. Näistä työskentelyn sisältöä kuvaavista vastauksista kävi myös ilmi, että aikuissosiaalityön asiakkailla on instrumentaalisen sosiaalisen tuen tarvetta. Erityisesti instrumentaalisen sosiaalisen tuen elementtejä löytyi kyselyni vastauksien perusteella yksilöllisesti tapahtuvasta aikuissosiaalityöstä ja kirjallisesti tehdyistä päätöksistä, jotka on tehty ilman asiakkaan läsnäoloa. Posken valmiin aineiston perusteella sosiaalityöntekijät tekivät kirjallisia päätöksiä ilman asiakkaan läsnäoloa keskimäärin 1,4 kertaa kuukaudessa yhtä asiakasta kohden ja tapasivat asiakkaan yksilöllisesti toimistolla keskimäärin 1,1 kertaa kuukaudessa. Nämä työskentelymuodot ovat Posken aineiston pohjalta katsottuna aikuissosiaalityön yhdet yleisimmät työskentelytavat.

Taloudellisen tuen tarve aikuissosiaalityön asiakkaiden keskuudessa tuli selkeästi esiin kyselyni perusteella lisäksi niissä syissä, miksi asiakas tapaa sosiaalityöntekijän yksilöllisesti. Melkein kaikki sosiaalityöntekijöiden kuvailemat tyypilliset asiakastilanteet, joiden takia asiakas tapaa sosiaalityöntekijän yksilöllisesti, pitivät sisällään jotain taloudellisen tuen tarpeen elementtejä. Aikuissosiaalityön konteksti määrittyikin usein nimenomaan taloudellisen ahdingon eli toimeentulotuen hakemisen ympärille (Väisänen & Hämäläinen 2008b, 102; Liikanen 2011, 60). Saamieni vastausten perusteella asiakkaat tapaavat sosiaalityöntekijän kahden kesken esimerkiksi silloin, kun heillä on vuokria tai laskuja rästissä, heidän taloudellinen tilanteensa vaatii laajempaa selvittelyä, he hakevat toimeentulotukea tai avustusta esimerkiksi takuuvuokraan, hautajaiskuluihin tai velkaneeraukseen. Sosiaalityöntekijät kertoivat asiakkaiden tulevan sosiaalityön yksilölliseen tapaamiseen myös silloin, kun taloudelliset vaikeudet ovat tulleet yllättäen esimerkiksi työttömyyden myötä.

Asiakkaiden taloudellisen tuen tarve välittyi selkeästi sosiaalityöntekijöiden vastauksista yksilökohtaisen tapaamisen syistä, mutta taloudellisen tuen tarjoamisen elementtejä ei löytynyt yhtä selkeästi yksilöllisen tapaamisen sisällön kuvauksista. Yksilötapaamisen sisältö muotoutui vastausten perusteella hyvin monipuoliseksi ja näyttäisi kattavan laajasti eri sosiaalisen tuen muotojen elementtejä, jolloin myös instrumentaalisenkin tuen elementtejä sieltä oli havaittavissa, mutta ei silmiinpistävästi. Sosiaalityöntekijät kertoivat esimerkiksi asiakkaan haastatteleminen yhteydessä tiedustelevansa asiakkaan taloustilanteen tai sen, miksi taloustilanne on niin huono. Yksi vastaajista kertoi tekevänsä päätökset etuuksista useimmiten heti tapaamisen yhteydessä. Tämä on selkeästi tulkittavissa instrumentaalisen tuen antamiseksi.

Selkeimmät instrumentaalisen tuen tarjoamiseen viittaavat elementit löytyivät sosiaalityöntekijöiden tekemistä kirjallisista päätöksistä. Vastauksien perusteella kirjalliset päätökset tehtynä ilman asiakkaan läsnäoloa koskevat aina toimeentulotukea. Päätös tuen antamisesta voi olla kielteinen tai myönteinen. Instrumentaalisen sosiaalisen tuen elementtejä löytyi hieman myös sähköisesti toteutuvasta aikuissosiaalityöstä, minkä yhteydessä muutamat vastaajat mainitsivat toimeentulotuen tai asiakkaiden esittämät kysy-

mykset siihen liittyen.

Sähköisistä työmenetelmistä varsinainen verkkoneuvonta ei näytä Posken valmiin aineiston valossa olevan kovin tyypillistä aikuissosiaalityötä, sillä keskimäärin sosiaalityöntekijä ja asiakas olivat olleet aineiston perusteella yhteydessä verkkoneuvonnan kautta toisiinsa ainoastaan 0,1 kertaa kuukaudessa. Sen sijaan puhelin näyttää olevan hyvin tyypillinen työväline pelkkien kirjallisten päätösten ja yksilötapaamisien lisäksi. Sosiaalityöntekijä ja asiakas olivat olleet puhelimen välityksellä puheluyhteydessä keskenään keskimäärin 1,4 kertaa kuukaudessa. Tekstiviestejä asiakas oli lähettänyt työntekijälle keskimäärin 1,3 kertaa kuukaudessa ja työntekijä puolestaan asiakkaalle keskimäärin 0,8 kertaa kuukaudessa.

Vaikka yksilötapaamisten sisällönkuvauksista instrumentaalisen tuen elementtejä ei löytynyt niin selkeästi, näkyy taloudellisen tuen antamisen yleisyys yksilötapaamisissa kuitenkin kuvasta 3. Kuva 3 kuvastaa sosiaalityöntekijöiden vastauksia kysymykseen, jossa kysyin sitä, kuinka usein he myöntävät toimeentulotukea asiakkaille eri työskentelymuodoissa. Kuva 3 tukee myös tulkintaani siitä, että instrumentaalisen tuen elementtejä löytyi yksilötapaamisien lisäksi erityisesti kirjallisin päätöksin tapahtuvassa sosiaalityössä, jossa asiakas ei ole läsnä. Toimeentulotukea myönnetään kyselyni perusteella säännöllisesti yksilötapaamisissa ja kirjallista hakemuksista ilman asiakkaan läsnäoloa.

Kuva 3. Toimeentulotuen myöntämisen yleisyys sosiaalityöntekijöiden arvioimana (lkm)

Psykososiaalisen työorientaation rakenteellisella tasolla työskentelyä aikuissosiaalityössä näyttäisi tapahtuvan, koska vastaukset viestivät selkeästi siitä, että aikuissosiaalityössä taloudellisen tuen antaminen asiakkaille on merkittävässä roolissa. Rakenteelliseksi työksi tulkitseen sen, koska tarjoamalla asiakkaalle vähimmäistoimeentulon sosiaalityöntekijä mahdollistaa asiakkaan osallistumisen yhteiskunnan toimintaan edes jossain määrin. Vähimmäistoimeentulon kanssa asiakkaan mahdollisuudet yhteiskuntaan osallistumiseen ovat varmasti parempia kuin ilman sitä. Aikuissosiaalityössä työskennellään rakenteellisella tasolla tästä näkökulmasta katsottuna. On kuitenkin tärkeää huomioida se, että rakenteellisen tason sosiaalityö pitää sisällään paljon muutakin kuin vain asiakkaan taloudellisen tukemisen. Kuvaamaani rakenteellisen tason sosiaalityötä ei myöskään ole

asianmukaista rinnastaa rakenteelliseen sosiaalityöhön. Asiakkaiden valtaistamiseen liittyvät toimet ja laajemmin yhteiskunnan rakenteiden muokkaamiseen tähtäävä sosiaalityö näyttäytyvät erityisesti rakenteellisen tason sosiaalityönä, mutta näitä asioita ei voitu tässä tutkielmassa tutkia.

5.3 Emotionaalinen tuki

Emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeista tässä tutkielmassa kertoi sosiaalityöntekijän arviot asiakkaan saamasta tuesta lähiyhteisöltä ja ammattilaisilta. Emotionaalisen tuen ympärille näitä kahta muuttujaa käyttämällä muodostin analyysin tuloksena kolme erilaista ryhmää. Puuttuvia tietoja emotionaalisen tuen muodon osalta oli 20 tapausta. Ryhmät nimesin niiden sisältämien muuttujien arvojen ohjeistamana mahdollisimman kuvaaviksi (taulukko 3). Ryhmien nimeäminen ja näin myös tulosten tulkinta oli huomattavasti haasteellisempaa nyt, kun muuttujia oli mukana useampi kuin yksi.

Ensimmäisessä ryhmässä asiakkaat saivat tukea ammattilaisilta melko hyvin, mutta lähiverkoston tarjoama tuki oli hyvin vähäistä. Tulkitsin tähän ryhmään kuuluvien asiakkaiden tarvitsevan emotionaalista tukea erityisesti epävirallisilta verkostoilta eli heidän lähiyhteisöiltään. Toiseen ryhmään kuuluvilla asiakkailla tulkitsin olevan emotionaalisen tuen tarvetta sekä ammattilaisilta että lähiyhteisöltä, koska heidän saama tuki niin ammattilaisilta kuin myös lähiyhteisöltä jäi melko pieneksi. Kolmannessa ryhmässä olevat asiakkaat puolestaan saivat tukea molemmilta tahoilta melko hyvin, joten tulkitsin, ettei tällä ryhmällä ole emotionaalisen tuen tarvetta.

Taulukko 3. Emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeen ryhmät sukupuolittain

	Mies		Nainen		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
emotionaalisen tuen tarve lähiyhteisöltä	23	22,8	20	28,2	43	25,0
emotionaalisen tuen tarvetta ammattilaisilta ja lähiyhteisöltä	20	19,8	14	19,7	34	19,8
emotionaalisen tuen tarvetta ei ole	58	57,4	37	52,1	95	55,2
Yhteensä	101	100,0	71	100,0	172	100,0

Taulukosta 3 selviää, että Posken valmiissa aineistossa melkein joka toisella (45 %) asiakkaalla oli jonkinlaista emotionaalisen tuen tarvetta. Emotionaalista tukea tarvitsevista asiakkaista suuremmalla joukolla emotionaalisen tuen tarvetta ilmeni vain epävirallisilta tuen tarjoajilta eli lähiyhteisöltä. Hieman pienemmällä joukolla emotionaalisen tuen tarvetta oli sekä ammattilaisilta että lähiyhteisöltä. Valmiin aineiston perusteella naisilla emotionaalisen sosiaalisen tuen tarve oli keskimäärin miehiä hieman suurempi. Erityisesti naiset tarvitsivat miehiä enemmän tukea lähiyhteisöltä.

Emotionaalisen sosiaalisen tuen näin suuri tarve yllätti osittain. Olen esimerkiksi kuullut aivan viime aikoina Suomessa asuvilta unkarilaisilta jatko-opiskelijoilta sekä kiinalaiselta ystävältäni, miten suomalaiset ovat niin auttavaisia ja välittäviä ihmisiä. Esimerkiksi unkarilaiset mainitsivat, kuinka suomalaiset selvästi pitävät toisistaan, kun taas Unkarissa ihmiset eivät kuulemma välitä toisista juuri lainkaan. Näyttäydymme ainakin Suomessa asuville ulkomaalaisille ystävällisenä ja toisistamme huolehtivana kansana. Tutkimustulokseni aikuissosiaalityön asiakkaiden emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeista eivät kuitenkaan näkemykseni mukaan vahvista tätä käsitystä, jonka Suomessa olevat ulkomaalaiset ovat suomalaisista saaneet, sillä aikuissosiaalityön asiakkaat näyttävät tarvitsevan nimenomaan heistä välittäviä henkilöitä ympärilleen.

Kertooko tulos mahdollisesti aikuissosiaalityön asiakkaiden jonkin tason yhteiskunnallisesta syrjäytymisestä ja marginaalissa elämisestä? Syrjäytymisellä tarkoitan tässä kohtaa muun yhteiskunnan eli valtaväestön elämänpiirien ulkopuolelle joutumista, jolloin aikuissosiaalityön asiakkaat voidaan ymmärtää näiksi ”ulkopuolisiksi” (Helne 2002, 21; Sheppard 2006, 7). Viestiikö emotionaalisen sosiaalisen tuen tarve aikuissosiaalityön asiakkaiden keskuudessa siitä, että kun ihminen on ehkä syrjäytynyt yhteiskunnasta, niin muut eivät jaksakaan enää kiinnostua heidän hyvinvoinnista? Mielletäänkö aikuissosiaalityön asiakkaiden hyvinvoinnista huolehtiminen yhteiskunnan vastuuksi? Onko mahdollista, että yhteiskunnan jäsenet ja jopa läheiset syyllistävät aikuissosiaalityön asiakkaita heidän elämäntilanteistaan, eivätkä siksi tarjoa emotionaalista tukea heille?

Syyllistäminen voi olla hyvinkin mahdollista, koska yhteiskuntamme on alkanut viime aikoina kannattaa individualistisia arvoja kollektiivisten arvojen kustannuksella. Sosiaalityöhönkin on yritetty tarjota sellaista ajattelumallia, jonka mukaan ihmiset määrittyvät yksilöllisiä valintoja tekemiseksi kuluttajaksi. Tällainen ajattelutapa, jossa asiakkaat ymmärrettäisiin kuluttajiksi, joilla on mahdollisuus valita suuresta määrästä vaihtoehtoja, sopii erityisen huonosti sosiaalityöhön. (Juhila 2002, 12.) Sosiaalityön asiakkailla on harvoin suuret määrät resursseja, minkä seurauksena on selvää, että vaihtoehtojen määrä on aina pienempi (Niiranen 2002, 63).

Asiakkaiden resurssien vähyys on käynyt jo tässäkin tutkielmassa ilmi. Aikuissosiaalityön asiakkaiden taloudelliset resurssit ovat heikot, mutta niin on ilmeisesti myös heidän lähiyhteisöjen ja sieltä saatavan tuen kohdallakin. Sosiaalityön asiakkaiden mahdollisten resurssien vähyys yhtenä syynä voi olla heidän marginaalistatuksensa. Marginaalistatukseen voidaan liittää kuluva sellainen yhteiskunnallinen asema, johon voi sisältyä valinnan vapauden vähyys, rajatut mahdollisuudet toimia tai esimerkiksi yleisesti ei-hyväksytyt elämäntavat (Raitakari 2002, 45).

Aikuissosiaalityön asiakkaiden syyllistäminen heidän tilanteestaan voi johtaa emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeeseen erityisesti lähiyhteisöltä. Aikuissosiaalityön asiakkaiden syyllistämisen takana voi mahdollisesti olla yhteiskunnan vahvat odotukset ai-

kuisia henkilöitä kohtaan sekä ajatus siitä, että aikuinen ei näitä odotuksia pysty täyttämään. Osa aikuissosiaalityön asiakkaista voi tuntea kovaakin syyllisyyttä tilanteestaan, koska he saattavat kokea epäonnistuneensa elämässään arvioidessaan itseään yhteiskunnassa vallitsevien individuaalisuutta ja omia valintoja korostavien arvojen kautta. Arvio ni aikuissosiaalityön asiakkaiden mahdollisesta marginaaliasemasta yhteiskunnassa ei perustu pelkästään omiin päätelmiini, sillä sosiaalityön perinteisenä tehtävänä on pidetty marginaaleissa elävien ihmisten elämäntilanteiden ja aseman parantamista. Lisäksi sosiaalityöhön kuuluu olennaisesti sellaisten henkilöiden kohtaaminen, jotka ovat voineet päätyä epätoivoisiinkin ratkaisuihin koettuaan epäonnistuneensa elämässä. (Juhila 2002, 12–13.) Epätoivoisena ratkaisuna elämäntilanteesta ulospäsemiseen voidaan pitää esimerkiksi itselleen mahdottoman velan ottamista vaikeassa taloustilanteessa.

Aikuissosiaalityön asiakkaiden tilanne näyttäytyy emotionaalisen sosiaalisen tuen tarvetta tulkitessa siltä, ettei heillä ole sosiaalista pääomaa, joka tarjoaisi heille mahdollisuuden saada emotionaalista tukea. Aikuissosiaalityön asiakkaat ovat mahdollisesti kovin yksinäisiä (kts. Jouttimäki & Kangas 2011, 196) tai ainakin sellaiset ihmiset, jotka kuuntelisivat ja tukisivat heitä tilanteissaan henkisesti sekä kannustaisivat ja loisivat toivoa tulevaan, ovat todennäköisesti vähissä. Monelta aikuissosiaalityön asiakkaalta näyttää puuttuvan epäviralliset emotionaalisen sosiaalisen tuen tarjoajat.

Outi Välimaan (2008a, 249–250) tutkimustulokset pitkäaikaistyöttömien leimatusta asemasta antavat myös tukea tulkinnalleni aikuissosiaalityön asiakkaiden mahdollisesta syyllistämisestä ja sitä myöten myös heidän mahdollisesta yksinäisyydestä ja epävirallisen emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeiden todenmukaisuudesta. Välimaan (2008a) tutkimustuloksista kävi selkeästi ilmi, että palkkatyön ulkopuolella oleviin ihmisiin liitetään vahvasti negatiivinen leima. Välimaan (2008a) haastattelemat pitkäaikaistyöttömät puhuivat itsestään sillä tavalla kuin he ajattelevat muun yhteiskunnan heidät näkevän eli hyvin kielteisesti epäonnistuneina henkilöinä, joita ei arvosteta. Haastateltavien puheista pystyi selvästi poimimaan sen, että työssä käyvät ihmiset ovat työttömiä parempia ja työttömät ovat itsekin omaksuneet tämän yhteiskunnan tarjoaman ajatusmallin itsestään. Näkemykseni mukaan tällaisen ajattelumallin omaksuneet aikuissosiaalityön

asiakkaat saattavat osittain omaehtoisestikin huonommuuden tunteen ollessa päällimmäisenä vetäytyä syrjään ja mahdollisesti tästä johtuen he eivät edes yritä pyytää tukea lähimmäisiltään, koska uskovat heidän vain pitävän itseään ”luusereina”. Vaikka asiakas ei pyytäisiikään tukea keneltäkään, ei se poista aikuissosiaalityön asiakkaiden sosiaalisen tuen tarvetta epävirallisilta tuen tarjoajilta.

On kuitenkin tarpeen muistaa, että käsitteet marginaalissa oleminen tai syrjäytyminen kuvastavat hyvin moniulotteisia ilmiöitä ja niiden sisältämistä asioista voidaan olla montaa mieltä. Osa ihmisistä voi olla omasta tahdostaan niin sanotusti marginaalissa ja tietyllä tapaa syrjäytyneenä ja tämän kaltainen ilmiö tulee erottaa ei omaehtoisesta yhteiskunnasta ja sosiaalisista verkostoista ulkopuolelle jäämisestä. On myös hyvä tiedostaa, että esimerkiksi kaikki työttömät eivät automaattisesti ole syrjäytyneitä, vaikka heidän sosiaaliset yhteisöt työyhteisön verran ovatkin työelämässä olevia pienemmät (esim. Hietaniemi 2004, 23). Tutkimustuloksistani voidaan kuitenkin päätellä, että aikuissosiaalityön asiakkailta todennäköisesti puuttuu Nan Linin (1986) määrittelemä sosiaalisen tuen sosiaalisen osan toinen taso eli sosiaaliset verkostot, joihin kuuluu nimenomaan yksilön työkaverit. Tämä mahdollinen sosiaalisten verkostojen puuttuminen näyttäytyy epävirallisen emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeena Posken valmiin aineistoni asiakkaiden kohdalla ja voi aiheuttaa heidän mahdollisen marginaalistasuksensa.

Tutkielmani aihe ja kysymyksenasettelut huomioon ottaen ei ehkä ole oleellista lähteä pohtimaan tässä kohtaa kovin laajalti sitä, millä kaikilla eri tavoilla sosiaalityö voi työkennellä marginaalissa olevien kanssa. Aiheeni näkökulmasta on olennaisinta todeta, että aikuissosiaalityön asiakkaat tarvitsevat emotionaalista tukea. Asiakkaiden tarpeeseen saada emotionaalista sosiaalista tukea erityisesti lähiverkostoltaan sosiaalityö voisi reagoida sosiaalisen tuen teorian näkökulmasta katsottuna niin, että asiakkaiden epävirallisissa sosiaalisissa verkostoissa oleva mahdollinen potentiaali tukea asiakasta tiedostettaisiin ja sen realisoimiseksi tehtäisiin ammattilaisten taholta töitä.

Sosiaalityöntekijöiden vastaukset kyselyyni tukevat osittain tuloksia asiakkaiden emotionaalisen tuen tarpeista. Esimerkiksi alla olevasta sitaatista (V5) voi lukea selkeästi

asiakkaiden emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeesta. Sosiaalityöntekijä toi vastauksessaan esiin sen, kuinka hän kohtaa paljon aikuisia, jotka haluavat vain päästä purkamaan sydäntään ja hakevat näin sosiaalityöntekijästä kuuntelijaa.

”Työssäni kohtaan paljon aikuisia jotka haluavat vain purkaa sydäntään ja hakevat kuuntelijaa, joskus se tuntuu raskaalta ja tosi ihmeelliseltä että kerrotaan paljon ja vaikka mitä. Aina kysytään ensin olenko vaitiolo velvollinen, olen todella.” (V5)

Lisäksi toinen sosiaalityöntekijä painotti vastauksessaan, että aikuissosiaalityössä on olennaisessa osassa asiakkaan kuunteleminen ja kuuleminen sekä aito kiinnostus asiakkaaseen. Aikuissosiaalityön asiakkailla on selkeästi emotionaalisen tuen tarvetta ja aikuissosiaalityöntekijät sitä myös pyrkivät antamaan asiakkailleen. Emotionaalista sosiaalista tukea tulisi tarjota silti vielä enemmän, koska osa asiakkaista tarvitsi Posken valmiin aineiston perusteella tukea nykyistä enemmän myös ammattilaisilta.

Aikuissosiaalityötä tekevät sosiaalityöntekijät selvästi työskentelevät kuitenkin psykososiaalisen työorientaation intrapsyykkisellä tasolla, koska he tuovat työhönsä emotionaalisen sosiaalisen tuen elementtejä. Emotionaalisen sosiaalisen tuen elementeistä kertoi esimerkiksi se, että sosiaalityöntekijät kertoivat vastauksissaan tapaavansa asiakkaan yksilöllisesti silloin, kun asiakas on sitä itse toivonut tai asiakkaan tilanteessa on kyse ihmissuhdeongelmista tai esimerkiksi selvittämättömistä traumaista. Yksilötapaamisissa sosiaalityöntekijät kertoivat erityisesti luovansa vuorovaikutussuhdetta asiakkaaseen varsinkin ensimmäisellä tapaamisella, kyselevänsä asiakkaan ajankohtaiset kuulumiset ja kuuntelevansa asiakasta sekä tarvittaessa jopa käyvänsä terapeuttisia keskusteluja tilanteen niin vaatiessa. Yksi sosiaalityöntekijä korosti, että asiakkaan tilanne selvitetään nimenomaan yhdessä ja tarvittaviin muihin palveluihin mennään pääsääntöisesti yhdessä asiakkaan kanssa.

Näkemykseni mukaan sosiaalityöntekijöiden esittämät asiat puhuvat sen puolesta, että sosiaalityöntekijät haluavat tällaisissa vaikeissa tilanteissa, että asiakas saa tavata työn-

tekijän kasvotusten. Yksilötapaamisessa emotionaalisen sosiaalisen tuen tarjoaminen eli henkinen tukeminen ja kuunteleminen on todennäköisesti helpompaa ja luonnollisempaa kuin esimerkiksi verrattuna sähköisesti toteutettavaan sosiaalityöhön. Sosiaalityöntekijöiden tarjoaman emotionaalisen tuen puolesta puhuvat myös aikaisemminkin saadut tutkimustulokset siitä, että aikuissosiaalityön asiakkailta on ollut sellaisia kokemuksia, että aikuissosiaalityöntekijöillä on aikaa jutella heidän kanssaan. Asiakastilanteissa on asiakkaiden mukaan kysytty kuulumisia ja niissä on ollut tilaa muistakin asioista puhumiselle kuin vain taloustilanteen läpikäymiseen ja toimeentulotukilaskelmien tekemiseen. (Kivipelto ym. 2013, 42.)

Kirsti Huvisen ym. (2014, 33) mukaan sosiaalityöntekijöiltä odotetaan sellaista ammattiosaamista, että heillä olisi riittävät tiedot ja taidot osata kuulla ja saada esiin asiakkaan omat toiveet sekä unelmat koskien heidän elämäntilannettaan. Tämän voi tulkita sosiaalisen tuen teorian näkökulmasta niin, että sosiaalityöntekijöiltä odotetaan oletusarvon lailla emotionaalisen sosiaalisen tuen antamista asiakkaille. Sosiaalityöntekijöiden työkuvaan katsotaan kuuluvan asiakkaan henkinen tukeminen ja kannustaminen. Huvisen ym. (2014) esiin nostama asiakkaiden unelmien ja toiveiden herkkä kuunteleminen voidaan ymmärtää myös näkökulmani mukaan intrapsyykkisellä psykososiaalisella työtasolla työskentelyksi eli asiakkaan minuuden vahvistamiseksi. Tällä tavoin ajateltuna intrapsyykinen työskentely aikuissosiaalityön asiakkaiden kanssa kuuluisi myös sosiaalityöntekijöiltä odotettuun ammattitaitoon ja työskentelyn sisältöön. Hanna Liikanenkin (2011, 62) on todennut, että sosiaalityön yhtenä tehtävänä aikuissosiaalityössä voidaan pitää nimenomaan toivon herättelyä asiakkaassa ja näkökulmien tarjoamista ehkä epätoivoiseltakin vaikuttavaan elämäntilanteeseen.

Kyselyyni vastanneet sosiaalityöntekijät vaikuttavat tarjoavan Huvisen ym. (2014) ja Liikasenkin (2011) tärkeänä pitämää emotionaalista sosiaalista tukea asiakkailleen. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa kysymykseeni siitä, millä tavoin he huolehtivat asiakkaan henkisestä jaksamisesta, välittyi kuuntelemisen taidon tärkeys ja sen suuri rooli sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijät kertoivat kuuntelevansa ja kuulevansa asiakasta myös rivien välistä sekä osoittavansa teoillaan ja sanoillaan aitoa kiinnostusta asiakkaan tilan-

netta kohtaan. Vastauksissa mainittiin myös työntekijän oma positiivinen asenne asiakkaiden tilanteiden hoitamisessa, asiakkaan kannustaminen ja motivoiminen sekä keskustelu ja henkisen tuen antaminen. Yksi vastaajista ilmoitti, ettei kuitenkaan lähde ihan terapiatasolle sosiaalityöntekijänä, koska se ei kuulu sosiaalityön toimenkuvaan. Ymmärrän tämän kannan ja olen kuullutkin paljon alan ihmisiltä, etteivät he ole terapeutteja eivätkä siksi esimerkiksi välttämättä käy asiakkaiden kanssa kovin syvällisiä keskusteluja. Itse kuitenkin kannatan suuresti psykososiaalista työorientaatiota sosiaalityöhön, jolloin työotteeseen tulee automaattisesti mukaan asiakkaan henkisen puolen tiedostettu huomioiminen intrapsyykkisen työskentelytason mukana.

Asiakkaan henkisen hyvinvoinnin huolehtimisesta kysyttäessä sosiaalityöntekijöiden vastauksista pystyi lukemaan osasta suoraan ja osasta epäsuoraan, että asiakastyössä asiakkaan kohtaaminen ja sitä myöten asiakkaan tunne kuulluksi tulemisesta ovat isossa roolissa. Yksi vastaajista mainitsi, ettei koskaan moiti asiakkaitaan ja toinen puolestaan kirjoitti pyrkivänsä suhtautumaan asiakkaisiin empaattisesti ja ymmärtävästi. Yksi vastaajista toi asiaan mielenkiintoisen lisänäkökulman sillä, että hän kertoi huolehtivansa asiakkaidensa jaksamisesta huolehtimalla omasta jaksamisestaan. Tämä on varsin hienosti ajateltu. Ihminen tuskin jaksaa huolehtia muiden ihmisten hyvinvoinnista, jos omassa hyvinvoinnissa on suuria puutteita.

Sosiaalityöntekijöiden tarjoama emotionaalinen tuki ja siihen liittyvät elementit aikuis-sosiaalityössä voidaan nähdä olevan hyvin läheisiä Jokisen (2008, 117) tutkimuksen sosiaalityöntekijöiden työssään kuvailevan tuen ulottuvuuden kanssa, missä tuki määrittyy *kohtaamiseksi*. Tämä tuen ulottuvuus, joka määrittyy sosiaalityön käytännössä kohtaamiseksi, pitää sisällään hyvin samankaltaisia elementtejä kuin määrittelemäni emotionaalinen sosiaalinen tuki. Osa Jokisen (2008) aineiston sosiaalityöntekijöistä käyttivätkin tästä tuesta kirjoittaessaan käsitettä emotionaalinen tuki. Tuki kohtaamisena näkyi sosiaalityöntekijöiden työssä muun muassa asiakkaan hyväksymisenä oman itsensä, kannustamisena, eläytyvänä kuuntelemisena ja ymmärtämisenä. Jokisen (2008) keräämästä aineistosta löytyvät viittaukset sosiaalityöntekijöiden tarjoamasta emotionaalisesta tuesta ja sen elementeistä aikuissosiaalityössä tukee tämänkin tutkielman tuloksia sii-

tä, että sosiaalityöntekijät pyrkivät tukemaan emotionaalisella tasolla aikuissosiaalityön asiakkaita.

5.4 Toiminnallinen tuki

Asiakkaiden tarvetta erilaisille lisäpalveluille eli toiminnallisen tuen tarvetta tarkastelin sosiaalityöntekijöiden antamien arvioiden perusteella asiakkaan fyysisestä hyvinvoinnista, psyykkisestä hyvinvoinnista sekä asiakkaan asuinolojen nykytilasta. Näitä kolmea muuttujaa käyttämällä klusterianalyysillä muodostin neljä erilaista toiminnallisen tuen tarpeesta kertovaa ryhmää. Nimesin nämäkin ryhmät edellisten ryhmien tapaan mahdollisimman sisältöä kuvaaviksi viitearvoihin vertaamisen jälkeen (taulukko 4). Lisähaastetta ryhmien sisällön ymmärtämiseen ja tulkitsemiseen toi kolmen muuttujan mukana olo. Puuttuvia tietoja toiminnallisen tuen muodon osalta oli 22 tapauksen verran.

Ensimmäisen ryhmän asiakkaat olivat fyysisesti ja psyykkisesti huonosti voivia, mutta asuinolot heillä olivat kohtalaisen hyvät. Tulkitsin tämän ryhmän asiakkaiden tarvitsevan toiminnallisen tuen tarvetta selkeästi terveystilanteensa takia. Toinen ryhmä muodostui sellaisista asiakkaista, joilla oli erityisen huonot asuinolot. Tähän ryhmään kuuluvilla oli lisäksi hieman puutteita psyykkisen hyvinvoinnin osalta fyysisen hyvinvoinnin ollessa kuitenkin ihan hyvä. Tulkitsin muuttujien arvoja kuitenkin niin, että tällä ryhmällä toiminnallisen tuen tarvetta on selkeästi erityisesti asumiseen liittyen. Kolmas ryhmä on sellainen, jossa asiakkailla ei ollut ongelmia erityisesti minkään muuttujan suhteen. Psyykkinen hyvinvointi ja asuinolot olivat kohtalaisen hyvät. Fyysinen hyvinvointikin oli ihan hyvää, mutta heikompaa kuin psyykkinen hyvinvointi tai asuminen. Tulkintani mukaan tällä ryhmällä on hyvin vähän toiminnallisen tuen tarvetta. Neljäs ryhmä sisältää puolestaan sellaisia asiakkaita, joilla fyysinen ja psyykkinen hyvinvointi sekä asuinolot olivat kaikkia hyviä. Tulkitsin, että tällä ryhmällä ei ole toiminnallisen tuen tarvetta.

Taulukko 4. Toiminnallisen sosiaalisen tuen tarpeen ryhmät sukupuolittain

	Mies		Nainen		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
toiminnallisen tuen tarvetta terveyden osalta	22	22,0	14	20,0	36	21,2
toiminnallisen tuen tarvetta asumisen osalta	17	17,0	13	18,6	30	17,6
toiminnallisen tuen tarvetta hyvin vähän	39	39,0	23	32,9	62	36,5
toiminnallisen tuen tarvetta ei ole	22	22,0	20	28,6	42	24,7
Yhteensä	100	100,0	70	100,0	170	100,0

Jonkinasteista toiminnallisen tuen tarvetta eli tarvetta lisäpalveluille aikuissosiaalityö-asiakkailta näyttäisi taulukon 4 mukaan sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta katsottuna olevan. Eniten asiakkaita (37 %) asettui ryhmään, jossa toiminnallisen tuen tarve oli vähäistä, mutta tarvetta siltikin oli. Toiseksi suurimman ryhmän (25 %) muodostivat asiakkaat, joilla ei ollut havaittavissa tarvetta lisäpalveluille. Loput asiakkaat jakaantuivat melko tasaisesti tuen tarpeen suhteen ryhmiin, joissa tuen tarvetta esiintyi enemmän joko asumiseen liittyvissä tekijöissä tai terveyteen liittyvissä tekijöissä. Toiminnallisen sosiaalisen tuen tarvetta asiakkailla oli hieman enemmän terveyden osalta verrattuna asumiseen. Aineistossani miesten ja naisten välinen ero toiminnallisen sosiaalisen tuen tarpeen kodalla ei ollut aivan selkeä ja yksiselitteinen. Miehiin verrattuna naisista suurempi osa (29 %) ei tarvinnut toiminnallista tukea ollenkaan. Yleisesti voidaan katsoa, että naiset tarvitsivat hieman vähemmän toiminnallista tukea kuin miehet, mutta ero ei ollut tuloksista selvästi havaittavissa.

Palveluiden eli toiminnallisen sosiaalisen tuen tarve aikuissosiaalityön asiakkailla ei tule niin kovin suurena yllätyksenä, koska usein aikuissosiaalityön asiakkaiksi tulee henkilöitä, joilla on eräänlainen palveluvaje ja näin ollen he tarvitsevat erilaisten palveluiden järjestämistä. Tarve toiminnalliselle tuelle eli palveluiden järjestämiselle ja niiden piiriin

pääsemiselle saattaa johtua esimerkiksi siitä, ettei asiakas itse osaa hakeutua itselleen hyödyllisiin palveluihin tai palvelut eivät ole sopivanlaisia asiakkaan elämäntilanteelle. Yhtenä syynä voi olla myös se, ettei tarvittavaa palvelua ole tarjolla lainkaan. (Kivipelto ym. 2013, 30.)

Toiminnallisen tuen tarve aikuissosiaalityön asiakkaiden kohdalla voi johtua myös siitä, että sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän hajanaisuus maassamme aiheuttaa kaikista eniten harmia heikommassa asemassa oleville ihmisille. Lisäksi on selvää, että esimerkiksi ihmisten terveyteen vaikuttavat heidän sosiaaliset ja taloudelliset tekijät. Työttömyys ja siitä seuraava köyhyys altistaa terveysriskeille, jolloin luonnollinen seuraus on, että tarvetta toiminnalliselle tuelle eli palveluille syntyy esimerkiksi terveyden osalta. (Huvinen ym. 2014, 33; myös Jouttimäki & Kangas 2011, 196.) Tähän liittyen voidaan kuitenkin käydä keskustelua siitä, mikä tulee ensin, köyhyys vai heikko terveydentila. Tilanne voi olla aivan hyvin toisinkin päin niin, että ihminen sairastuu, jonka seurauksena hän ei esimerkiksi voi tehdä töitä, josta voi puolestaan seurata köyhyyttä.

Huvinen ym. (2014, 32) mukaan Vantaan kaupungin aikuissosiaalityössä sekä työllisyyspalveluissa työskentelevät sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat ovat olleet pitkään huolissaan siitä, etteivät heidän asiakkaansa saa tarvitsemiaan terveyspalveluita. Tähänkin tietoon viitaten voidaan sanoa, että tarvetta toiminnalliselle tuelle ainakin terveyden osalta on olemassa aikuissosiaalityön asiakkaiden keskuudessa sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Ratkaisuksi asiakkaiden toiminnallisen tuen tarpeiden vastaamiseen terveydellisten asioiden osalta Huvinen ym. (2014, 42) ehdottavat, että tulevaisuudessa sosiaalityöntekijä ja lääkäri voisivat ottaa asiakkaan suostumuksella hänet yhdessä vastaan, jos tarvetta tällaiselle olisi havaittavissa.

Aikuissosiaalityön asiakkaiden toiminnallisen sosiaalisen tuen tarpeista kertoivat myös sosiaalityöntekijöiden vastaukset aikuissosiaalityön sisällöstä yleisesti. Vastauksista välittyi useasta kohtaa asiakkaiden tarve palveluohjaukselle toisiin palveluihin. Palveluiden tarve ja niihin ohjaaminen näyttivät olevan suurinta asiakkaan päihteiden käyttöön tai mielenterveyteen liittyvissä tilanteissa. Lisäksi toiminnallista tuen tarjoamista ilmeni

myös asumiseen liittyvissä asioissa, velka-asioissa, etuuksien hakemisessa, kuten Kelan ja työvoimatoimiston etuuksien hakemisessa, terveyteen liittyvissä asioissa sekä erilaisiin kuntoutustoimintaan liittyvissä asioissa.

Tyypillisesti toiminnallisen sosiaalisen tuen elementit näkyivät sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella erityisesti yksilötapaamisissa ja verkostotapaamisissa, joissa asiakas on läsnä. Posken valmiin aineiston valossa verkostotyöskentely ei näyttäyty aivan yhtä yleisenä työskentelymuotona kuin yksilötapaamiset. Posken aineiston mukaan sosiaalityöntekijä osallistui yhden asiakkaan kanssa keskimäärin 0,5 kertaa kuukaudessa verkostotapaamisiin. Yksi kyselyni vastaajista kuitenkin mainitsi oleellisena lisähuomiona aikuissosiaalityöhön liittyen, että työskentelymuotona moniammatillinen verkostotyö on kasvamassa aikuissosiaalityössä. Verkostotyöskentelyn yleisyys voi lisäksi yleisesti ottaen olla suhteessa kaikkiin olemassa oleviin työskentelymuotoihin melko yleistä, koska esimerkiksi Raija Väisäsen ja Juha Hämäläisen (2008b, 96) ovat tulleet tutkimuksessaan siihen tulokseen, että aikuissosiaalityöntekijät pitävät työtään nimenomaan yksilötyön rinnalla vahvasti verkostotyönä.

Sosiaalityöntekijöiden vastauksista toiminnallisen tuen elementteinä näyttäytyi tulkintani mukaan esimerkiksi yksilötapaamisten sisällön kuvauksista se, että sosiaalityöntekijät kertoivat varaavansa asiakkaan kanssa asiakkaalle aikoja eri toimipaikkoihin tai ohjaavansa asiakkaan olemaan yhteydessä eri toimipaikkoihin. Yksi vastaaja korosti näiden asioiden tekemistä nimenomaan yhdessä asiakkaan kanssa. Tämä käy ilmi myös seuraavasta sitaatista (V4), joka on yhden sosiaalityöntekijän vastaus kysymykseen, jossa kysyin sitä, minkälaisissa tilanteissa asiakkaita ohjataan toisiin palveluihin:

”Ohjaan aina kun näen että tarvetta on. Ohjaaminen on oltava kuitenkin aina sellaista että asiakas ei tee yksin, vaan pääsääntöisesti asiakkaan kanssa varaataan yhdessä aika, ja mennään yhdessä ajoille jne.” (V4)

Syistä, miksi sosiaalityöntekijä ja asiakas tapaavat kahdestaan välittyi myös toiminnalli-

sen sosiaalisen tuen elementtejä. Sosiaalityöntekijät kertoivat esimerkiksi, että asiakkaat tapaavat heidät yksilöllisesti silloin, kun he eivät osaa hoitaa asioitaan kirjallisesti ja tarvitsevat nimenomaisesti yksilöllistä ohjausta tai heillä on tarve palveluntarvekartoitukselle. Toiminnallisen sosiaalisen tuen elementteinä verkostotapaamisen pitämisen syistä näyttäytyi esimerkiksi useammassakin vastauksessa esille tulleet asiakkaiden tarpeet monille erilaisille palveluille. Tulkitsen tämän toiminnallisen sosiaalisen tuen elementiksi, koska voidaan olettaa, että verkostotapaamisissa pohditaan yhdessä asiakkaan kanssa, minkälaisiin palveluihin hänet ohjataan tarpeidensa perusteella ja näin hän saa toiminnallista sosiaalista tukea.

Yksi vastaajista toi esiin sosiaalityön näkökulmasta tärkeän huomion liittyen toiminnallisen sosiaalisen tuen tarjoamiseen. Vastaaja mainitsi, kuinka sosiaalityöllä on mahdollisuus ajanvarauksiin ja muuhun asiakastyöhön, koska etuuskäsittely hoitaa suurimman osan kirjallisista toimeentulotukipäätöksistä. Tämän kaltaisen toiminnallisen sosiaalisen tuen elementtien ja myös muidenkin sosiaalisen tuen muotojen lisääntyvän läsnäolon aikuissosiaalityössä toivoisi olevan kasvava trendi sitten, kun perustoimeentulotuen siirtyä Kelalle 2017 vuoden alusta, jolloin resursseja varsinaiseen asiakastyöhön luulisi olevan nykyistä vieläkin enemmän.

Lisäksi toiminnallisen sosiaalisen tuen elementtejä sosiaalityöntekijöiden tekemässä aikuissosiaalityössä löytyi vastauksista, jotka käsittelevät sitä, kuinka sosiaalityöntekijät huolehtivat asiakkaiden henkisestä jaksamisesta. Sosiaalityöntekijät kertoivat esimerkiksi olevansa yhteydessä muihin auttajatahoihin ja ohjaavansa asiakkaat tarvittaviin tukipalveluihin. Yksi vastaaja kertoi, että voi ohjata asiakkaan muihin palveluihin jopa saattaen vaihtaen, jos tilanne niin vaatii. On hyvin luonnollista, että toiminnallisen sosiaalisen tuen elementtejä löytyi myös tämän kysymyksen vastauksista, koska monesti aikuissosiaalityön asiakkaiden ongelmat ja tarpeet ovat sellaisia, joihin aikuissosiaalityö ei pysty vastaamaan kokonaan. Näin onkin luonnollista, että palveluohjausta muiden ammattiauttajien piiriin tapahtuu paljon. (Välimaa 2008b, 175.) Asiakkaan henkisen jaksamisen tukemisen yhteydessä muihin palveluihin ohjaaminen on erityisen ymmärrettävää, koska sosiaalityö ei ole varsinaista terapiaa, vaikka sitä tehtäisiinkin psykososiaali-

sesti orientoituneena.

Kokonaisuutena sosiaalityöntekijöiden vastauksista sai sen kuvan, että aikuissosiaalityön kaikissa työskentelymuodoissa eräänlainen toiminallisen sosiaalisen tuen tarjoaminen palveluohjauksen muodossa on hyvin yleistä ja merkittävä osa sosiaalityöntekijöiden työtä. Tämä johtuu varmasti osaltaan siitä, että kuten sosiaalisen tuen eri muodoista kirjoittaessani mainitsin, on sosiaalityö itsessään eräänlainen palvelu eli toiminnallista tukea jo sinällään. Toiminnallisen sosiaalisen tuen elementtien runsas esiintyvyys tutkimusaineistossani ja aikuissosiaalityössä yleisestikin voi kertoa siitä, että toiminnallinen sosiaalinen tuki on helposti ymmärrettävissä tuen muotona eräänlaiseksi sosiaalityön työmenetelmäksi (kts. Jokinen 2008, 115–116). Uskon kuitenkin toiminnallisen sosiaalisen tuen elementtien korostuvan aikuissosiaalityössä myös edellä esiin tulleen asiakkaiden palveluvajeen takia.

5.5 Tiedollinen tuki

Tarvetta erilaisille neuvoille ja lisätiedolle eli tiedollisen tuen tarvetta tämän tutkielman osalta viesti sosiaalityöntekijöiden arviot asiakkaiden päihteiden käytöstä ja väkivallan kokemisesta. Näiden kahden muuttujan avulla klusterianalyysiä käyttämällä muodostin neljä erilaista ryhmää kertomaan asiakkaiden tiedollisen tuen tarpeista. Olen nimennyt nämäkin ryhmät edellisten ryhmien tapaan sisällön mukaan (taulukko 5). Puuttuvia tietoja tämän tuen muodon osalta oli kaikista ryhmäluokista eniten eli 36 tapausta.

Ensimmäisen ryhmän asiakkailla päihteiden käyttöä oli havaittavissa melko runsaasti. Väkivaltaa he eivät puolestaan kokeneet juuri lainkaan. Tulkitsin näiden asiakkaiden tarvitsevan tiedollista tukea erityisesti liittyen päihteisiin. Toiseen ryhmään kuuluu sellaisia asiakkaita, joiden tilanne oli aivan päinvastainen ensimmäisen ryhmän kanssa. He kokivat väkivaltaa melko runsaasti, mutta eivät käyttäneet alkoholia juuri lainkaan. Tulkitsin tämän ryhmän tarvitsevan tiedollista tukea erityisesti liittyen väkivallan kokemi-

seen. Kolmannessa ryhmässä asiakkaat käyttivät alkoholia melko runsaasti ja kokivat lisäksi väkivaltaa melko paljon. Tulkitsin tähän ryhmään kuuluvilla asiakkailla olevan tiedollisen sosiaalisen tuen tarvetta sekä päihteisiin liittyen että väkivallan kokemiseen liittyen. Neljännessä ryhmässä asiakkailla ei puolestaan ilmennyt tiedollisen tuen tarvetta tulkintani mukaan ollenkaan, koska ryhmän asiakkaat olivat melkein raittiita eivätkä he kokeneet myöskään väkivaltaa.

Taulukko 5. Tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeen ryhmät sukupuolittain

	Mies		Nainen		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
tiedollisen tuen tarve päihteistä	34	37,0	13	20,3	47	30,1
tiedollisen tuen tarve väkivallasta	3	3,3	9	14,1	12	7,7
tiedollisen tuen tarve päihteistä ja väkivallasta	12	13,0	3	4,7	15	9,6
tiedollisen tuen tarvetta ei ole	43	46,7	39	60,9	82	52,6
Yhteensä	92	100,0	64	100,0	156	100,0

Taulukon 5 perusteella melkein puolella asiakkaista oli tiedollisen sosiaalisen tuen tarvetta. Harvalla (10 %) oli kuitenkin tiedollisen tuen tarvetta sekä päihteistä että väkivallasta. Osalla asiakaista oli kuitenkin tiedollisen sosiaalisen tuen tarvetta joko päihteiden käyttöön (30 %) tai väkivallan kokemiseen (8 %) liittyen. Selvästi suurempi osa asiakkaista tarvitsi tietoa ja tukea päihteisiin liittyvissä asioissa kuin väkivaltaan liittyvissä. Tiedollinen sosiaalinen tuki on selvästi tuen muodoista se, jossa miesten ja naisten välillä oli tuen tarpeeseen liittyviä selviä eroja. Lähtökohtaisesti Posken aineiston perusteella näyttää siltä, että miehet tarvitsivat naisia enemmän tiedollista tukea. Naiset (14 %) tarvitsivat kuitenkin miehiä (3 %) enemmän tiedollista tukea liittyen väkivallan kokemiseen. Miehet (37 %) puolestaan tarvitsivat selkeästi naisia (20 %) enemmän tie-

toa päihteiden käyttöön liittyvissä asioissa. Erot naisten ja miesten välillä ovat aika merkittäviä näissä tuen tarpeissa. Lisäksi luvut antavat hyvin stereotyyppistä kuvaa naisista ja miehistä sosiaalityön asiakkaina liittyen heidän päihteidenkäyttöön tai väkivallan kokemiseen. Miehet näyttäytyivät päihteitä voimakkaammin käyttävinä ja naiset puolestaan mahdollisesti väkivallan uhreina.

Mielenkiintoista on, että sosiaalityöntekijät arvioivat joka toisen asiakkaan kohdalla, ettei asiakkailla ole tiedollisen sosiaalisen tuen tarvetta. Mielenkiitoiseksi tuloksen tekee se, että aikuissosiaalityön asiakkailla on useasti muunkinlaisia avuntarpeita kuin mihin sosiaalityö palveluna voi vastata. Tämä kävi ilmi jo edellä toiminnallisen tuen tarpeiden kohdalla. Asiakkaiden suuri määrä ryhmässä, jossa tiedollisen tuen tarvetta ei ole, voi johtua osittain siitä, että asiakkaat eivät välttämättä puhu kaikista elämäntilanteeseensa vaikuttavista asioista (kts. Kivipelto ym. 2013, 41), kuten runsaasta päihteiden käytöstään tai mielenterveydellisistä ongelmistaan sosiaalityöntekijöille, jolloin sosiaalityöntekijät arvioivat oletetusti näiden asioiden kohdalla asiakkaan tilanteen olevan ihan hyvin.

Asiakkaiden avoimuutta omasta elämästään kertomisen suhteen voidaan pyrkiä edistämään luomalla sellainen asiakassuhde, jossa asiakas haluaa olla ja yrittää parhaansa ja jossa työntekijä haluaa auttaa asiakasta parhaansa mukaan. Pyrkimällä vastavuoroiseen asiakassuhteeseen voidaan päästä hyviin lopputuloksiin sen suhteen, että asiakas kertoo tarkemmin tilanteestaan ja hänen mahdolliset tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeetkin tulisivat todennäköisesti näin paremmin esiin. (Kts. Särkelä 2011, 27.) Sosiaalityöntekijöiltä vaaditaan taitavuutta sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa (Sipilä 2008, 56). Hyvillä vuorovaikutustaidoilla sosiaalityöntekijä onnistuu mahdollisesti luomaan riittävän avoimen ja suvaitsevaisen tilan, jossa asiakas haluaa puhua elämästään.

Avoimen asiakassuhteen syntymistä voi helpottaa näkemykseni mukaan työntekijän pyyminen samana läpi asiakkuuden. Tutulle työntekijälle asiakkaan voi olla helpompaa kertoa aroistakin asioista. Uskon myös, että aina samojen asioiden uudelleen kertominen uudelle työntekijälle tuntuu työläältä ja uuvuttavalta, jolloin asiakas voi kokea helpommaksi olla vain hiljaa, jos työntekijää vaihtuu. Tuttu työntekijä saattaisi tietää jo nämä

asiat ja näin tiedollisen sosiaalisen tuen tarve olisi helpommin arvioitavissa. Esimerkiksi Minna Kaija-Kortelainen (2008, 150) on tuonut esiin sosiaalityöntekijöiden kokemuksen siitä, kuinka aikaisemmin asioineesta asiakkaasta saa aivan erilaista tietoa irti verrattuna uuteen asiakkaaseen. Toisin päin käännettynähän tämän voi ymmärtää nimenomaan tukemaan väittämäni siitä, että työntekijän pysyminen samana olisi tärkeää tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeen esiin tulemisen kannalta.

Avoimuuden lisäksi tai tukemaan avoimuuden syntymistä voi auttaa pyrkimys asiakas-suhteessa dialogisuuteen. Kaarina Mönkkösen (2007, 86) mukaan dialogisuudella tarkoitetaan sellaista asiakassuhdetta, jossa pyritään rakentamaan yhteistä ymmärrystä sekä sellaista taitoa, jolla voidaan yrittää edesauttaa vuorovaikutuksen kulkua haluttuun yhteisymmärryksen suuntaan. Vuorovaikutussuhteen vastavuoroisuus on yksi tärkeä dialogisuuden elementti. Vastavuoroisuus näkyy suhteessa niin, että jokainen suhteen osapuoli pääsee luomaan tilannetta ja vaikuttamaan siihen. Sosiaalityön asiakassuhdetta ajatellen tämä tarkoittaa sitä, että asiakastilanteessa ei mennä vain työntekijän tai asiakkaan sääntöjen mukaan vaan tilanne muodostetaan molempien ehdoilla. (Mönkkönen 2007, 87.) Vastavuoroisuus on varmasti omiaan luomaan avoimuutta asiakastilanteeseen ja yhteisymmärryksen tilassa kaikkien osapuolten on todennäköisesti helpompi puhua asioista mahdollisimman suoraan.

Aikuissosiaalityön asiakkaiden tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeet eivät välttämättä tule aina esiin sosiaalityöntekijälle muistakaan syistä kuin vain asiakkaan puhumattomuuden takia. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, jos on tiedossa, että asiakkaalla on asiakassuhde päihdehuoltoon, jolloin kyseisen asian käsittely ja tilannekatsaukset saattavat jäädä kokonaan sosiaalityöntekijän kanssa asioimisen ulkopuolelle. Lisäksi ajankäytölliset tekijät ohjaavat sosiaalityöntekijöitä käsittelemään päällimmäisenä olevat asiat, kuten talousasiat ensiksi, jolloin keskustelua asiakkaan mahdollisista mielenterveys- tai päihde-ongelmista ei edes ehditä käydä. Tähän liittyen tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeen havaitsemiseen vaikuttaa myös se, että asiakkaan kaikki tuen tarpeet eivät ole luonnollisestikaan sosiaalityöntekijälle selvillä heti ensitapaamisen jälkeen. (Kivipelto ym. 2013, 41.) Myös Kaija-Kortelainen (2008, 150) on tuonut esiin sen, kuinka asiakas-

prosessin alussa tehty asiakashaastattelu harvoin vastaa asiakkaan todellisuutta ja vasta useamman käynnin jälkeen asiakkaan tilanne tulee sosiaalityöntekijälle selville.

Aikuissosiaalityön asiakkaiden tarvetta tiedolliseen tukeen saattaa ilmetä kuitenkin muunlaisissa asioissa kuin mitä tässä tutkielmassa pystytään todentamaan. Tutkielmasani tarkasteltiin ainoastaan tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeita suhteessa päihteiden käyttöön ja väkivallan kokemiseen. Esimerkiksi aikuissosiaalityön asiakkaiden taloudelliset vaikeudet velkaantumisen merkeissä eivät ole ollenkaan epätyypillisiä. Hanne Laitinen kirjoitti (1997, 85) jo 1990-luvun lopulla, että velkaantumisesta on tulossa merkittävä yhteiskuntapoliittinen ilmiö. En usko velka-asioiden helpottuneen esimerkiksi niin sanottujen pikavippien eli nopeasti saatavien lainojen tultua markkinoille. Velka-asioissa suoranaisesti auttaminen tai niiden hoitaminen harvoin on kuitenkaan sosiaalityön pääasiallinen tehtävä. Tällöin sosiaalityöntekijä tuen tarpeen huomattuaan antaa asiakkaalle tiedollista sosiaalista tukea tarjoamalla tietoa asiasta ja ohjaamalla hänet asiantuntija-avun äärelle. (Kts. Kivipelto ym. 2013, 30.) Palveluun ohjaaminen näyttäytyy myös toiminnallisen sosiaalisen tuen antamisena ja sitä näytti tapahtuvan velka-asioissa aikuissosiaalityössä kyselynikin perusteella.

Kyselyni vastausten perusteella tiedollisen sosiaalisen tuen elementit aikuissosiaalityössä näyttäytyivät tyypillisesti sähköisesti toteutuvassa sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijät kertoivat, että asiakkaat ovat sähköisesti yhteydessä sosiaalityöntekijään kysyäkseen neuvoja ja tietoja. Sähköisesti toteutuvan aikuissosiaalityön sisältö näytti myös olevan pääasiassa tiedon jakamista ja asiakkaiden kysymyksiin vastaamista. Yksilötapaamisen sisällön kuvauksista pystyi myös tulkitsemaan pieniä tiedollisen sosiaalisen tuen elementtejä. Yksi vastaaja esimerkiksi kertoi neuvomisen yhteydessä antavansa asiakkaille mukaan kirjallista materiaalia ja linkkejä ja muuta vastaavaa informaatiota. Vaikka yksilötapaamisten sisällön kuvauksista ei suoranaisesti välittynyt tiedollisen sosiaalisen tuen antamisen suuri rooli, kertoo kuva 4 kuitenkin sen merkittävästä läsnäolosta myös yksilötapaamisissa. Kuva 4 kertoo sen, kuinka usein sosiaalityöntekijät arvioivat esittelevänsä asiakkailleen erilaisia palveluita eri työskentelymuodoissa. Palveluista kertominen on tulkintani mukaan tiedon jakamista eli tiedollisen sosiaalisen tuen elementteihin kuulu-

va toimenpide.

Kuva 4. Palveluista kertomisen yleisyys sosiaalityöntekijöiden arvioimana (lkm)

Kuvasta 4 käy ilmi, että sosiaalityöntekijät kertovat erilaisista palveluista asiakkailleen säännöllisesti selkeästi eniten yksilötapaamisissa. On tärkeää huomata, että kuva 4 kertoo vain yhden tiedollisen sosiaalisen tuen tarjoamisen muodon esiintymisestä aikuissosiaalityössä. Tulee muistaa, että tiedollisen sosiaalisen tuen muita elementtejä, kuten neuvomista, ilmeni kyselyni mukaan tyypillisesti sähköisesti toteutuvassa aikuissosiaalityössä.

Tiedollisen sosiaalisen tuen tarjoamisen voidaan tulkita psykososiaalisen sosiaalityön rakenteellisella tasolla työskentelyksi. Jakamalla tietoa asiakkaille sosiaalityöntekijän voidaan nähdä lisäävän välillisesti omalla toiminnallaan asiakkaan mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan. Tästä näkökulmasta katsottuna aineistoni perusteella sosiaalityöntekijät työskentelevät tiedollista sosiaalista tukea antamalla rakenteellisella tasolla samoin kuin he tekevät tarjotessaan instrumentaalista sosiaalista tukea. Kyselyni perusteella tiedollisen sosiaalisen tuen elementit eivät kuitenkaan ole aikuissosiaalityössä yhtä selkeästi esillä kuin muut sosiaalisen tuen muodot. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että vaikka sosiaalityöntekijät kokevat rakenteellisen sosiaalityön ja asiakkaiden tietoisuuden lisäämisen tärkeäksi aikuissosiaalityössä, he kokevat, ettei heidän työaikansa riitä niihin halutulla tavalla (Kivipelto ym. 2013, 41). Toinen syy tiedollisen sosiaalisen tuen vähäisille elementeille aikuissosiaalityössä voi olla se, että tiedollisen ja toiminnallisen sosiaalisen tuen elementit, kuten neuvominen, ohjaaminen, palveluohjaus ja niiden tarjoaminen saattavat mennä käytännötasolla osittain limittäin ja aineistossani saattoi näin ollen korostua toiminnalliseen tukeen liittyvät elementit tiedollista enemmän.

Jokinen (2008, 118–119) on tullut osittain samansuuntaisiin tuloksiin tiedollisen sosiaalisen tuen elementtien vähyydestä tutkiessaan sosiaalityöntekijöiden kirjoituksia tuesta ja kontrollista sosiaalityössä. Jokinen (2008) on löytänyt sosiaalityöntekijöiden näkökulmista sosiaalityön tarjoamaan tukeen liittyen sellaisen ulottuvuuden, jonka hän on nimenyt tuen ilmenemiseksi sosiaalityön käytännöissä *asianajoksi*. Tämä tuki asianajona ei näy sosiaalityöntekijöiden teksteissä selvästikään yhtä usein kuin kaksi muuta tuen ilmenemismuotoa eli tuki työväliseen tai tuki kohtaamisena sosiaalityössä.

Jokisen (2008) määrittelemä tuki asianajona saa hyvin samankaltaisia sisältöjä sosiaalityöntekijöiden kirjoituksissa kuin mitä itse olen määritellyt kuuluvan tiedolliseen sosiaaliseen tukeen. Tuki asianajona näyttäytyy sosiaalityössä nimenomaan sellaisten tietojen ja taitojen antamisena asiakkaille, jotka asiakkaalta puuttuvat. Tällainen tuki voi olla esimerkiksi asiakkaan tukemista valitusten tekemisessä tai jonkin päätöksen oikeellisuuden tulkittamisesta. Jokisen (2008) määrittelemässä tuen asianajo ulottuvuudesta

on löydettävissä myös psykososiaalisen työorientaation rakenteellisen tason työskentelyyn viittaavia elementtejä. Asianajo tyyppisestä tuesta puhuessa sosiaalityöntekijät muun muassa kirjoittivat Jokisen aineistossa, että sosiaalityöhön kuuluu myös työskentely sosiaalisen muutoksen aikaansaamiseksi eli sosiaalityöntekijöiden tulisi tukea asiakkaita myös niin, että he pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnan epäkohtiin, jotka tuottavat eriarvoisuutta ja syrjintää. (Jokinen 2008, 118–119.)

Tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeiden ja elementtien vähäisestä ilmenemisestä aikuissosiaalityössä huolimatta toivetta tiedollisen tuen antamisesta aikuissosiaalityön asiakkailta voisi kuitenkin olettaa olevan. Esimerkiksi Vantaalla järjestetyissä aikuissosiaalityön asiakasraadeista tuli vuonna 2012 asiakkailta sellaisia toiveita, että heidän tarvitsemat auttavat tahot koottaisiin heidän ympärilleen ja että heidän elämäntilannettaan pohdittaisiin rauhassa (Huvinen ym. 2014, 40). Tulkitsen tämän niin, että vähintään tieto saatavilla olevista avunlähteistä koottaisiin sosiaalityöntekijän toimesta asiakkaalle selkeäksi tietopaketti. Toisaalta tämän aikuissosiaalityön asiakkaiden toiveen voi ymmärtää myös toiveeksi jonkinlaisesta asiakkaan moniammatillisesta auttamisesta yhdessä ja samassa tilanteessa. Tällaista eri ammattiauttajien kokoamista yhteen sosiaalityöntekijän koordinoimana asiakkaan muualle lähettämisen sijasta pohtivat myös Huvinen ym. (2014, 41) itsekin.

5.6 Epävirallinen tuki aikuissosiaalityössä

Aikuissosiaalityön asiakkaiden tarpeet epäviralliselle sosiaaliselle tuelle ilmenivät jo esiteltäessä emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeita. Kysyin kyselyssäni sosiaalityöntekijöiltä kuitenkin vielä erikseen, kuinka he pyrkivät huomioimaan asiakkaiden epäviralliset verkostot ja niissä olevat mahdollisuudet asiakkaan tilanteen parantamiseksi. Tästä johtuen päädyin käsittelemään aikuissosiaalityössä ilmenevät epävirallisen sosiaalisen tuen elementit oma erillisenä alalukuna. Kyseinen kysymys paljastui tärkeäksi osaksi kyselyäni, koska epävirallisen sosiaalisen tuen huomioimiseen liittyviä elementtejä ei löytynyt juurikaan mistään muista sosiaalityöntekijöiden antamista vastauksista.

Epävirallisiin sosiaalisen tuen tarjoajiin vaikutettiin kiinnitettävän yllättävän vähän huomiota aikuissosiaalityössä. Esimerkiksi muutaman sosiaalityöntekijän mukaan sosiaalityöntekijät eivät lähtökohtaisesti itse ole aloitteellisia epävirallisen sosiaalisen tuen hyödyntämisen suhteen asiakastilanteissa. Samoista vastauksista pystyi lukemaan sen, että aloitteen läheisverkoston tukimahdollisuuksien käyttämiseen täytyy tulla asiakkaalta itseltään. Asiakkaan pyynnön ja luvan puitteissa sosiaalityöntekijät kertoivat kuitenkin neuvovansa, ohjaavansa ja tukevansa myös asiakkaan läheisiä.

Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa oli kuitenkin hieman havaittavissa epävirallisen sosiaalisen tuen elementtejä eli asiakkaan lähiverkoston tarjoaman tuen hyödyntämistä. Seuraava sitaatti (V7) kuvastaa hyvin muutamastakin vastauksesta ilmi tullutta käytäntöä, eli että epävirallinen sosiaalisen tuki otetaan sosiaalityöhön mukaan tarvittaessa.

”Näiden asioiden puheeksi ottamisessa ei ole mielestäni mitään kummallista, tarpeen mukaan. Asiakkaiden verkostotapaamisten järjestämiseen on konsulttipalvelut käytössä, mikäli halutaan palaveria, jossa on ulkopuoliste vetäjät. Yleensä tätä konstia käytetään, jos tavallisissa verkostotapaamisissa ei edetä asiakkaan kanssa ja tarvitaan ns. suvun tukea ja voimaa tilanteen etenemiseen.” (V7)

Yksi sosiaalityöntekijä kertoi pyrkivänsä huomiomaan asiakkaan perheen aina. Lisäksi hän ilmaisi tarttuvansa epävirallisen sosiaalisen tuen mahdollisuuteen, jos hän huomaa asiakkaan tilanteesta, että hänen epävirallinen verkostonsa pystyy tarjoamaan asiakkaalle tukea ja uusia mahdollisuuksia. Toinen sosiaalityöntekijä ilmaisi asian hyvin samankaltaisesti. Jos asiakkaan tilannetta kartoitettaessa käy ilmi, että epävirallinen verkosto voisi olla hyödyksi asiakkaan tilannetta ajatellen, pyrkii sosiaalityöntekijä sitä silloin myös hyödyntämään. Samassa vastauksessa tuotiin esiin epävirallisen tukiverkoston tärkeys erityisesti ikääntyneiden aikuisten kohdalla. Yksi vastaajista kertoi, että voi pyytää asiakkaan läheisiä mukaan tapaamisille silloin, kun tuntee asiakkaan ja hänen tilanteensa.

Aikuissosiaalityön vaikuttavuutta arvioivassa tutkimuksessa on saatu saman suuntaisia tuloksia epävirallisen sosiaalisen tuen hyödyntämisestä asiakkaiden tilanteissa. Tuloksista selvisi esimerkiksi se, että aikuisasiakkaiden kanssa työskentelevät sosiaaliohjaajat myönsivät, että aikapulan takia asiakkaan sosiaaliset suhteet ja verkostot usein jäävät työn ulkopuolelle, vaikka niiden tärkeys tiedostetaan. Sosiaalityöntekijät olivat puolestaan sanoneet, että kiireen määrittäessä työtä asiakastilanteissa tehtävälistan kärkeen nousee niin sanottu viimesijainen sosiaalityö, jolloin esimerkiksi asiakkaan harrastuksissa tai osallistumismahdollisuuksissa tukeminen kärsii huomattavasti. (Kivipelto ym. 2013, 40–41.)

Kiire ei kuitenkaan sovi selittämään suuressa määrin epävirallisen sosiaalisen tuen huomioimisen vähyyttä itse keräämässäni aineistossa, koska sosiaalityöntekijöiden mukaan heidän toimipaikoissaan resursseja oli ihan hyvin. Sosiaalityöntekijöiden vastauksista välittyi melko positiivinen tilanne niin työhön käytettävissä olevan ajan kuin työntekijöiden määränkin suhteen. Kivipellon ym. (2013) kanssa samoihin tuloksiin aikuissosiaalityön resursseista ovat tulleet Väisänen ja Hämäläinen (2008b, 114) tutkimuksessaan, jonka mukaan vain hyvin pieni osa aikuissosiaalityöntekijöistä oli sitä mieltä, että aikuissosiaalityössä on riittävästi resursseja. Tässä kohtaa on tosin huomionarvoista muistaa ja ottaa huomioon aineistoni pieni vastaajamäärä.

Psykososiaalisen työorientaation interpsykkisellä tasolla työskentely ei näytä olevan kovin vahvaa aikuissosiaalityössä, vaikka nimenomaan sen tarvetta asiakkailta näyttäisi olevan. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportissa esitetään samansuuntaisia huomioita ja näin ollen myös toiveita tulevaisuuden aikuissosiaalityölle. Aikuissosiaalityön toivottaisiin tietoisemmin näkevän asiakkaan elämässä jo olevat voimavarat sekä asiakkaat osana heidän luonnollisia verkostojaan ja yhteisöjään. Yhteistyötä toivotaan laajennettavan myös sellaisiin tahoihin, jotka eivät ole niin ongelmakeskeisesti orientoituneita asiakkaan elämäntilanteeseen. Tällaisina tahoina esitetään esimerkiksi erilaiset kulttuuri- ja sivistyspalvelut, mitkä voisivat tarjota enemmänkin sellaista voimavaraistavaa tukea asiakkaalle. (Jouttimäki & Kangas 2011, 195.)

Näen kulttuuri- ja sivistyspalvelut epävirallisen sosiaalisen tuen tarjoajina, koska niiden varsinainen ammatillinen tehtävä ei ole tarjota tukea ihmisille, mutta ne taipuvat myös siihen tehtävään. Epävirallisen sosiaalisen tuen hyödyntämistä aikuissosiaalityön käytännössä olisi myös sellainen toiminta, jossa yksinäisille aikuissosiaalityön asiakkaille yritettäisiin löytää mahdollisuuksia kohdata muita samankaltaisessa tilanteessa olevia ihmisiä. Kohtaamispaikkoina voisi toimia esimerkiksi erilaiset yhteisökeskukset tai yhteisötalot. (Jouttimäki & Kangas 2011, 196.) Samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten tapaaminen toimii aikuissosiaalityön asiakkaille vertaistukena, joka on puolestaan tulkintani mukaan epävirallista sosiaalista tukea parhaimmillaan.

Toivottavasti esimerkiksi perustoimeentulon siirtyminen Kelalle mahdollistaa aikuissosiaalityössä epävirallisen sosiaalisen tuen vahvemman mukaan ottamisen asiakastyöhön. Sosiaalityöntekijät ovat itse esittäneet aikuissosiaalityön tulevaisuuden visiossaan muun muassa, että perustoimeentulotukipäätöksien tekemistä olisi vähemmän ja asiakkaan verkostot koottaisiin asiakaslähtöisesti asiakkaan tilanteen parantamiseksi (Jouttimäki & Kangas 2011, 191). Toivottavasti sosiaalityöntekijät ovat tilaisuuden tullen myös valmiita toteuttamaan toivomiaan asioita ja työskentelemään enemmän myös psykososiaalisen työorientaation interpsykkisellä tasolla, jos sille vain tarjoutuu mahdollisuus tulevaisuuden aikuissosiaalityössä.

6 Pohdinta

Tutkielman yhteenvetoa

Tarkastelin tutkielmassani sitä, millaisia sosiaalisen tuen tarpeita aikuissosiaalityön asiakkaila oli sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta katsottuna. Lisäksi tutkin sitä, millä tavoin sosiaalisen tuen teorian elementit näkyivät aikuissosiaalityössä sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta asiaa tarkasteltuna. Tutkielmani teoreettinen viitekehys muodostui sosiaalisen tuen teoriasta ja psykososiaalisesta työorientaatiosta. Psykososiaalisen työorientaation määrittelin kolmella eri tasolla tapahtuvaksi työskentelytavaksi. Psykososiaalisen sosiaalityön työskentelytasoiksi käsitin intrapsyykkisen, interpsyykkisen ja rakenteellisen tason. Sosiaalinen tuki ymmärrettiin puolestaan koostuvan neljästä eri tuen muodosta: instrumentaalisesta, emotionaalisesta, toiminnallisesta ja tiedollisesta tuesta. Toisena tärkeänä käsitteenä ja ilmiönä tutkielmassani toimi aikuissosiaalityö, joka ymmärrettiin tutkielmassani niin sanotuksi kunnalliseksi perussosiaalityöksi täysi-ikäisten asiakkaiden kanssa. Aikuissosiaalityön asiakkuuden rajasin koskemaan pääasiassa sellaisia henkilöitä, jotka asioivat aikuissosiaalityössä työttömyyden tai toimeentulotuen takia.

Vastauksia tutkimuskysymyksiini etsin kahdesta aineistosta. Pohjois-Suomen sosiaali-alan osaamiskeskuksen sähköisellä kyselylomakkeella keräämästä valmiista kvantitatiivisesta aineistosta (n=192) etsin asiakkaiden sosiaalisen tuen tarpeita ryhmittelyanalyysimenetelmiin kuuluvalla klusterianalyysillä. Sosiaalisen tuen teorian elementtejä etsin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä sähköisellä Webropol -kyselylomakkeella keräämästäni kvalitatiivisesta aineistosta, joka koostui seitsemän sosiaalityöntekijän vastauksesta.

Tutkielmani tutkimustulosten perusteella aikuissosiaalityön asiakkaila on kaikenlaisia sosiaalisen tuen tarpeita jossakin määrin. Instrumentaalisen sosiaalisen tuen tarve eli tarve taloudelliselle tuelle oli todella selkeästi havaittavissa, sillä vain 6 % asiakkaista ei ollut taloudellisen tuen tarvetta olleenkaan Posken aineiston perusteella. Tulos ei ollut yllättävä, koska aikuissosiaalityön asiakaskunta koostuu pitkälti taloudellisesti vaikeassa elämäntilanteesta olevista asiakkaista. Emotionaalisen sosiaalisen tuen tarvetta asiak-

kailla oli myös selvästi havaittavissa, sillä melkein joka toisella asiakkaalla oli jonkin tasoista emotionaalisen sosiaalisen tuen tarvetta. Emotionaalista sosiaalisen tuen tarvetta tarkastelin suhteessa sosiaalityöntekijöiden arvioihin asiakkaan saamasta tuesta lähiyhteisöltään ja ammattilaisilta. Erityisesti aikuissosiaalityön asiakkaat tarvitsivat emotionaalista sosiaalista tukea lähiyhteisöltään eli niin sanotulta epävirallisilta sosiaalisen tuen tarjoajilta.

Aikuissosiaalityön asiakkaiden emotionaalisen sosiaalisen tuen suuri tarve lähiyhteisöltä laittoi pohtimaan asiakkaiden asemaa ja paikkaa yleisesti yhteiskunnassa, mutta myös heidän omissa sosiaalisissa suhteissaan. Pohdin tutkielmassani muun muassa sitä, että voivatko aikuissosiaalityön asiakkaiden läheiset syyllistää heitä omasta tilanteestaan ja siksi olla ehkä välinpitämättömiä heitä kohtaan. Syyllistäminen saattaisi johtua esimerkiksi siitä, että yhteiskuntamme kannattaa individualistisia arvoja nykyään, minkä seurauksena aikuissosiaalityön asiakkaat saatetaan nähdä elämässään epäonnistuneina yksilöinä. Syyllistämisen rinnalle mietin myös sitä, voiko emotionaalisen sosiaalisen tuen suuri tarve kertoa esimerkiksi aikuissosiaalityön asiakkaiden jonkin tasoisesta yhteiskunnasta syrjäytymisestä tai marginaalistatuksesta suhteessa valtaväestöön. Tutkielmassani en voinut antaa näihin kysymyksiin vastauksia, mutta emotionaalisen sosiaalisen tuen tarvetta ja mahdollisesti sosiaalisen pääoman vähyyttä aikuissosiaalityön asiakkailta oli havaittavissa Posken aineiston perusteella.

Toiminnallisen sosiaalisen tuen tarpeita aikuissosiaalityön asiakkailta oli myös havaittavissa, mutta ei yhtä paljon kuin emotionaalisen tai instrumentaalisen sosiaalisen tuen tarpeita. Posken valmiin aineiston perusteella tarkastelin toiminnallisen sosiaalisen tuen tarpeita asiakkaiden psyykkisen hyvinvoinnin ja fyysisen hyvinvoinnin eli terveyden ja asumisolojen osalta sosiaalityöntekijöiden arvioimana. Hieman useampi asiakkaista tarvitsi toiminnallista sosiaalista tukea eli lisäpalveluita terveyden osalta kuin asumisen osalta. Toiminnallisen sosiaalisen tuen tarpeet eivät yllättäneet, koska aikuissosiaalityössä niiden ilmenemisen voidaan ajatella olevan hyvin tyypillisiä, koska aikuissosiaalityöhön tulee paljon asiakkaita, joilla on eräänlainen palveluvaje ja heidät ohjataan oikeisiin palveluihin palveluohjauksen myötä.

Tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeita aikuissosiaalityön asiakkailla oli Posken valmiin aineiston perusteella erityisesti päihteisiin liittyen. Tutkin tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeita sosiaalityöntekijöiden arvioista asiakkaan päihteiden käytöstä ja väkivallan kokemisesta. Tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeiden osalta sukupuolten välillä oli selkeämpi ero kuin muiden tuen tarpeiden kohdalla. Aineiston perusteella miehet tarvitsivat naisia huomattavasti enemmän tukea päihteisiin liittyen ja naiset puolestaan miehiä enemmän tukea väkivallan kokemiseen liittyen. Pohdin tulosten yhteydessä, että tulos antaa melko stereotyyppisen kuvan naisista ja miehistä. Miehet näyttäytyivät aineiston perusteella alkoholia käyttävinä ja naiset mahdollisesti väkivallan uhreina.

Tiedollisen sosiaalisen tuen kohdalla yllättävä tulos oli myös se, että sosiaalityöntekijät olivat arvioineet, että yli puolella asiakkaista ei olisi tiedollisen sosiaalisen tuen tarvetta ollenkaan. Tulos oli huomiota herättävä, koska esimerkiksi toiminnallisen sosiaalisen tuen tarpeen kohdalla tuli esiin, että aikuissosiaalityön asiakkailla on usein sellaisiakin avuntarpeita, joihin sosiaalityö ei pysty vastaamaan. Pohdin tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeiden vähyyden mahdollisia syitä tutkielmassani. Sosiaalityöntekijöiden käsitykset asiakkaiden tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeista voivat olla vajaita esimerkiksi siksi, että asiakas ei kerro kaikista omista asioistaan sosiaalityöntekijöille. Tähän ratkaisuksi esitin esimerkiksi dialogisuuteen pyrkivää avointa asiakassuhdetta ja työntekijän pysymistä samana, jolloin asiakkaan voisi olla helpompi puhua avoimesti elämästään. Asiakkaiden tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeiden vähyyttä tutkielmassani voi selittää osaltaan myös se, että asiakkaiden tiedollisen tuen tarpeet saattoivat olla joissakin muissa asioissa kuin mitä itse pystyin tutkimaan.

Sosiaalisen tuen teorian elementeistä aikuissosiaalityön sisällössä voidaan tutkimustuloksieni perusteella sanoa, että sosiaalityöntekijät näyttävät työskentelevän lähtökohtaisesti psykososiaalisesti aikuissosiaalityössä eli he tuovat näin ollen työhönsä sosiaalisen tuen eri muotoja eli sosiaalisen tuen teorian elementtejä. Instrumentaalisen sosiaalisen tuen elementteinä keräämässäni aineistossa näyttäytyivät esimerkiksi toimeentulotuen myöntäminen ja taloustilanteen selvittely asiakkaan kanssa. Instrumentaalisen sosiaalisen tuen elementtejä näkyi aineistoni perusteella tyypillisesti yksilötapaamisissa ja so-

siaalityöntekijöiden kirjallisissa päätöksissä, jotka oli tehty ilman asiakkaan läsnäoloa. Aineistoni perusteella voidaan katsoa, että sosiaalityöntekijät työskentelevät aikuissosiaalityössä psykososiaalisen työorientaation rakenteellisella tasolla tarjoamalla asiakkaille taloudellista tukea.

Emotionaalisen sosiaalisen tuen elementteinä sosiaalityöntekijöiden vastauksissa näyttäytyivät muun muassa asiakkaan kuunteleminen, kannustaminen ja keskustelu. Lisäksi sosiaalityöntekijät kertoivat erikseen huolehtivansa asiakkaidensa hyvinvoinnista esimerkiksi positiivisella asenteella ja osoittamalla aitoa kiinnostusta asiakasta kohtaan. Emotionaalinen tuki vaikutti olevan melko isossa roolissa sosiaalityöntekijöiden työtä aikuissosiaalityössä, mutta erityisesti sen elementtejä löytyi yksilökohtaisesti toteutetusta aikuissosiaalityöstä. Aineistoni perusteella voidaan sanoa, että sosiaalityöntekijät työskentelevät aikuissosiaalityössä psykososiaalisen työorientaation intrapsyykkisellä tasolla eli he pyrkivät henkisesti tukemaan asiakasta ja hänen minuutta.

Toiminnallisen sosiaalisen tuen elementtejä aikuissosiaalityön sisällön kuvauksista löytyi myös selkeästi. Toiminnallisen sosiaalisen tuen tarjoaminen näyttäytyi keräämäni aineistoni perusteella olevan hyvin tyypillistä aikuissosiaalityössä. Kaikista tyypillisintä se oli kuitenkin sosiaalityöntekijän ja asiakkaan yksilötapaamisissa ja verkostotapaamisissa, joissa asiakas on läsnä. Toiminnallisen sosiaalisen tuen elementteinä sosiaalityöntekijöiden vastauksissa näyttäytyi esimerkiksi asiakkaan ohjaaminen asian mukaisiin lisäpalveluihin. Toiminnallisen sosiaalisen tuen tarjoaminen eli lisäpalveluihin ohjaaminen näytteli suurta roolia myös asiakkaiden henkisessä tukemisessa.

Tiedollisen sosiaalisen tuen elementtejä keräämäni aineiston perusteella aikuissosiaalityöstä löytyi kaikista tuen muodoista vähiten. Tyypillisesti tiedollisen sosiaalisen tuen elementtejä löytyi sähköisesti toteutuvasta aikuissosiaalityöstä. Tiedon jakaminen voidaan lukea psykososiaalisen työorientaation rakenteellisella tasolla työskentelyksi samalla tavalla kuin taloudellinen tukeminen. Rakenteellisella tasolla työskentelyä aikuissosiaalityössä aineistoni perusteella tapahtui kyllä, mutta ei yhtä paljon kuin esimerkiksi intrapsyykkisellä tasolla työskentelyä. Lisäksi psykososiaalisen työorientaation interp-

syykkisellä tasolla työskentely vaikutti jäävän aika vähäiseksi sosiaalityöntekijöiden vastausten perusteella. Interpsykkisen tason työskentely jäi näkemykseni mukaan vähäiseksi, sillä aineistoni perusteella aikuissosiaalityöntekijät huomioivat yllättävän vähän asiakkaidensa epävirallisia sosiaalisia verkostoja asiakkaan tilannetta parantaakseen.

Tutkimusprosessin arvioimista

Tein kvantitatiivista tutkimusmenetelmää hyödyntävän tutkielman sosiaalityöhön, mikä on vielä melko harvinaista sosiaalityön oppiaineessa. Lisäksi keräsin itse laatimallani sähköisellä kyselylomakkeella kvalitatiivista aineistoa tukemaan tutkimuskysymysten vastausten etsintääni. Onnistuin toteuttamaan hieman harvinaisemman mixed methods-tutkielman sosiaalityön aihealueesta.

Oli mielenkiintoista huomata, kuinka tutkielmani muodostui heti alusta alkaen hyvin teorialähtöiseksi, minkä koen myös hieman harvinaisemmaksi asetelmaksi sosiaalityön pro gradu -tutkielmissa. Olen aina kuvitellut olevani käytännön ihminen ja ajatellut kaikkien mielenkiintoisten asioiden kumpuavan käytännöstä, mutta tutkielmani osoitti toisin. Alun vaikeuksien jälkeen tutkielman kirjoittaminen ja aineistojen analysoiminen sekä tulosten tulkinta oli yllättävänkin antoisaa. Koin lähestymistapani sosiaalisen tuen teoriaan onnistuneeksi ja jopa hieman uudennlaiseksi. Tulossiossa sain teorian ja empiriset tulokset käymään keskenään vuoropuhelua. Tutkielmaa tehdessä aloin näkemään aikuissosiaalityön mielenkiintoisena sosiaalityön osa-alueena ja aloin jopa haaveilemaan työskentelystä aikuissosiaalityössä tulevaisuudessa.

Analyysimenetelmien valinnassa koin onnistuneeni, sillä sain SPSS -ohjelmalla ryhmitelyanalyysimenetelmiin kuuluvalla klusterianalyysillä muodostettua keskenään erilaisia ryhmiä suhteessa sosiaalisen tuen tarpeisiin. Teorialähtöinen sisällönanalyysi toimi myös tutkimusasetelmani kanssa yhteen. Sisällönanalyysillä halutaan saada aineisto esitettyä tiivistetyssä muodossa ja koin onnistuneeni siinä. Sain tuotua sosiaalityöntekijöi-

den vastauksista kaikki tutkimuskysymyksieni kannalta oleelliset asiat tekstissä esiin. Lisäksi se oli melko vaivatonta, koska vastaukset olivat hyvin samankaltaisia ja niistä välittyi selkeästi samat asiat. Tästä johtuen en kokenut pienen vastaajamäärän edes haittanee tutkielmani tekoa.

Olin itse asiassa lopulta hyvin tyytyväinen keräämääni aineistoon ja positiivisesti yllätynyt tekstin määrästä tulostettuani sen itselleni analysoitavaksi. Koin, että tyytyväisyys itse keräämääni aineistoon oli tärkeää, koska Posken valmiin aineiston kanssa ja sen tarjoamien mahdollisuuksien etsimisessä oli aluksi hyvin paljon taistelemista ja pohtimista. Oli oikeudenmukaista, että pääsin vaikean aineiston jälkeen laadullisen aineiston kanssa vähemmällä tuskalla. Laadullisen aineiston selkeys vaikutti varmasti tutkielman valmistumiseen ajallaan. Lisäksi henkinen jaksamiseni olisi voinut olla kovilla, jos keräämäni aineisto ei olisi taipunut mihinkään tai sisällön etsiminen olisi ollut kovin työlästä.

Tulosten luotettavuutta pohtiessani totesin jo etiikan näkökulmaa käsitellessäni, ettei tutkielmani missään nimessä ole koko totuus sen aihealueista. Näkisin kuitenkin, että tutkimustulokseni ovat suhteellisen relevantteja ottaen huomioon muidenkin tutkijoiden löytämät tulokset aikuissosiaalityön asiakkaiden tuen tarpeista ja erilaisten tukimuotojen ilmenemisestä sosiaalityössä, mitkä osaltaan tukivat tutkimustuloksistani esittämää tulkintaa. Laadullisen aineistoni melko pieni koko vähentää toki osaltaan tutkimustulosteni yleistettävyyttä ja näin ollen niiden luotettavuuttakin. Käyttämäni kvantitatiivinen aineisto oli sen sijaan hieman isompi. Näistä seikoista johtuen koenkin, että tutkielmani empiirinen puoli ja näin ollen tutkimustulokseni ja niiden tulkinta olivat opinnäytetyölle asetettujen tavoitteiden mukaiset.

Sisällöllisesti tutkielmani tuskin kuitenkaan antoi mitään erityistä tai kovin uutta tietoa aikuissosiaalityön asiakkaiden sosiaalisen tuen tarpeista tai aikuissosiaalityön sisällöstä, mutta ainakin onnistuin analysoimaan valmiina annettua haasteellista kvantitatiivista aineistoa, josta toivottiin tuotettavan analyysia. Jatkotutkimusideoita tutkielman teon aikana heräsi muutamia. Mielenkiintoista olisi esimerkiksi tutkia perustoimeentulotuen Ke-

lalle siirtymisen jälkeen sosiaalisen tuen teorian viitoittamana sitä, millaisia asiakkaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioivia työmenetelmiä sosiaalityöntekijät tai vaihtoehtoisesti aikuissosiaalityön asiakkaat kokisivat ajankohtaiseksi kehittää aikuissosiaalityössä. Perustelisin tutkimusideaa sillä, että aikuissosiaalityössä vapautuu perustoi-meentulotuen poistuttua työnkuvasta resursseja, jotka tulee uudelleen sijoittaa tai määrittellä suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Olisi mielenkiintoista saada aikaan sellaista tutkimustietoa, joka voitaisiin viedä käytäntöön ja minkä seurauksena aikuissosiaalityötä toteutettaisiin vielä enemmän psykososiaalisella työorientaatiolla. Itse lähdän nimit-täin siitä ajatuksesta, että sosiaalisen tuen kaikki tuen muodot eli elementit kuuluvat olennaisesti sosiaalityöhön ja sosiaalityöntekijöiden tulisi työskennellä psykososiaali- sesti, siksi tällainen tutkimus olisi ajankohtainen tulevaisuuden aikuissosiaalityön osalta.

Lähteet

- Ahola, Anja 2007: Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskunnalliseen tutkimukseen. Tammi. Helsinki, 47–72.
- Alasuutari, Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino. Tampere.
- Arnkil, Tom & Eriksson, Esa 1999: Kelluvia vuoropuhelurakenteita. Teoksessa Virtanen, Päivi (toim.): Verkostoituva asiakastyö. Kirjayhtymä Oy. Helsinki, 71–109.
- Blomgren, Sanna & Kivipelto, Minna 2012: Valtaistus. Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kartoitus. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 27/2012. Helsinki. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/da26a400-efca-4ee2-83a4-9a946b70ed6f> Viitattu 21.01.2014.
- Borg, Pekka 2011: Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö 2011. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 8/2011. Helsinki. http://www.kuusikkokunnat.fi/SIRA_Files/downloads/Aikuissosiaalityo_toimeentulotuki/Aikuissosiaality%C3%B6n_raportti_2011.PDF Viitattu 28.01.2014.
- Cobb, Sidney 1976: Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine* vol. 38, No.5 (September-October 1976), 300–314.
- Coleman, James S. 1988: Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, vol. 94, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure, 95–120.
- Compton, Beulah R. & Galaway, Burt & Cournoyer, Barry R. 2005: *Social Work Processes*. Thomson Brooks/Cole. Belmont Ca, USA.
- Erätuuli, Matti & Leino, Jarkko & Yli-Luoma, Pertti 1994: Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä. Kirjayhtymä. Helsinki.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Finfgeld-Connett, Deborah 2005: Clarification of Social Support. *Journal of Nursing Scholarship*. 37 (1), 4–9.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007: Tutkijan arkipäivän etiikka. Vastapaino. Tampere.
- Creswell, John W. & Plano Clark, Vicki L. 2011: *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second edition. Sage Publications. California.
- Granfelt, Riitta 1990: Psykososiaalinen työ – asiakastyön kehittämisen eräs suunta? Teoksessa Suomalainen sosiaalityö. *Sosiaalipoliitikka* 1990:2. Sosiaalipoliittinen yhdistys. Helsinki, 89–93.
- Granfelt, Riitta 1993: Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa Granfelt, Riitta & Jokiranta, Harri & Karvinen, Synnöve & Matthies, Aila-Leena & Pohjola, Anneli: *Monisärmäinen sosiaalityö*. Sosiaaliturvan keskusliitto. Helsinki, 175–227.
- Goldsmith, Daena J. & Albrecht, Terrance L. 2011: Social Support, Social networks, and Health. Teoksessa Thompson, Teresa L. & Parrot, Roxanne & Nussbaum, Jon F.: *The Routledge Handbook of Health Communication*. Second Edition. Routledge. New York, 335–348.
- Hair, Joseph F. Jr. & Anderson, Rolph E. & Tatham, Ronald L. & Black, William C.

- (1995): *Multivariate data analysis with readings* (4th edition). Prentice-Hall, Inc. Upper Saddle River, NJ, USA.
- Hallituksen päätös 25.3.2014: Hallituksen päätös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta osana julkisen talouden suunnitelmaa. <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/kehysneuvottelut-2014/paatos/fi.pdf> Viitattu 22.04.2014.
- Hamilton, Gordon 1940: *Theory and Practice of Social Case Work*. Columbia University Press. New York.
- Heikkilä, Matti 2002: Eettisiä ongelmia yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): *Tutkijan eettiset valinnat*. Gaudeamus. Helsinki, 165–176.
- Helne, Tuula 2002: Sisällä, reunalla, ulkona? Kohti relationaalista syrjäytymisen tarkastelua. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.): *Marginaalit ja sosiaalityö*. Kopijyvä. Jyväskylä, 20–43.
- Herkkuja PaKasteesta -työkalukirja 2013. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja 36. Lapin toimintayksikkö. Rovaniemi. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/julkaisu_36_herkkuja_pakasteesta Viitattu 20.2.2014.
- Hietaniemi, Eila 2004: Aktivointia – elämänhallintaa – sosiaalista pääomaa. Tutkimus ikääntyvien työttömien elämänhallinnan tekijöistä ja syrjäytymistä torjuvien toimenpiteiden vaikutuksista. Työpoliittinen tutkimus nro 260. Työministeriö. Helsinki.
- Huvinen, Kirsti & Joutsenlahti, Ritva & Metteri, Anna 2014: Kokonaisen asiakkaan kohtaaminen ja pirstaleinen järjestelmä – aikuissosiaalityön asiakkaat terveystalouksissa. Teoksessa Metteri, Anna & Valokivi, Heli & Ylinen, Satu (toim.): *Terveys ja sosiaalityö*. PS-Kustannus. Jyväskylä, 32–43.
- Jokinen, Arja 2008: Sosiaalityö tukena ja kontrollina aikuisten kohtaamisessa. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.): *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Vastapaino. Tampere, 110–144.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 2008: Johdanto. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.): *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Vastapaino. Tampere, 7–11.
- Jouttimäki, Päivi & Kangas, Saija 2011: Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä. Teoksessa Saurama, Erja & Kangas, Saija & Jouttimäki, Päivi (toim.): *Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportti*. Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, 187–200.
- Juhila, Kirsi 2002: Sosiaalityö marginaalissa. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.): *Marginaalit ja sosiaalityö*. Kopijyvä. Jyväskylä, 11–19.
- Juhila, Kirsi 2008a: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.): *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Vastapaino. Tampere, 14–47.
- Juhila, Kirsi 2008b: Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.): *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Vastapaino. Tampere, 82–108.
- Juhila, Kirsi 2008c: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.): *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Vastapaino. Tampere, 48–81.
- Kahn, Robert L. & Antonucci, Toni C. 1980: *Convoys over the Life Course: Attachment, Roles and Social Support*. Teoksessa Baltes, Paul B. & Brim, Jr., Orville

- G. (toim.): Life-Span Development and Behavior. Academic Press, Inc. New York, 253–286.
- Kaija-Kortelainen, Minna 2008: Aikuissosiaalityö sosiaalitoimiston ja työvoiman palvelukeskuksessa. Teoksessa Teoksessa Väisänen, Raija & Hämäläinen, Juha (toim.) 2008: Aikuissosiaalityö kunnan palvelujärjestelmässä. Tutkimus aikuissosiaalityön yleisestä luonteesta, tiedosta ja toiminnasta. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja A.6:2008. Socom. Lappeenranta, 136–154.
- Kananoja, Aulikki & Lähtinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) 2011: Sosiaalityön käsikirja. Kolmas uudistettu laitos. Tietosanoma, Helsinki.
- Kangas Saija, 2011: Aikuissosiaalityön asiakkaat tänään. Teoksessa Jouttimäki, Päivi & Kangas, Saija & Saurama, Erja (toim.): Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä- hankkeen loppuraportti. Soccan työpapereita 2011:1, 15–49.
http://www.socca.fi/files/1728/Aikuissosiaalityon_asiakkaat_tanaan_ote_raportista_Uudistuva_ja_voimaannuttava_aikuissosiaalityo.pdf Viitattu 10.03.2014.
- Kankainen, Leila 2012: Aikuissosiaalityön haasteet. Institutionaalinen näkökulma kehittämishankkeiden kuvaamaan aikuissosiaalityöhön. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaattitutkimus. Tampereen yliopisto. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=56fefcf6-dd5f-494f-b822-e81099b30590> Viitattu 28.01.2014.
- Kauppinen, Timo M. & Moisio, Pasi & Mukkila, Susanna 2013: Toimeentulotuen saamisen toistuvuus ja etuuksien päällekkäisyys. Teoksessa Kuivalainen, Susanna (toim.): Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 9/2013. Tampere, 37–54.
- Kinnunen, Petri 1998: Hyvinvoinnin ruletti. Tutkimus sosiaalisen tuen verkostojen jäsentymisestä 1990-luvun lopun Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Kiviniemi, Kari 2007: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltonen, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2.korjattu ja täydennetty painos. PS-kustannus. Jyväskylä, 70–85.
- Kivipelto, Minna & Blomgren, Sanna & Karjalainen, Pekka & Saikkonen, Paula (toim.) 2013: Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä – Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 8/2013.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104473/URN_ISBN_978-952-245-864-3.pdf?sequence=1 Viitattu 13.03.2014.
- Kotro, Helena 2008: Aikuissosiaalityön areenat kehittämishankkeen loppuraportti. Soccom. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy. http://www.socom.fi/dokumentit/Paattyneet_hankkeet/areenat/Aikuissosiaalityon_areenat_loppuraportti.pdf Viitattu 24.02.2014.
- Kumpusalo, Esko 1991: Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 8/1991. VAPK-Kustannus. Helsinki.
- KvaliMOTV: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html Viitattu 20.02.2014.
- Laatu, Markku 2014: Toimeentulotuen Kela -siirrolla laaja kannatus kyselyissä. Blogikirjoitus: <http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/1747> Viitattu 22.04.2014.

- Laitinen, Hanne 1997: Ylivelkaantuminen ja sosiaalityö. Teoksessa Viialainen, Riitta & Maaniittu, Maisa (toim.): ”Tehdä itsensä tarpeettomaksi?” Sosiaalityö 1990-luvulla. Stakes. Raportteja 213. Sosiaali- ja terveysministeriö, 85–101.
- Liikanen, Hanna 2011: Reflektiivistä työparityötä. Teoksessa Saurama, Erja & Kangas, Saija & Jouttimäki, Päivi (toim.): Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportti. Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, 52–73.
- Lin, Nan 1986: Conceptualizing Social Support. Teoksessa Lin, Nan & Dean, Alfred & Ensel, Walter (toim.): Social Support. Life Events, and Depression. Academic Press, Inc. Orlando, Florida, 17–30.
- Liukko, Eeva 2006: Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 9/2006. http://www.socca.fi/files/78/Kuntouttavaa_sosiaalityota_paikantamassa.pdf Viitattu 06.03.2014.
- Marin, Marjatta 2001: Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.): Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Vastapaino. Tampere, 17–48.
- Metsämuuronen, Jari 2008: Monimuuttujamenetelmien perusteet. Metodologia-sarja 7. International Methelp Ky. Helsinki.
- Metteri, Anna & Haukka-Wacklin, Tuula 2006: Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa, Ilpo (toim.): Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 53–68.
- Mäkinen, Olli 2005: Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Tammi. Helsinki.
- Mäkinen, Olli 2006: Tutkimusetiikan ABC. Tammi. Helsinki.
- Mäntysaari, Mikko 2006: Syrjiikö sosiaalityö? Teoksessa Helne, Tuula & Laatu, Markku (toim.): Vääräyyskirja. Kelan tutkimusosasto. Helsinki, 115–132.
- Mönkkönen, Kaarina 2007: Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita. Helsinki.
- Niiranen, Vuokko 2002: Asiakkaan osallistuminen tukee kansalaisuutta sosiaalityössään. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Kopijyvä. Jyväskylä, 63–80.
- Nummela, Tuija 2011: Asiakkaan asema ja oikeuksien toteutuminen aikuissosiaalityössä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Kuopio. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0365-5/urn_isbn_978-952-61-0365-5.pdf Viitattu 24.02.2014
- Pietarinen, Juhani 2002: Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Gaudeamus. Helsinki, 58–69.
- Pietarinen, Juhani & Launis, Veikko 2002: Etiikan luonne ja alueet. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Gaudeamus. Helsinki, 42–57.
- Pohjola, Anneli 2007: Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi. Helsinki, 11–31.
- Raitakari, Suvi 2002: Sosiaalityön marginaalistasus. Asiakkuus ja asiantuntijuus modernin ja postmodernin tulkintakehyksessä. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Kopijyvä. Jyväskylä, 44–62.

- Rauhala, Lauri 2005: Ihmiskäsitys ihmistyössä. Yliopistopaino. Helsinki.
- Raunio, Kyösti 2000: Sosiaalityö murroksessa. Gaudeamus. Helsinki.
- Ritakallio, Veli-Matti 1997: Toimeentulotukiasiakkaat ja sosiaalityö. Teoksessa Viialainen, Riitta & Maaniittu, Maisa (toim.): ”Tehdä itsensä tarpeettomaksi?” Sosiaalityö 1990-luvulla. Stakes. Raportteja 213. Sosiaali- ja terveysministeriö, 67–83.
- Romakkaniemi, Marjo & Väyrynen, Sanna 2011: Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien kokemuksia psykososiaalisesta kuntoutuksesta. Teoksessa Järvikoski, Aila & Lindh, Jari & Suikkanen, Asko (toim.): Kuntoutus muutoksessa. Lapin yliopisto-kustannus. Rovaniemi, 135–151.
- Ruuskanen, Petri 2007: Sosiaalisella pääomalla selittäminen. Teoksessa Alanen, Leena & Salminen, Veli-Matti & Siisiäinen, Martti (toim.): Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä, 11–38.
- Sarvimäki, Pirjo & Siltaniemi, Aki (toim.) 2007: Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:14. Helsinki. <http://pre20090115.stm.fi/ka1181634468618/passthru.pdf> Viitattu 04.04.2014.
- Saurama, Erja & Kangas, Saija & Jouttimäki, Päivi (toim.) 2011: Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportti. Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
- Sheppard, Michael 2006: Social Work and Social Exclusion, The Idea of Practice. Ashgate. Hampshire, England.
- Sipilä, Anita 2008: Tieto, taito ja etiikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa Väisänen, Raija & Hämäläinen, Juha (toim.) 2008: Aikuissosiaalityö kunnan palvelujärjestelmässä. Tutkimus aikuissosiaalityön yleisestä luonteesta, tiedosta ja toiminnasta. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja A.6:2008. Soccom. Lappeenranta, 46–89.
- Särkelä, Antti 2011: Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaalisen auttamistyöhön. Toinen painos. Vastapaino. Tampere.
- Taina, Jaana 2013: Sosiaalityötä vai toimeentulotukea? Sosiaalityön ja toimeentulotukityön suhde sosiaalitoimiston aikuissosiaalityössä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41775/URN:NBN:fi:juu-201306141976.pdf?sequence=1> Viitattu 22.04.2014.
- Thompson, Neil 2002: Social Work with Adults. Teoksessa Adams, Robert & Dominelli, Lena & Payne, Malcolm (edit.): Social Work Themes, Issues and Critical Debates. Second Edition. Palgrave. New York, 287–307.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2006: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Viitattu 24.03.2014.
- Tuusa, Matti 2005: Kohti kuntouttavaa sosiaalityötä. Aktivointi ja työllistymisen tukeminen sosiaalityön ammattikäytäntönä kunnissa. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 74/2005. Helsinki.
- Tähtinen, Juhani & Laakkonen, Eero & Broberg, Mari 2011: Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja C: 20. Turku.

- Vangelisti, Anita L. 2009: Challenges conceptualizing social support. *Journal of Social and Personal Realitionsip*. 26 (1), 39–51.
- Vilka, Hanna 2007: Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Tammi. Helsinki.
- Väisänen, Raija & Hämäläinen, Juha (toim.) 2008a: Aikuissosiaalityö kunnan palvelujärjestelmässä. Tutkimus aikuissosiaalityön yleisestä luonteesta, tiedosta ja toiminnasta. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja A.6:2008. Socom. Lappeenranta.
- Väisänen, Raija & Hämäläinen, Juha 2008b: Aikuissosiaalityö kuntien sosiaalitoimistoissa. Teoksessa Väisänen, Raija & Hämäläinen, Juha (toim.) 2008: Aikuissosiaalityö kunnan palvelujärjestelmässä. Tutkimus aikuissosiaalityön yleisestä luonteesta, tiedosta ja toiminnasta. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja A.6:2008. Socom. Lappeenranta, 90–135.
- Välimaa, Outi 2008a: Oikeutetusti työtön? Neuvottelu pitkäaikaistyöttömien ryhmän leimatusta jäsenyydestä. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisten vai asiakkaan asialla? PS-kustannus. Jyväskylä, 245–260.
- Välimaa, Outi 2008b: Kunnallisen aikuissosiaalityön rajat ja ammattietiikka pitkäaikaistyöttömien kohtaamisissa. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.): Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino. Tampere, 175–195.

Liitteet

Liite 1: Posken tiedonkeruulomake sosiaalitoimistoihin

Sosiaalitoimistojen tiedonkeruu

Kunta

Kuukausi ja
vuosi

Työntekijä

Työntekijän
tehtävänimike >

Työntekijällä
on työpari täs- Kyllä
sä asiakaspro- Ei
sessissa

Asiakkaaseen liittyvät perustiedot

Asiakkaan henkilö-
tunnuksen loppuosa

Asiakkaan synty-
mävuosi

Asiakkaan suku-
puoli

Asiakkaan sivili-
säätö/perhe

Asiakkaan koulutus

Asiakkaan sosio-
ekonominen asema

1. tärkein asiakkuu-
den tyyppi

2. tärkein asiakkuu-
den tyyppi

3. tärkein asiakkuu-
den tyyppi

Asiakkuuden alkua
(ppkkvv)

Asiakkuuden päätty-
minen

tyminen (ppkkvv)

Asiakkaan tilanne

Fyysinen hyvinvointi

Fyysinen hyvinvointi - Asiakkaan arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Fyysinen hyvinvointi - Työntekijän arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Psyykkinen hyvinvointi

Psyykkinen hyvinvointi - Asiakkaan arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Psyykkinen hyvinvointi - Työntekijän arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Päihteiden käyttö

Päihteiden käyttö - Asiakkaan arvio

runsasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan
	1	2	3	4	5	6	7	

Päihteiden käyttö - Työntekijän arvio

runsasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan
	1	2	3	4	5	6	7	

Väkivallan kokeminen

Väkivallan kokeminen - Asiakkaan arvio

paljon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan
	1	2	3	4	5	6	7	

Väkivallan kokeminen - Työntekijän arvio

paljon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ei lainkaan
	1	2	3	4	5	6	7	

Asuinolot

Asuinolot - Asiakkaan arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Asuinolot - Työntekijän arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Taloudellinen tilanne

Taloudellinen tilanne - Asiakkaan arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Taloudellinen tilanne - Työntekijän arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Lähiyhteisöjen tarjoama tuki

Lähiyhteisöjen tarjoama tuki - Asiakkaan arvio

ei tukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Lähiyhteisöjen tarjoama tuki - Työntekijän arvio

ei tukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Ammattilaisverkostojen tarjoama tuki

Ammattilaisverkostojen tarjoama tuki - Asiakkaan arvio

ei tukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Ammattilaisverkostojen tarjoama tuki - Työntekijän arvio

ei tukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Kokonaisarvio tilanteesta

Kokonaisarvio tilanteesta - Asiakkaan arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Kokonaisarvio tilanteesta - Työntekijän arvio

huono	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	hyvä
	1	2	3	4	5	6	7	

Työskentelyn toteutuminen

Yksilötapaamiset

Toimistotapaaminen

**Luku- Käy-
määrä tetty
aika**

Sovitut ta-
paamiset

Ei-sovitut
tapaamiset

Kotikäynti

**Luku- Käy-
määrä tetty
aika**

Sovitut ta-
paamiset

Ei-sovitut
tapaamiset

Muu yksilötapaaminen

**Luku- Käy-
määrä tetty
aika**

Sovitut ta-
paamiset

Ei-sovitut
tapaamiset

Verkostotapaaminen

Mukana asiakas, työntekijä ja lähiverkoston

**Luku- Käy-
määrä tetty
aika**

Sovitut ta-
paamiset

Ei-sovitut
tapaamiset

Mukana työntekijä, asiakas ja muuta viranomaisverkostoa

**Luku- Käy-
määrä tetty
aika**

Sovitut ta-
paamiset

Ei-sovitut
tapaamiset

Mukana asiakas, työntekijä sekä lähi- ja viranomaisverkostoa

**Luku- Käy-
määrä tetty
aika**

Sovitut ta-
paamiset

Ei-sovitut
tapaamiset

Viranomaisyhteistyö ilman asiakkaan läsnäoloa

**Luku- Käy-
määrä tetty
aika**

Sovitut ta-
paamiset

Ei-sovitut
tapaamiset

Asiakasryhmä

**Luku- Käytet-
määrä ty aika**

Asiakas-
ryhmät

Kirjallinen päätös ilman asiakkaan läsnäoloa

**Luku- Käy-
määrä tetty
aika**

Kirjalliset
päätökset

Puhelu

**Luku-Käy-
mä- tetty
rä aika**

Asiakkaan
aloitteesta

Työntekijän
aloitteesta

Tekstiviestit ja sähköpostit

**Luku-Käy-
mä- tetty
rä aika**

Asiakkaan
aloitteesta

Työntekijän
aloitteesta

Verkkoneuvonta

**Luku- Käytet-
määrä ty aika**

Verkko-
neuvonta

Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys

**Lu- Käy-
ku- tetty
mä aika
rä**

Virka-ajan ul-
kopuolinen so-
siaalipäivystys

Asiakas ei saapunut sovittuun tapaamiseen

**Lu-
ku-
mä
ära**

Ei saa-
punut
tapaa-
miseen

Työskentelyn eteneminen - Työntekijän arvio

ei lainkaan   täysin
1 2 3 4 5 6 7

Tavoitteiden saavuttaminen

Miten työskentelylle tähän asti asetetut tavoitteet on saavutettu

Tavoitteiden saavuttaminen - Asiakkaan arvio

ei lainkaan   täysin
1 2 3 4 5 6 7

Tavoitteiden saavuttaminen - Työntekijän arvio

ei lainkaan   täysin
1 2 3 4 5 6 7

Miten työskentelyn kohteena oleva asia on muuttunut työskentelyn aikana

Asian muutos - Asiakkaan arvio

huonontunut   parantunut
1 2 3 4 5 6 7
ennallaan

Asian muutos - Työntekijän arvio

huonontunut   parantunut
1 2 3 4 5 6 7
ennallaan

Miten asiakkaan elämäntilanne on muuttunut viimeisen vuoden aikana

Elämäntilanteen muutos - Asiakkaan arvio

huonontunut   parantunut
1 2 3 4 5 6 7
ennallaan

Elämäntilanteen muutos - Työntekijän arvio

huonontunut   parantunut
1 2 3 4 5 6 7
ennallaan

Työntekijän merkitys tavoitteiden saavuttamisessa

Työntekijän merkitys - Asiakkaan arvio

ei lainkaan merkitystä   merkittävä

1   2   3   4   5   6   7

Työntekijän oman toiminnan merkitys - Työntekijän arvio

ei lainkaan merkitystä   merkittävä

1   2   3   4   5   6   7

Liite 2: Sosiaalityöntekijöille lähetetty Webropol -kyselylomake

Sosiaalisen tuen elementit aikuissosiaalityössä

Hei!

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn aikuissosiaalityön sisällöstä.

Kysymykset koskevat sosiaalitoimistoissa aikuisten kanssa tehtävän sosiaalityön sisältöä. Kysymykset eivät liity yksittäisiin asiakkaisiin, vaan aikuissosiaalityön käytännön sisältöön yleisesti. Teidän ei tarvitse tehdä tällä hetkellä aikuissosiaalityötä, vaan riittää, että olette sitä joskus tehnyt.

Kysymyksiin vastataan omasta näkökulmasta ja kokemuksesta sekä anonyymisti.

Kyselyyn vastaaminen kestää arviolta 15-20 minuuttia.

Ystävällisesti
Anna Kylmänen
Sosiaalityön opiskelija

Mikäli haluatte lisätietoa tutkielmasta tai kyselyn kysymyksistä, tavoitatte minut parhaiten sähköpostiosoitteesta: [akylmane\(at\)ulapland.fi](mailto:akylmane@ulapland.fi)

1. Minkälaisien asioiden tai tilanteiden johdosta aikuissosiaalityön asiakkaiden kohdalla

a) sosiaalityöntekijä tapaa heidät yksilöllisesti?

---

b) pidetään verkostotapaamisia, joissa asiakas on läsnä?

---

c) asiakkaat osallistuvat asiakasryhmiin, joissa on yhtäaikaan läsnä useita asiakkaita

pohtimassa samaa teemaa?

---

d) asiakkaat saavat kirjallisen päätöksen ilman läsnäoloaan?

---

e) asiakkaat asioivat sosiaalityöntekijän kanssa sähköisesti?

---

2. Kuinka usein myönnät aikuissosiaalityön asiakkaalle toimeentulotukea

	en koskaan	satunnaises- ti	säännöllisesti
yksilötapaamisissa?	☐	☐	☐
verkostotapaamisissa, joissa asiakas on läsnä?	☐	☐	☐
asiakasryhmissä, joissa on yhtäaikaa läsnä useita asiakkaita pohtimassa samaa teemaa?	☐	☐	☐
kirjallisesta hakemuksesta ilman asiakkaan läsnäoloa?	☐	☐	☐
sähköisesti toteutuvassa asioinnissa?	☐	☐	☐

3. Miten yleensä toimit ja mitä teet sosiaalityöntekijänä aikuissosiaalityön asiakkaiden kanssa (työskentelyn sisällöstä, käsiteltävistä asioista, tavoitteista jne.) kun

a) tapaat heidät yksilöllisesti?

---

b) osallistut heidän kanssaan verkostotapaamiseen?

---

c) osallistut asiakasryhmiin, joissa on yhtäaikaa läsnä useita asiakkaita pohtimassa samaa teemaa?

---

d) asiakas asioi sähköisesti?

---

4. Millä tavoin ja mitä tekemällä huolehdit aikuissosiaalityön asiakkaiden henkisestä jaksamisesta?

[Keskeytä]

5. Kuinka usein esittelet aikuissosiaalityön asiakkaille heille sopivia erilaisia palveluita seuraavissa tilanteissa?

	en koskaan	satunnaisesti	säännöllisesti
yksilötapaamisissa	☐	☐	☐
verkostotapaamisissa, joissa asiakas on läsnä	☐	☐	☐
asiakasryhmissä, joissa on yhtäaikaa läsnä useita asiakkaita pohtimassa samaa teemaa	☐	☐	☐
kirjallisissa päätöksissä, jotka on tehty ilman asiakkaan läsnäoloa	☐	☐	☐
sähköisesti toteutuvassa aikuissosiaalityössä	☐	☐	☐

6. Kuinka usein ohjaat aikuissosiaalityön asiakkaita jonkin toisen palvelun äärelle?

	en koskaan	satunnaisesti	säännöllisesti
yksilötapaamisissa	☐	☐	☐
verkostotapaamisissa, joissa asiakas on läsnä	☐	☐	☐
asiakasryhmissä, joissa on yhtäaikaan läsnä useita asiakkaita pohtimassa samaa teemaa	☐	☐	☐
kirjallisella päätöksellä, joka on tehty ilman asiakkaan läsnäoloa	☐	☐	☐
sähköisesti toteutuvassa aikuissosiaalityössä	☐	☐	☐

[Keskeytä]

7. Minkälaisissa asioissa ohjaat aikuissosiaalityön asiakkaan toisiin palveluihin?

---

8. Millä tavoin otat aikuissosiaalityössä asiakkaiden epävirallisen verkoston (kuten perheen, läheiset tai esimerkiksi jokin olemassa olevan vertaisryhmän) ja sen tarjoamat mahdollisuudet asiakkaan tilanteen parantamiseksi puheeksi ja huomioon asiakastilanteessa? Voit halutessasi miettiä kysymystä myös eri työskentelymuotojen kohdalla.

[Keskeytä]

9. Haluatko kertoa vielä jotakin, joka on olennaista aikuissosiaalityön sisällössä?

---

10. Oletko

nainen

mies

[Keskeytä]

11. Onko sinulla sosiaalityöntekijän pätevyys?

kyllä

ei vielä, mutta olen sosiaalityön opiskelija

ei

12. Onko sosiaalityöntekijöillä toimipaikassasi riittävästi aikaa hoitaa asiakkaiden tilanteet niiden vaativalla panostuksella?

kyllä

osittain

ei

[Keskeytä]

13. Onko sosiaalityöntekijöitä riittävästi toimipaikassasi, jotta asiakkaiden tilanteet voidaan hoitaa niiden vaatimalla tavalla?

kyllä

osittain

ei

Liite 3: Klusterianalyysillä saadut ryhmätaulukot

Instrumentaalisen tuen tarpeen ryhmät

Final Cluster Centers

	Cluster			
	instrumentaalisen tuen tarve on selkeä	Instrumentaalisen tuen tarvetta ei ole	Instrumentaalisen tuen tarvetta hyvin vähän	Instrumentaalisen tuen tarve suuri
Taloudellinen tilanne - Työntekijän arvio	2,60	6,27	4,32	1,00

Number of Cases in each Cluster

Cluster 1	95,000
2	11,000
3	53,000
4	23,000
Valid	182,000
Missing	10,000

Emotionaalisen tuen tarpeen ryhmät

Final Cluster Centers

	Cluster		
	emotionaalisen tuen tarvetta ammattilaisilta ja lähiyhteisöltä	emotionaalisen tuen tarvetta ei ole	emotionaalisen tuen tarve lähiyhteisöltä
Lähiyhteisöjen tarjoama tuki - Työntekijän arvio	3,59	5,58	2,28
Ammattilaisverkostojen tarjoama tuki - Työntekijän arvio	3,76	5,97	5,35

**Number of Cases in each
Cluster**

Cluster 1	34,000
2	95,000
3	43,000
Valid	172,000
Missing	20,000

Toiminnallisen tuen tarpeen ryhmät

Final Cluster Centers

	Cluster			
	Toiminnal- lisen tuen tarvetta ei ole	Toiminnal- lisen tuen tarvetta asumisen osalta	Toiminnal- lisen tuen tarvetta hyvin vähän	Toiminnal- lisen tuen tarvetta, terveyden osalta
Fyysinen hyvinvointi - Työntekijän arvio	6,19	4,60	4,31	2,89
Psyykinen hyvinvointi - Työntekijän arvio	6,14	3,83	5,08	2,81
Asuinolot - Työntekijän arvio	6,19	2,83	5,90	5,78

**Number of Cases in each
Cluster**

Cluster 1	42,000
2	30,000
3	62,000
4	36,000
Valid	170,000
Missing	22,000

Tiedollisen tuen tarpeen ryhmät

Final Cluster Centers

	Cluster			
	tiedollisen tuen tarve päihteistä	tiedollisen tuen tarve väkivallasta	tiedollisen tuen tarve päihteistä ja väkivallasta	tiedollisen tuen tarvetta ei ole
Päihteiden käyttö - Työntekijän arvio	3,19	6,17	2,53	6,20
Väkivallan kokeminen - Työntekijän arvio	6,40	2,92	3,20	6,68

Number of Cases in each**Cluster**

Cluster 1	47,000
2	12,000
3	15,000
4	82,000
Valid	156,000
Missing	36,000

Liite 4: Sosiaalityöntekijöille lähetetyn Webropol -kyselylomakkeen saatekirje

Hei!

Teen Lapin yliopistoon sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa aiheena sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityössä.

Käytän Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen eli Posken keräämää kvantitatiivista aineistoa, joka sisältää laajasti tietoa sosiaalitoimistojen työstä. Tiedonkeruu toteutettiin sosiaalitoimistoissa sähköisellä kyselylomakkeella 1.3.2011–31.12.2012. Kyselyyn vastasivat sekä työntekijät että asiakkaat.

Tutkin sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityön asiakkaiden mahdollisia sosiaalisen tuen tarpeita sosiaalityöntekijän näkökulmasta katsottuna. Tutkin myös, löytyykö sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityön käytännöistä sosiaalisen tuen teorian elementtejä. Nimenomaan tämän jälkimmäisen tutkimuskysymyksen tarkasteluun tarvitsen laadullista lisäaineistoa kyselyyn vastanneilta sosiaalityöntekijöiltä, joiden asiakkaiden tärkein, toiseksi tärkein tai kolmanneksi tärkein asiakkuustyyppi oli kyselyn täyttämishetkellä aikuissosiaalityön asiakkuus. Te olette yksi näistä sosiaalityöntekijöistä, joka on täyttänyt tätä kyselylomaketta ja tehnyt sen täytön aikoihin aikuissosiaalityötä. Yhteystietoni olen saanut osittain Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskesuksesta ja puuttuvat tiedot olen etsinyt internetistä.

Toivon, että voisitte antaa minulle arvokasta lisäaineistoa tutkimukseeni vastaamalla kyselyyn. Kysymykset eivät liity yksittäisiin asiakkaisiin, vaan aikuissosiaalityön käytännön sisältöön yleisesti. Haen vastauksia sosiaalityöntekijän tekemästä **aikuissosiaalityön sisällöstä sosiaalitoimistoissa**. Teidän ei tarvitse tehdä tällä hetkellä aikuissosiaalityötä, vaan riittää, että olette sitä joskus tehnyt.

Kyselyyn vastataan anonyymisti. Pyydän, että jokainen vastaaja huolehtii itse, että hänellä on **oman esimiehensä lupa** kertoa kokemuksiinsa perustuen aikuissosiaalityöstä sosiaalityön opiskelijan syventäviin opintoihin kuuluvaa opinnäytetyötä varten. Pro gra-

du -tutkielmani ohjaajana toimii sosiaalityön yliopistonlehtori Ritva Linnakangas Lapin yliopistosta.

Pyydän, että vastaatte kyselyyn mahdollisimman pian, mutta kuitenkin viimeistään 01.04.2014 mennessä. Tutkielman on tarkoitus valmistua keväällä 2014.

Ystävällisin terveisin
Anna Kylmänen
Sosiaalityön opiskelija

Mikäli haluatte lisätietoa tutkielmasta tai kyselyn kysymyksistä, tavoitatte minut parhaiten sähköpostiosoitteesta: [akylmane\(at\)ulapland.fi](mailto:akylmane@ulapland.fi)